

374.181

82114

8.2

พฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี

ปริญญานิพนธ์

ของ

ธัญญา ตระกูลศักดิ์

26 ต.ค. 2541

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่

พฤษภาคม 2541

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

109123

คณะกรรมการควบคุมและคณะกรรมการสอบได้พิจารณาปริญญานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

คณะกรรมการควบคุม

.....พศ. ๒๕๓๖.....ประธาน

(ดร. เพ็ญฯ ประจันปัจฉิม)

.....พศ......กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิตร ทองชั้น)

คณะกรรมการสอบ

.....พศ. ๒๕๓๖.....ประธาน

(ดร. เพ็ญฯ ประจันปัจฉิม)

.....พศ......กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิตร ทองชั้น)

.....พศ......กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลย์)

.....พศ......กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม

(รองศาสตราจารย์สุวัฒน์ วัฒนวงศ์)

บัณฑิตวิทยาลัยอนุมัติให้รับปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....พศ......คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

วันที่ ๑๙ เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๔๑

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความกรุณาอย่างยิ่งจาก ดร. เพ็ญแข ประจวบจันทน์ ดร. พิศร ทองซ้น ซึ่งเป็นประธานและกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ และควบคุมดูแลในการทำปริญญานิพนธ์อย่างดียิ่ง ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. เสาวนีย์ เลวลย์ และรองศาสตราจารย์ สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ ที่กรุณาเป็นกรรมการสอบปากเปล่า ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาเป็นอย่างยิ่ง

ขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร. เจริญผล สุวรรณโชติ ดร. ปรียานุช จริยวิทยานนท์ ที่ได้กรุณาตรวจสอบเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และคณาจารย์ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ และประสบการณ์ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย และขอขอบคุณหัวหน้าศูนย์บริการ การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมือง อำเภอปากเกร็ด และอำเภอบางบัวทอง ครูประจำกลุ่ม และนักศึกษาการศึกษาทางไกลในจังหวัดนนทบุรี ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างดี

ขอขอบคุณคุณประวดี ตระกูลศักดิ์ ลูก ๆ น้อง ๆ และเพื่อน ๆ ที่ได้ให้ความช่วยเหลือ และให้กำลังใจตลอดมา

คุณค่าและประโยชน์ที่พึงมีของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณ บิดามารดา ผู้ล่วงลับไปแล้ว

ธัญญา ตระกูลศักดิ์

สารบัญ

บทที่		หน้า
1	บทนำ	1
	ภูมิหลัง	1
	ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	8
	ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	8
	ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	8
	นิยามศัพท์เฉพาะ	10
2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
	ความหมายและความสำคัญของประชาธิปไตย	12
	ประชาธิปไตยในลักษณะที่เป็นวิถีชีวิต	14
	พฤติกรรมประชาธิปไตย	16
	แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย	17
	แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย	24
	การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย	26
	แนวคิดการพัฒนาประชาธิปไตยในส่วนของกรมการศึกษานอกโรงเรียน	
	กระทรวงศึกษาธิการ	30
	งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	33
	สมมติฐานของการวิจัย	39
3	วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	40
	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	40
	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	43
	การเก็บรวบรวมข้อมูล	44

การวิเคราะห์ข้อมูล	45
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	46
4 การวิเคราะห์ข้อมูล	50
สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	50
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	50
ตอนที่ 1 ด้านข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง	51
ตอนที่ 2 ด้านพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน 4 ด้าน ของนักศึกษาสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี	53
ตอนที่ 3 การทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตย ในการเรียน 4 ด้าน ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี	64
5 สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	72
ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า	72
ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า	72
วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	73
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	73
การเก็บรวบรวมข้อมูล	74
การวิเคราะห์ข้อมูล	74
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	75
อภิปรายผล	79
ข้อเสนอแนะ	87
บรรณานุกรม	89

บทที่

หน้า

ภาคผนวก 95

ประวัติย่อของผู้วิจัย 115

บัญชีตาราง

ตาราง		หน้า
1	จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	41
2	ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง	51
3	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตย ในการเรียนของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียน ทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ทั้งโดยรวมและรายด้าน	53
4	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยใน การเรียน ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียน ทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ด้านวินัยธรรม เป็นรายชื่อ	54
5	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยใน การเรียน ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียน ทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ด้านคารวธรรม เป็นรายชื่อ	57
6	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยใน การเรียน ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียน ทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ด้านศรัทธาธรรม เป็นรายชื่อ	59
7	ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยใน การเรียน ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียน ทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ด้านสามัคคีธรรม เป็นรายชื่อ	61
8	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมประชาธิปไตย ในการเรียน ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียน ทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ที่มีเพศต่างกัน	64
9	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมประชาธิปไตย ในการเรียน ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียน ทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ที่มีอายุต่างกัน	65

10	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมประชาธิปไตย ในการเรียน ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียน ทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ที่มีสถานภาพการสมรสต่างกัน	66
11	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมประชาธิปไตย ในการเรียน ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียน ทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ที่มีสถานภาพด้านอาชีพต่างกัน	67
12	ผลการทดสอบของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้านวินัยธรรม ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี จำแนกตามสถานภาพด้านอาชีพ	69
13	ผลการทดสอบของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้านคารวธรรม ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี จำแนกตามสถานภาพด้านอาชีพ	70
14	ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรม ประชาธิปไตยในการเรียนของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ที่มีระดับการศึกษาที่จบต่างกัน	71

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ

หน้า

1	วิถีชีวิตสังคมประชาธิปไตย	4
2	แสดงพฤติกรรมของสังคมประชาธิปไตย 4 ด้าน โดยมีปณิธานเป็นตัวควบคุม	5

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ระบบการปกครองประชาธิปไตยของประเทศไทยได้เริ่มต้นมาตั้งแต่ พ.ศ. 2475 เมื่อคณะผู้ก่อการคณะหนึ่งที่เรียกตัวเองว่า คณะราษฎร ได้ยึดอำนาจจากพระมหากษัตริย์แห่งราชวงศ์จักรี พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อการเปลี่ยนแปลงจากระบบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราช มาเป็นระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย นับตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน พ.ศ. 2539 เป็นเวลา 65 ปีแล้ว การปกครองระบบประชาธิปไตยก็ยังไม่สมบูรณ์แบบ ทั้งนี้เพราะเมื่อใดที่พูดหรือดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมประชาธิปไตยสำหรับปวงชนชาวไทยแล้ว มักจะพูดกัน 3 เรื่อง คือ ต้องมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องมีกฎหมายรัฐธรรมนูญที่มาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้บัญญัติขึ้น และต้องมีรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง คือมาจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (กระทรวงศึกษาธิการ, 2538 : 2)

กระทรวงศึกษาธิการ จึงได้กำหนดนโยบายการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยโดยได้แถลงไว้ต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 21 ตุลาคม พ.ศ. 2535 ไว้ว่า

"จะส่งเสริมและปลูกฝังความรู้ความเข้าใจและการดำเนินชีวิตตามระบบสังคมประชาธิปไตยให้แก่พลเมืองของประเทศอย่างแท้จริง โดยเฉพาะเยาวชนของชาติ ซึ่งเป็นเด็กนักเรียน นักศึกษา ทั้งในระบบ และนอกระบบโรงเรียน จะต้องอาศัยกระบวนการเรียนการสอน การจัดกิจกรรมตามหลักสูตร เสริมสร้างความรู้สึกรักคิด ปลูกฝังลักษณะนิสัย และการประพฤติ ปฏิบัติให้เกิดความซาบซึ้ง และรู้จักคุณค่าของระบบประชาธิปไตย..." (กระทรวงศึกษาธิการ, 2538 : คำปรารภ)

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540 - 2544) ในเรื่องการเมืองและการปกครอง ไว้ว่า

"ในช่วงหกสิบกว่าปีมานี้ สังกมไทยได้เลือกกระบวนการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยที่ใช้ระบบรัฐสภา อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ระบอบประชาธิปไตยล้มลุกคลุกคลานมาตลอด การพัฒนาระบอบประชาธิปไตยยังคงเน้นการพัฒนา รูปแบบมากกว่าการพัฒนาอุดมการณ์และวิถีชีวิต รวมทั้งยังขาดการรับฟังเสียงจากประชาชนและการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองและการปกครองตนเองอย่างแท้จริง ในส่วนของประชาชนแม้ยังมีปัญหาด้านความคิด ความเข้าใจแนวทางประชาธิปไตยอยู่มาก แต่ปรากฏชัดถึงแนวโน้มของความสนใจในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนที่มีมากยิ่งขึ้นโดยลำดับ มีกระบวนการประชาธิปไตย และกลุ่มพลังทางการเมืองที่หลากหลายขึ้น ทั้งนี้ได้มีการศึกษาและสรุปปัญหาทางการเมืองไว้อย่างน้อย 8 ประการ คือ 1) การใช้เงินเป็นใหญ่ 2) การผูกขาดทางการเมืองโดยคนจำนวนน้อย 3) การที่คนดีมีความสามารถเข้าสู่การเมืองได้ยาก 4) การทุจริตประพฤติมิชอบ 5) การเผด็จการโดยระบอบรัฐสภา 6) การต่อสู้ขัดแย้งเรื้อรังและความไร้เสถียรภาพทางการเมือง 7) การขาดประสิทธิภาพทางการบริหาร และทางนิติบัญญัติ และ 8) การขาดสภาวะผู้นำทางการเมือง"

การปกครองแบบการรวมศูนย์อำนาจ ทำให้กลไกอำนาจรัฐไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอสำหรับการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของสังคมไทย ทั้งโดยส่วนรวมและท้องถิ่น ซึ่งเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วและล้นเกินขึ้น ทำให้ประชาชนเสื่อมคลายความศรัทธาที่มีต่อรัฐ และประชาชนเองก็ขาดโอกาสที่จะพัฒนาศักยภาพในการจัดการกับปัญหาของตนเองด้วย (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2538 : 18 - 19)

ในขณะเดียวกัน สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาศึกษาแห่งชาติ ก็ได้กำหนดแนวทางในการพัฒนาประเทศในอนาคตที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยอีกดังนี้ -

"การเมืองการปกครอง สังคมไทยจำเป็นต้องเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบการเมืองไทยทั้งรูปแบบและอุดมการณ์ให้มีระบบรัฐสภาที่มีเหตุผลยึดผลประโยชน์ของคนส่วนใหญ่เป็นหลัก ลดการเอา رأตัวเปรียบ การสร้างภาพเพื่อชิงความได้เปรียบทางการเมือง ด้วยการให้โอกาสแก่คนเก่งและดี มีคุณธรรมเข้ามาเป็นผู้แทน

มีการตรวจสอบนักการเมือง เลือกผู้นำที่มีความเป็นผู้นำและมีความคิดก้าวหน้า เพื่อนำประเทศเข้าสู่การแข่งขันทางเศรษฐกิจและการค้ากับต่างประเทศ นอกจากนี้โลกสมัยใหม่เป็นโลกของการรวมกลุ่ม ลักษณะการทำงานเป็นหมู่คณะ อาศัยหลักการประชาธิปไตยเป็นเครื่องตัดสินใจสังคมจะต้องสร้างความเป็นประชาธิปไตยในวิถีชีวิตในทุกระดับ สร้างวัฒนธรรม การวิพากษ์ และโต้แย้งอย่างมีเหตุผล มีความรับผิดชอบ และเคารพต่อสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น มีระเบียบวินัยยอมรับเหตุและผล รักษากฎเกณฑ์ของสังคม และมีจริยธรรมในการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ" (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2538 : 23)

อีกทั้งได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการยกระดับการศึกษาพื้นฐานของปวงชนไว้อีกด้วยว่า

"เพื่อเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนและประชาชนที่พลาดโอกาสทางการศึกษา ให้มีความสามารถในการแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชนร่วมกันอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา และมีการประสานการเรียนรู้ร่วมกันเป็นเครือข่ายอันเป็นการสร้างองค์กรชุมชนให้เข้มแข็ง และเป็นรากฐานกระบวนการประชาธิปไตย" (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2538 : 60)

ดังนั้นจะเห็นว่าในระดับของประเทศได้ให้ความสำคัญต่อการจัดสังคมไทยให้เป็นสังคมประชาธิปไตย โดยมุ่งเน้นให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเป็นผู้ดำเนินการให้เป็นไปตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

การให้ความสำคัญต่อการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในส่วนของกระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ความสำคัญมาเป็นเวลาช้านานแล้ว และกระทรวงศึกษาธิการเองก็กำหนดนโยบายในทุกยุคทุกสมัยที่จะให้นักเรียนนักศึกษาได้มีความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตยทั้งสองด้านคือ

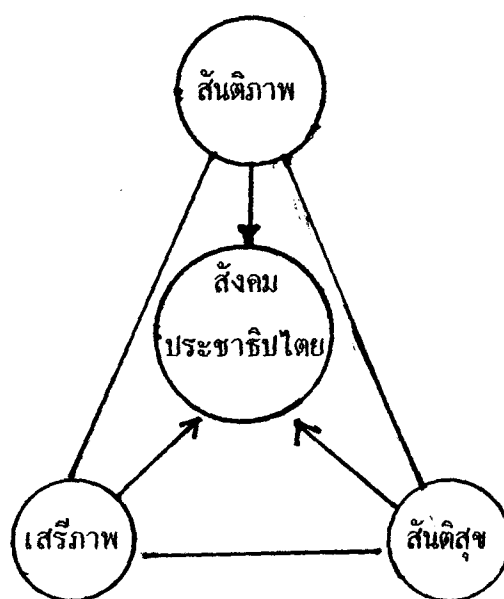
1. ด้านวิถีชีวิตในสังคมประชาธิปไตย
2. ด้านการปกครองระบบประชาธิปไตย

นับตั้งแต่รัฐบาลในสมัย นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ได้แถลงนโยบายการศึกษาต่อรัฐสภาที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยแล้ว กระทรวงศึกษาธิการก็ได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาคณะหนึ่ง โดยมีนายเจริญผล สุวรรณโชติ ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการในสมัยนั้น เป็นประธานคณะทำงาน เพื่อกำหนดแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในสถานศึกษาทุกระดับ และทุกกระบวนการเรียน คณะกรรมการได้กำหนดแนวทางไว้ว่า

"สิ่งที่ทางการศึกษาจำเป็นต้องสร้างความคิดรวบยอด และเสริมสร้างเจตคติให้กับนักเรียนนักศึกษานั้น จะต้องปูพื้นฐานทางด้านวิถีชีวิตในสังคมให้เกิดความมั่นคงเสียก่อน ระบบการเมือง และการปกครองก็จะได้พัฒนาขึ้นมาเองอย่างถูกต้องและสมบูรณ์"

นอกจากนั้นยังได้กำหนดไว้อีกว่า "รากฐานวิถีชีวิตในสังคมประชาธิปไตยเป็นรากฐานอันสำคัญต่อการเมือง และการปกครองในระบอบประชาธิปไตย สังคมประชาธิปไตยจะต้องเป็นสังคมที่ประชาชนที่อยู่ในสังคมนั้นรวมตัวกันอยู่ด้วยองค์ประกอบ 3 ประการ คือ อยู่ด้วยกันอย่างมีสันติภาพ อยู่ด้วยกันอย่างมีสันติสุข และอยู่ด้วยกันอย่างมีเสรีภาพ"

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ 3 ประการนี้ มีดังภาพประกอบที่ 1 ต่อไปนี้

ภาพประกอบ 1 วิถีชีวิตสังคมประชาธิปไตย

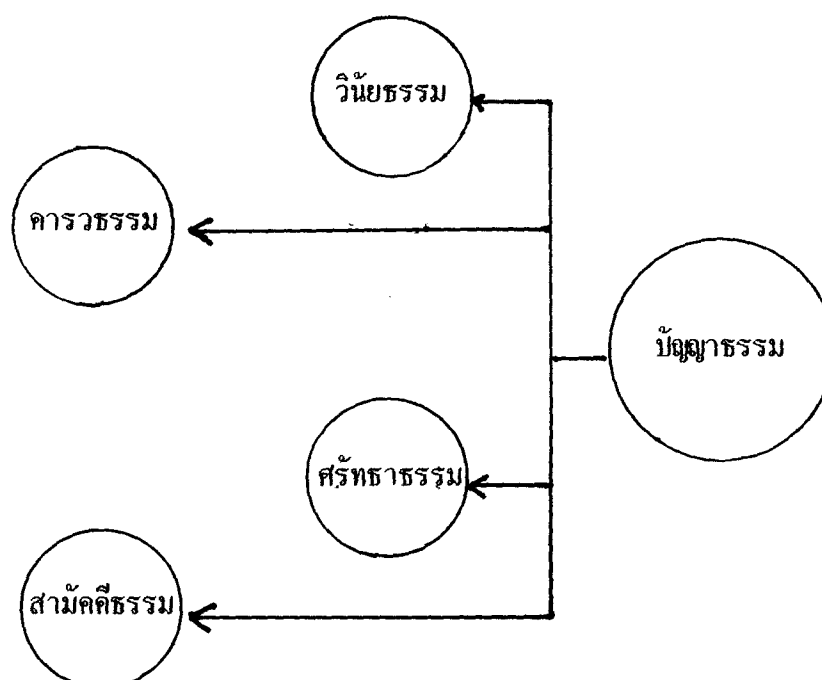
วิถีชีวิตในสังคมประชาธิปไตยที่จะทำให้เกิดสันติภาพ สันติสุข และเสรีภาพขึ้นมาได้นั้น จะต้องสร้างสังคมให้บุคคลที่อยู่ในสังคมมีพฤติกรรมอย่างน้อย 4 ประการ คือ

1. การสร้างให้เกิดวินัยธรรมขึ้นในสังคม
2. การสร้างให้เกิดคารวธรรมขึ้นในสังคม
3. การสร้างให้เกิดศรัทธาธรรมขึ้นในสังคม
4. การสร้างให้เกิดสามัคคีธรรมขึ้นในสังคม

การสร้างบุคคลในสังคมให้เกิดพฤติกรรมทั้ง 4 ด้านดังกล่าวแล้ว จะเป็นการนำไปสู่สังคมประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ แต่ทั้งนี้บุคคลที่อยู่ในสังคมนั้น จำเป็นต้องใช้วิธีการแห่งปัญญาหรือปัญญาธรรมที่มีอยู่ในตนเองเป็นเครื่องกลั่นกรอง และตัดสินปัญหาที่เกิดขึ้น รวมทั้งตัดสินการกระทำทุกสิ่งทุกอย่างเพื่อให้เกิดการอยู่ร่วมกันในสังคม ให้เกิดมีสันติภาพ สันติสุข และเกิดมีเสรีภาพ...

พฤติกรรมซึ่งจะนำไปสู่สังคมประชาธิปไตย 4 ด้าน มีดังภาพประกอบ 2 ต่อไปนี้

สร้างเป็นรูปจำลองไว้ดังนี้

ภาพประกอบ 2 แสดงพฤติกรรมของสังคมประชาธิปไตย 4 ด้าน โดยมี ปัญญาธรรมเป็นตัวควบคุม
ที่มา : กระทรวงศึกษาธิการ. 2538 : 18

วิถีชีวิตในสังคมประชาธิปไตยตามพฤติกรรมทั้ง 4 พฤติกรรมนั้น เมื่อนำมาใช้ในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยแล้วจะต้องทำให้นักเรียนเกิดมีพฤติกรรมที่แสดงออกมาได้ ดังนี้คือ

1. ด้านวินัยธรรม นักเรียน นักศึกษาจะต้องเกิดพฤติกรรมด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ ตามที่สถานศึกษานั้น ๆ กำหนด
2. ด้านคารวธรรม นักเรียน นักศึกษาจะต้องเกิดพฤติกรรมในการเคารพต่อสิทธิของบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ใต้อาณัติเดียวกัน
3. ด้านศรัทธาธรรม เป็นด้านที่นักเรียน นักศึกษาจะต้องเป็นผู้มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมาย
4. ด้านสามัคคีธรรม เป็นพฤติกรรมของนักเรียน นักศึกษาที่จะต้องอยู่ร่วมกันในสถานศึกษานั้น ๆ รู้จักการทำงานเป็นกลุ่ม เป็นสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ รู้จักใช้สิทธิใช้เสียงของตนเพื่อเลือกสมาชิกในกลุ่มมาร่วมรับผิดชอบร่วมกัน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2538 : 15 - 18)

อย่างไรก็ตาม กระทรวงศึกษาธิการก็ได้ให้ความสำคัญกับกลุ่มนักเรียน นักศึกษา และเยาวชนของชาติที่เป็นกลุ่มผู้เรียนนอกระบบโรงเรียนด้วย ไม่เพียงแต่นักเรียน นักศึกษาที่เรียนในระบบโรงเรียนเท่านั้น ปัจจุบันเยาวชนกลุ่มนี้มีจำนวนกลุ่มใหญ่ และอยู่ในกลุ่มเป้าหมายของการพัฒนาประชาธิปไตย

ดังนั้นกรมการศึกษานอกโรงเรียนจึงได้กำหนดให้นักศึกษาได้ใช้พฤติกรรมทั้ง 4 ด้านดังกล่าวแล้วข้างต้น เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการที่จะได้รับการศึกษาเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยของตนเองและสังคม โดยกรมการศึกษานอกโรงเรียนได้กำหนดโครงการการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมประชาธิปไตย 4 ด้าน ให้กับนักศึกษาในสังกัดกรมการศึกษานอกโรงเรียนโดยเริ่มโครงการนี้ขึ้นในปี พ.ศ. 2538

ตามแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในการเรียน 4 ด้านดังกล่าวแล้วข้างต้น หลักสูตรการศึกษานอกโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลาย จึงได้กำหนดการเรียนการสอนในวิธีเรียนทั้ง 3 วิธี คือ การเรียนประเภทชั้นเรียน ประเภททางไกล และประเภทด้วยตนเอง มุ่งเน้นให้นักศึกษาได้มีความรู้ความเข้าใจถึงการดำรงชีวิต

ในสังคมประชาธิปไตยและมีความรู้ความเข้าใจระบบการเมือง การปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข อีกทั้งสามารถร่วมกันทำงานเป็นกลุ่มเป็นคณะ รู้จักใช้กระบวนการกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาในชีวิตประจำวัน มีคุณธรรม จริยธรรมและมีความเป็นประชาธิปไตย สามารถแก้ไขข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นด้วยวิธีการแห่งปัญญา และสันติวิธีสามารถแสดงพฤติกรรมในกระบวนการกลุ่ม การร่วมกิจกรรมชุมนุม การแสดงความคิดเห็นความรับผิดชอบ การเสียสละและมีน้ำใจ การรักษาระเบียบวินัย และการสร้างความสามัคคีในหมู่คณะ สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่ได้ระบุไว้ในจุดมุ่งหมายของหลักสูตรก็คือ ให้รู้จักเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น รู้จักหน้าที่ของตนเอง และผู้อื่น รู้จักใช้สิทธิ เสรีภาพของตนเองในทางสร้างสรรค์ บนรากฐานแห่งกฎหมาย จริยธรรมและศาสนา

สรุปได้ว่า กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้พยายามสร้างแนวทางในการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยให้กับนักศึกษาในสังกัด ตามแนวทางการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้ทั้ง 4 ด้าน คือด้านวินัยธรรม ด้านศรัทธาธรรม ด้านการยอมรับ และด้านสามัคคีธรรม ทั้งนี้เพื่อให้ผู้เรียนเกิดปัญญาธรรม ซึ่งจะเป็นหลักสำคัญที่จะทำให้พฤติกรรมในการเรียนการสอนทั้ง 4 ด้าน บรรลุผลตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่ได้วางไว้

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 ซึ่งเป็นปีที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนได้เริ่มโครงการการศึกษาในระบบโรงเรียนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยขึ้นจนถึงปัจจุบันนับเป็นเวลานานพอสมควรแล้ว แต่ก็ยังไม่มีการประเมินผลที่เป็นทางการว่า ผลของการดำเนินงานครั้งนี้เป็นประการใด ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาเพื่อหาเกี่ยวกับผลการดำเนินการของกรมการศึกษานอกโรงเรียน โดยเฉพาะกับนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นว่า ได้มีพฤติกรรมในเรื่องประชาธิปไตยในการเรียนมากน้อยเพียงไร โดยมุ่งศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนของนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ที่เรียนด้วยวิธีเรียนทางไกลในจังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นจังหวัดที่อยู่รอบนอกของกรุงเทพมหานคร เป็นแห่งที่มีความเจริญ และมีนักศึกษานอกโรงเรียนอยู่จำนวนมาก เหมาะสมกับการวิจัยครั้งนี้ผลที่ได้รับในครั้งนี้สามารถนำมาเป็นข้อมูลในการปรับปรุงการเรียนการสอนประชาธิปไตยให้แก่แก่นักศึกษาระบบโรงเรียนในระยะต่อไปได้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตย ในการเรียน 4 ด้าน ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตย ในการเรียน 4 ด้าน ของนักศึกษา จำนวนตามตัวแปรด้านเพศ อายุ สถานภาพด้านอาชีพ สถานภาพด้านการสมรส และระดับการศึกษาที่จบ

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ผลการวิจัยสามารถนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาพฤติกรรม ประชาธิปไตยในการเรียน 4 ด้าน ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียน ทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ในระยะต่อไปให้อยู่ในระดับที่ดียิ่งขึ้น
2. ข้อมูลจากผลการวิจัยสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน และการ จัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน 4 ด้าน ให้แก่นักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ให้มีความเหมาะสม และมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ได้จำกัดขอบเขตด้านเนื้อหา ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ด้านพื้นที่ และตัวแปรที่ทำการศึกษาดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตของเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนของนักศึกษา สายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี โดยแบ่งเนื้อหาออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านวินัยธรรม ด้านคารวธรรม ด้านศรัทธาธรรม และด้านสามัคคีธรรม

1.1 ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาวิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรีที่ลงทะเบียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2540 มีประชากรจำนวน 4,193 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษา สายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น เรียนทางไกล จำนวน 475 คน ได้มาโดยการสุ่มเอามาจากประชากรข้างต้น

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

2.1.1 เพศ

- 1) ชาย
- 2) หญิง

2.1.2 อายุ

- 1) ต่ำกว่า 18 ปี
- 2) 18 ปีขึ้นไป

2.1.3 สถานภาพด้านอาชีพ

- 1) ค้าขาย
- 2) รับจ้าง
- 3) ทำงานรับจ้างชั่วคราว
- 4) อื่น ๆ

2.1.4 สถานภาพสมรส

- 1) โสด
- 2) สมรส

2.1.5 ระดับการศึกษาที่จบ

- 1) จบการศึกษามัธยมศึกษา ป.6
- 2) จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น ระดับ 3

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมประชาธิปไตย ในการเรียน 4 ด้าน คือ

2.2.1 ด้านวินัยธรรม

2.2.2 ด้านคารวธรรม

2.2.3 ด้านศรัทธาธรรม

2.2.4 ด้านสามัคคีธรรม

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. พฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน หมายถึง การแสดงออกของนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี เมื่ออยู่ในสถานศึกษาและปฏิบัติต่อครู และเพื่อนนักศึกษาด้วยกันเพื่อสนองตอบต่อประชาธิปไตย 4 ด้าน คือ ด้านวินัยธรรม ด้านการยอมรับ ด้านศรัทธาธรรม และด้านสามัคคีธรรม

2. วินัยธรรม หมายถึง การเคารพและปฏิบัติตามกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ที่นักเรียน นักศึกษา และโรงเรียนได้กำหนดขึ้นเพื่อให้ทุกคนได้ปฏิบัติตาม รวมทั้งด้วยทกกฎหมาย กฎเกณฑ์ ข้อบังคับที่สังคมหรือประเทศชาติกำหนดขึ้น เพื่อให้ทุกคนปฏิบัติตาม เช่น การปฏิบัติตามกฎหมาย ที่วางไว้ เป็นต้น

3. การยอมรับ หมายถึง การเคารพต่อสิทธิและการรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นคณะที่อยู่ในสถานศึกษาเดียวกันหรือในสังคมเดียวกัน เช่น การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เป็นต้น

4. ศรัทธาธรรม หมายถึง ความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ที่นักเรียน นักศึกษาจะต้องปฏิบัติตามหน้าที่ที่ตนได้รับมอบหมาย เช่น การทำงานในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายอย่างดีที่สุด

5. สามัคคีธรรม หมายถึง การที่นักเรียน นักศึกษารวมกันอยู่ด้วยกันเพื่อการร่วมมือ และการประสานงานกับผู้อื่น ในฐานะที่ตนได้ดำรงตนอยู่ในสถานศึกษาหรือในสังคมนั้น ๆ เช่น ยอมรับมติของที่ประชุมแล้วปฏิบัติตามนั้นอย่างเต็มใจ

6. นักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล หมายถึง ผู้เรียน การศึกษานอกโรงเรียนสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ด้วยวิธีการเรียนทางไกล และลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2540 ในศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน จังหวัดนนทบุรี ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างของการวิจัยครั้งนี้

7. สถานภาพด้านอาชีพ หมายถึง อาชีพที่ผู้ตอบกำลังปฏิบัติอยู่แบ่งเป็น

7.1 อาชีพค้าขาย หมายถึง มีอาชีพเกี่ยวกับการค้าขาย เช่น เป็นเจ้าของ ธุรกิจการค้า เป็นตัวแทนจำหน่ายสินค้า หาบเร่ แผงลอย เป็นต้น

7.2 รับจ้าง หมายถึง ทำงานรับจ้างที่มีเงินเดือนประจำ และไม่ประจำ เช่น รับจ้างขายของในร้านค้า รับจ้างพิมพ์ดีด รับจ้างทำงานในโรงงาน รับกรี๊ด รับจ้างเลี้ยงเด็ก เป็นต้น

7.3 ท างานรับจ้างชั่วคราว หมายถึง การท างานช่วงสั้น ๆ ท างานหรือรับงานมาทำเฉพาะงาน ๆ หนึ่งเมื่องานหมดแล้วก็หมดไป เช่น ท างานในร้านอาหารในช่วงเวลาที่ขาดคนหรือท างานในช่วงที่มีงานมาก ต้องการคนเพิ่ม เป็นต้น

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้ แบ่งตามหัวข้อด้านความหมายและความสำคัญของประชาธิปไตย ประชาธิปไตยในลักษณะที่เป็นวิถีชีวิต พฤติกรรมประชาธิปไตย แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย งานวิจัยที่เกี่ยวข้องซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ความหมายและความสำคัญของประชาธิปไตย

ความหมายและความสำคัญของประชาธิปไตยได้กล่าวกันไว้มากมาย แต่ละท่านก็ได้ให้ความหมายที่ค่อนข้างจะใกล้เคียงกัน แต่ยึดถือหลักสำคัญอย่างเดียวกัน ซึ่งแต่ละท่านที่ได้กล่าวไว้นั้นได้แสดงถึงความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับสังคมประชาธิปไตยที่มีความสำคัญต่อการดำรง และการพัฒนาชีวิตของผู้คนทั้งหลายที่รวมกันอยู่เป็นหมู่ เป็นคณะ เป็นสังคม เป็นชุมชน และเป็นประเทศ จะเห็นได้จากข้อความต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

สาโรช บัวศรี (2520 : 66 - 68) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยเป็น 3 ประการด้วยกัน คือ

1. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นอุดมคติ ซึ่งหมายถึง การมีศรัทธาและความเชื่อมั่นในสติปัญญา เหตุผล และความสามารถของมนุษย์ เทอดทูนอิสรภาพ และเสรีภาพของมนุษย์
2. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบบการเมือง และวิธีการจัดการระเบียบการปกครอง หมายถึง ระบบการเมืองที่ดีว่า อำนาจอเป็นของประชาชนหรือมาจากประชาชน รัฐบาลเพียงผู้ได้รับมอบอำนาจให้ทำหน้าที่ให้ทำหน้าที่ปกครองแทนประชาชนเท่านั้น และประชาชนมีโอกาสดัดแปลงผู้ใช้อำนาจแทนตนได้โดยการเลือกตั้งที่มีกำหนดวาระ ถือว่าเป็นการปกครองของประชาชน และเพื่อประชาชน
3. ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นวิถีชีวิต และการดำเนินชีวิตประจำวัน หมายถึง การอยู่ร่วมกัน ปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพทั้งกายและวาจา ไม่ก้าวก่ายในสิทธิของผู้อื่น และเคารพกฎเกณฑ์ของสังคม ร่วมกันรับผิดชอบและทำประโยชน์เพื่อความสุขของส่วนร่วม ตลอดจนใช้สติปัญญา และความเฉลียวฉลาดในการแก้ปัญหาทั้งมวล

เชาวรัตน์ คັນสยะวิชัย (2526 : 28) ได้ให้ความหมายประชาธิปไตยไว้ดังนี้ คำว่า "ประชาธิปไตย" เป็นคำที่กร่อนมาจากคำกรีกว่า "Demos" หมายถึง ประชาชน และ "Kratos" หมายถึง อำนาจ รวมกันแล้วหมายความว่า อำนาจของประชาชน ส่วนในภาษาไทยนั้น คำว่า "ประชาธิปไตย" มาจากคำว่า "ประชา" หมายถึง ประชาชน พลเมือง และ "อธิปไตย" หมายถึง อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ เมื่อรวมกันแล้ว หมายถึง อำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศเป็นของประชาชน

ลาสกี (Laski. 1967 : 84) ได้สรุปความหมายของประชาธิปไตยไว้ 3 ระบบด้วยกันคือ

1. ประชาธิปไตยในระบบการเมือง และการปกครอง (Political Democracy) เป็นประชาธิปไตยที่เน้นถึงรูปแบบของรัฐบาล ระบบการปกครอง การกำหนดให้มีรัฐธรรมนูญ รัฐสภา ตลอดจนการจัดตั้งองค์กรต่าง ๆ ตามปรัชญาของประชาธิปไตย
2. ประชาธิปไตยในระบบเศรษฐกิจ (Economic Democracy) เป็นเรื่องของ การจัดการระบบเศรษฐกิจแบบเสรีนิยม คุ้มครองสิทธิและแรงงาน ประกันประสิทธิภาพในการ ประกอบอาชีพ การสร้างพลังต่อรอง (Bargaining Power) ในทางเศรษฐกิจและแรงงาน การกระจายรายได้อย่างเป็นธรรมในสังคมเพื่อลดความเหลื่อมล้ำค่าสูงในทางเศรษฐกิจ
3. ประชาธิปไตยที่เป็นบุคลิกภาพ (Personality Democracy) หรือวิถีชีวิตของบุคคลเน้นถึงการประพฤติปฏิบัติของบุคคลในเชิงพฤติกรรมศาสตร์ เพราะถือว่าประชาธิปไตย เป็นวิถีทางการดำเนินชีวิตของบุคคลในสังคม เช่น การเคารพของผู้อื่น การมีวินัยต่อตนเอง ต่อสังคม การรับผิดชอบต่อหน้าที่ ตลอดจนการใช้สิทธิของตนเองอย่างสมบูรณ์ ภายในขอบเขต ของกฎหมาย และกติกาของสังคม การรู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล

เคสเซล (Kessel. 1970 : 3 - 4) ได้แบ่งแยกประชาธิปไตยออกเป็น 2 ระดับ ตามลักษณะโครงสร้าง และเนื้อหาของประชาธิปไตย คือ

1. ประชาธิปไตยในระดับมหภาค (Macro Democracy) เป็นประชาธิปไตยในระบบการเมือง การปกครอง รูปแบบของรัฐบาล และรัฐสภา การจัดตั้งองค์กร และกฎหมาย สำหรับใช้เป็นกติกาในการปกครองประเทศ

2. ประชาธิปไตยในระดับจุลภาค (Micro Democracy) เป็นประชาธิปไตยในระบบพฤติกรรมหรือการประพฤติปฏิบัติของบุคคลในสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในกลุ่มชนต่าง ๆ

ประชาธิปไตยในลักษณะที่เป็นวิถีชีวิต

ประชาธิปไตยในลักษณะวิถีชีวิตเป็นพฤติกรรมของมนุษย์ที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบัน และในการศึกษาค้นคว้าวิจัยในครั้งนี้ จะเน้นในเรื่องนี้มากกว่าประชาธิปไตยในระบบการเมืองและการปกครอง เพราะในข้อเท็จจริงแล้ว ประชาธิปไตยในระบบการเมืองและการปกครอง เป็นเพียงส่วนหนึ่งของประชาธิปไตยในวิถีชีวิตเท่านั้น มีนักการศึกษาหลายท่านที่ได้กล่าวถึงประชาธิปไตยในลักษณะวิถีชีวิต ดังนี้

ดิวอี้ (Dewey. 1967 : 61 - 99) ได้กล่าวถึงประชาธิปไตยในวิถีชีวิตไว้ว่า ประชาธิปไตยแบ่งออกเป็นสองลักษณะ คือ แบบการปกครอง และแบบวิถีชีวิต แบบที่สองนี้มีความสำคัญกว่าแบบแรกเป็นอันมาก เพราะประชาธิปไตยแบบวิถีชีวิตนั้นจะส่งผลให้การปกครองสมบูรณ์ขึ้น และประสบผลสำเร็จ เขาก็ยังได้กล่าวให้ความหมายของประชาธิปไตยในลักษณะวิถีชีวิตไว้อีกว่า หมายถึง ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ 3 ประการ คือ

ประการที่หนึ่ง การเคารพซึ่งกันและกัน ซึ่งหมายถึง การเคารพในสิทธิและเสรีภาพซึ่งกันและกัน การเคารพในความคิดเห็น และการกระทำของผู้อื่น

ประการที่สอง การแบ่งสันทันส่วนกัน รวมถึงการร่วมมือ และประสานงานกัน ซึ่งได้แก่ การทำงานร่วมกัน อาสาทำงานกันในหมู่คณะ การทำงานตามความสามารถ การมีความร่วมมือทำงานกันตามอัธยาศัย และสมรรถภาพของแต่ละคน การทำงานและอยู่ร่วมกันตามมติของส่วนรวมที่ได้ร่วมกันวางแผนร่วมกันหรือตกลงกันไว้ด้วยเสียงส่วนใหญ่

ประการสุดท้ายเป็นการใช้วิธีการแห่งปัญญา ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญต่อวิถีชีวิตเป็นอย่างยิ่งวิธีการปัญญา ได้แก่ การทำงานหรือกิจกรรมใด ๆ ด้วยความรอบคอบ และการใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์

ซาโรธ บัวศรี (2513 : 98 - 124) ได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิตในแบบประชาธิปไตย ด้วยลักษณะ 3 ประการ คือ

1. การเคารพซึ่งกันและกัน หรือเรียกว่า การมี "คารวธรรม" หมายถึง คนทุกคนจะต้องให้เกียรติซึ่งกันและกัน

2. การแบ่งปันกัน ร่วมงานกัน ประสานงานกัน เป็นการแบ่งงานกันทำ วางแผนร่วมกัน ทำงานร่วมกัน ประสานในกิจการต่าง ๆ ด้วยกัน ซึ่งเรียกว่า "สามัคคีธรรม"

3. มีความเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา หรือเรียกว่า "ปัญญาธรรม" เป็นการทำสิ่งใดต้องใช้ปัญญาเป็นเครื่องมือ และเตือนสติให้ทำแต่สิ่งที่ดี มีคุณธรรม

ประเสริฐ แยมกลิ่นพุ่ม (2519 : 116) ได้กล่าวถึงคุณค่าของประชาธิปไตยในวิถีชีวิตที่มีคุณค่า และเป็นบรรทัดฐานของสังคมไว้ว่า แท้ที่จริงแล้วประชาธิปไตย มิใช่เป็นเพียงลักษณะรูปแบบของระบอบการปกครองเท่านั้น หากแต่เป็นลักษณะของการใช้ชีวิตของผู้คนในทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นครอบครัวในการคบเพื่อนฝูงหรือในการทำงาน โดยยึดมั่นในคุณค่าและหลักการในการดำเนินชีวิต เช่น การใช้หลักเหตุผล เคารพสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล มีความเป็นตัวของตัวเอง และรับผิดชอบต่อสังคม รักความเป็นธรรม มีระเบียบวินัยและมีความอดกลั้น

วิสุทธิ โปธิ์แทน (2524 : 23) ก็เป็นอีกผู้หนึ่งที่ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับประชาธิปไตยในวิถีชีวิต โดยมีลักษณะสำคัญสรุปได้ดังนี้คือ

1. การมีเหตุผล
2. การเคารพซึ่งกันและกัน ได้แก่
 - 2.1 การเคารพในความเป็นมนุษย์
 - 2.2 การเคารพในความสามารถของบุคคล
3. การตกลงในความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างสันติวิธี ด้วยการถกเถียง ประนีประนอมความคิดเห็น และมีความอดกลั้น
4. การดำเนินชีวิตอย่างเสรีภาพภายใต้กฎหมาย และไม่ถูกแทรกแซงจากรัฐโดยไม่จำเป็น

จากเอกสารที่เกี่ยวข้องในเรื่องประชาธิปไตยในลักษณะวิถีชีวิต ย่อมจะสรุปได้ว่า ประชาธิปไตยในลักษณะวิถีชีวิตเป็นเรื่องที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในสังคมหนึ่ง ๆ เป็นอย่างมาก เป็นแม่แบบของการปกครองประชาธิปไตย เพราะหากทุกคนในสังคมนั้นมีวิถีชีวิตในสังคมประชาธิปไตยแล้ว ย่อมเป็นแนวทางในการสร้างสรรค์สังคมให้เกิดมีเสรีภาพ เกิดมีสันติสุข และเกิดมีสันติภาพขึ้นในสังคมนั้น ๆ สังคมมนุษย์ก็จะอยู่ร่วมกันได้ด้วยหลักการของประชาธิปไตยในวิถีชีวิต

พฤติกรรมประชาธิปไตย

พฤติกรรมประชาธิปไตย เป็นสิ่งที่มนุษย์พึงประพฤติ และปฏิบัติให้เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะ เป็นทั้งในด้านรูปธรรม และนามธรรม พฤติกรรมประชาธิปไตย มีหลายท่านที่ได้กล่าวถึง พฤติกรรมประชาธิปไตยไว้ดังนี้

นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ และวีรยุทธ วิเชียรโชติ (2517 : 152 - 154) ได้ กำหนดเป็นสูตรประชาธิปไตยสำหรับครูไว้ 6 ประการ สูตรนี้ใช้สำหรับการตรวจสอบพฤติกรรม ของคนทั่วไปว่า มีพฤติกรรมประชาธิปไตยหรือไม่ เพียงใด สูตรมีดังต่อไปนี้

1. การวธธรรม คือ การเคารพในสิทธิเสรีภาพ และศักดิ์ศรีในความเป็นมนุษย์ซึ่ง กันและกัน ทั้งทางกาย วาจา และใจ
2. สามัคคีธรรม คือ การร่วมมือประชุมปรึกษาหารือ วางแผนในการทำงานร่วมกัน ตัดสินใจร่วมกัน
3. ปัญญาธรรม คือ การใช้ปัญญาในรูปของวิทยาศาสตร์ พัฒนาแนวความคิด คิดแบบ สังเคราะห์และสร้างสรรค์ รู้จักวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผล
4. วินัยธรรม คือ การจัดขอบเขต กติกา สำนึกในสิทธิและหน้าที่ ใช้เสรีภาพใน ขอบเขต การมีวินัยนั้นต้องมิวินัยทั้งต่อตนเอง ต่อกลุ่ม และต่อสังคม
5. คุณธรรม คือ การมีศีลธรรมประจำใจ มีความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม ปราศรณา ดีต่อคนอื่น
6. สันติธรรม คือ การไม่หาสันติภาพในสังคม ไม่มุ่งทำลาย และเอารัดเอาเปรียบ คนอื่น มุ่งประสานประโยชน์ในสังคมให้มากที่สุด

จิราวุธ พลมณี (2530 : 8) ก็ยังได้กล่าวถึง พฤติกรรมประชาธิปไตยไว้ว่า พฤติกรรมประชาธิปไตย คือ ลักษณะการแสดงออกที่สอดคล้องกับหลักการประชาธิปไตย กล่าวคือ

1. การวธธรรม คือ การให้เกิดซึ่งกันและกันทั้งกาย วาจา และใจ การเคารพ ความคิดเห็นของผู้อื่น รู้จักคำนึงถึงสิทธิหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น
2. สามัคคีธรรม คือ การแบ่งปันกัน ร่วมงานกันและประสานงานกัน ตระหนักใน ความสามัคคีในหมู่คณะ มีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนรวม โดยร่วมมือกันทำตามอัธยาศัยและประสาน งานกันตามแผนที่ร่วมกันวางไว้
3. ปัญญาธรรม คือ การใช้เหตุผลในการดำเนินชีวิตด้วยวิธีการแห่งปัญญา และ ศีลธรรม มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ไม่ศึกษาค้นคว้าอยู่เสมอ

กิตติมี บุญวิทย์ (2533 : 27) ได้กล่าวถึงพฤติกรรมประชาธิปไตยไว้ดังนี้
 พฤติกรรมประชาธิปไตย หมายถึง การแสดงออกที่สอดคล้องกับการปกครองในระบอบ
 ประชาธิปไตย ซึ่งสังเกตได้จากการกล้าแสดงความคิดเห็นของตนเอง และยอมรับฟังความ
 คิดเห็นของบุคคลอื่นเทียบเท่าตน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมส่วนรวม และการรู้จักสิทธิและหน้าที่
 ของตนเอง พฤติกรรมดังกล่าวเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมกับระบอบประชาธิปไตย

สุรีย์ ช่วยออก (2537 : 49 – 51) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตย
 โดยสรุปได้ดังนี้ เป็นความเคารพในความเสมอภาคของมนุษย์ เคารพในสิทธิเสรีภาพซึ่งกันและกัน
 เคารพในความคิดเห็น และการกระทำของตนเองและของผู้อื่น รู้จักให้ความร่วมมือช่วยเหลือ
 วางแผนงาน ตลอดจนประสานงานซึ่งกันและกัน อาสารับทำงานตามความสามารถของตน
 ทำตามมติของส่วนรวม มีเหตุผลในการตัดสินใจปัญหา และการทำงานอย่างรอบคอบเสมอ ๆ

พฤติกรรมประชาธิปไตยตามที่เสนอในเอกสารที่เกี่ยวข้องนี้ จะเห็นได้ว่าในทุก ๆ
 ความเห็นที่เกี่ยวข้องในเรื่องนี้ ต่างก็มีความคิดเห็นที่ตรงกันเป็นอย่างมาก กล่าวคือ
 พฤติกรรมประชาธิปไตยเป็นสิ่งที่มนุษย์ในสังคมต้องประพฤติ และปฏิบัติตาม หากทำได้ตามที่
 เอกสารที่เกี่ยวข้องที่กล่าวมานี้ก็น่าจะยอมรับได้ว่า สังคมนั้นเป็นสังคมประชาธิปไตย

แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย

จรรยา สุภาพ (2529 : 232 – 234) ได้อธิบายแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตย
 ไว้ดังนี้ คือ

1. แนวคิดเกี่ยวกับความเสมอภาค สาธารณสุขของหลักความเสมอภาคในที่นี้
 ของปราชญ์ชาวกรีกในสมัยโบราณ หมายถึง ความยุติธรรมที่ประชาชนจะได้รับโดยเท่าเทียมกัน
 ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 2 ประการ ได้แก่ ความชอบด้วยกฎหมาย (Lawfulness) หมายถึงว่า รัฐจะ
 ปกครองโดยกฎหมาย กฎหมายของรัฐจะใช้บังคับแก่คนทุกคนในรัฐโดยทั่วหน้ากัน และเท่าเทียม
 กัน การกระทำใด ๆ ของบุคคล จะต้องอยู่ในขอบเขตแห่งกฎหมาย หรือปฏิบัติตามกฎหมายที่ใช้
 บังคับและไม่มีใครมีอำนาจโดยไม่มีกฎหมาย กฎหมายจะต้องเป็นอำนาจสูงสุดมิใช่บุคคลใด
 บุคคลหนึ่ง กฎหมายจะทำให้ผู้ปกครองและประชาชนมีฐานะที่แน่นอน และเปลี่ยนแปลงยาก
 เป็นหลักประกันในเรื่องความยุติธรรมของทั้งสองฝ่าย ทั้งนี้เพื่อผลประโยชน์ของประชาชน

ทั้งหลายเป็นส่วนรวม อีกประการหนึ่ง ได้แก่ ความชอบธรรม (Fairness) คือ ใครควรจะได้รับสิ่งใดก็ต้องให้เขาได้รับสิ่งนั้นและโดยเสมอหน้ากันในฐานะของประชาชน ไม่มีใครมีอภิสิทธิ์เหนือกว่าใคร

ในสมัยปัจจุบัน ความเสมอภาคในระบบประชาธิปไตยมีความหมายกว้างขวางขึ้น ความเสมอภาคในหลักการนี้ไม่ได้หมายความว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมาจะต้องเป็นอย่างเดียวกัน หรือเหมือนกันทุกอย่างทุกประการ ซึ่งตามข้อเท็จจริงแล้วย่อมเป็นไปไม่ได้ ความหมายที่แท้จริงของหลักที่ว่านี้ก็คือ ความเสมอภาคทางการเมือง ซึ่งมีได้หมายความว่าความเท่าเทียมกันในเรื่องลักษณะทางร่างกายหรือความเจริญทางปัญญา ทั้งนี้เพราะโดยธรรมชาติ บุคคลแต่ละคนย่อมมีความสามารถไม่เหมือนกัน

ความเสมอภาคทางการเมือง (Political Equality) หมายถึง ลักษณะสำคัญดังต่อไปนี้คือ (จรรยา สุภาพ. 2529 : 8)

1. ความเท่าเทียมกันทางการเมือง ซึ่งหมายถึง โอกาสที่ประชาชนทุกคนจะมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศโดยทั่วถึงกันและเท่าเทียมกัน ซึ่งได้แก่ สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งที่ถือว่าแต่ละคนออกเสียงได้หนึ่งเสียง และโดยเสรีเท่าเทียมกัน ฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจจะนำมาเป็นเครื่องกำหนดความแตกต่างกันทางการเมืองไม่ได้

2. ความเท่าเทียมกันในด้านสิทธิของพลเมือง อาทิเช่น สิทธิในการที่จะได้รับหลักประกันในเรื่องที่อยู่อาศัย โอกาสที่จะได้รับการศึกษาอบรม โอกาสที่จะได้รับบริการจากหน่วยงานสาธารณะ โอกาสที่จะเข้ารับราชการ และโอกาสอื่นใดที่ประชาชนควรจะได้รับโดยเท่าเทียมกัน หลักการข้อนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับหลักความชอบธรรมของนักปราชญ์กรีกที่กล่าวข้างต้น

3. ความเท่าเทียมกันต่อหน้าที่กฎหมาย ซึ่งหมายถึง การที่บุคคลจะต้องได้รับการคุ้มครองป้องกันจากกฎหมาย และกระบวนการยุติธรรมเหมือนกัน ทั้งนี้เพื่อป้องกันสิทธิและผลประโยชน์อันชอบธรรมของตน หรือเมื่อกระทำผิดจะต้องใช้กฎหมายเดียวกัน การลงโทษอย่างเดียวกัน และถ้าจะได้รับเหตุอันควรปราณีก็ควรจะได้รับเช่นเดียวกัน หลักการในข้อนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับหลักความชอบด้วยกฎหมายของนักปราชญ์ในสมัยโบราณของกรีก

4. ความเท่าเทียมกันในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ได้แก่ การยอมรับว่าเมื่อบุคคลเกิดมาเป็นมนุษย์ด้วยกันแล้ว ก็ควรจะมีคุณค่าและความสำคัญอย่างเดียวกัน สิ่งอื่น ๆ เช่น ยศ

ชั้น ตำแหน่ง ฐานะความเป็นอยู่ แม้จะเป็นเครื่องแสดงถึงความสามารถ ความรับผิดชอบ หรือ โชควาสนาของบุคคลก็ควรจะมีคุณค่ารองลงไปจากคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ เจตนารมณ์ของหลักการนี้ก็คือ ต้องการให้มนุษย์ยอมรับความเป็นคนของบุคคลอื่น ไม่ต้องการให้เกิดการดูหมิ่นเหยียดหยาม จนกลายเป็นการแบ่งชั้นวรรณะ

5. สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งของหลักความเสมอภาค ได้แก่ บรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยให้เกิดความเสมอภาค เพราะความไม่เท่าเทียมกันหรือแตกต่างกันของมนุษย์มีสาเหตุสำคัญคือ อิทธิพลของสิ่งแวดล้อม เช่น การแบ่งวรรณะในอินเดีย การจำกัดสิทธิของอาหรับ ฯลฯ ฉะนั้นหลักการนี้จึงเห็นควรให้มีการสร้างสรรค์สิ่งแวดล้อมเสียใหม่ ให้เป็นระเบียบตามวิถีทางของประชาธิปไตย เพื่อให้ความเท่าเทียมกันระหว่างมนุษย์มีมากขึ้น และหากจะมีความแตกต่างกันเหลืออยู่ ก็ควรจะเป็นผลเนื่องมาจากความสามารถตามธรรมชาติของบุคคลเท่านั้น

2. แนวคิดเกี่ยวกับเสรีภาพ เสรีภาพเป็นหลักการสำคัญของประชาธิปไตย ผู้ที่นิยมหลักประชาธิปไตยเชื่อมั่นว่าเสรีภาพนั้นเป็นสิ่งที่ดีงาม และเป็นประโยชน์ต่อบุคคลและส่วนรวม เป็นเครื่องมือเกื้อกูลที่ทำให้มนุษย์สามารถใช้ปัญญา และเหตุผลได้อย่างเต็มที่ นักปราชญ์ชาวยุโรปในสมัยเดิม เช่น รูสโซ มีความคิดเห็นว่า เมื่อมนุษย์มารวมเป็นสังคม มนุษย์ก็จะได้รับเสรีภาพส่วนบุคคล อันเป็นสิทธิที่มนุษย์ควรจะได้ทางศีลธรรม (Moral Right) ได้แก่ สิทธิทางร่างกาย ทรัพย์สิน การเขียนการพูด การพิมพ์ การโฆษณา การรวมเป็นสมาคมหรือองค์การ ฯลฯ สิทธิเหล่านี้มนุษย์จะต้องได้รับ และสังคมจะต้องยอมรับในฐานะที่เป็นผลเมือง และให้ความคุ้มครองป้องกัน แต่เพื่อความเป็นระเบียบในสังคม สังคมจึงควรมีส่วนในการควบคุมอยู่บ้าง นั่นก็คือ รัฐควรจะต้องมีส่วนในการกำหนดขอบเขตของการใช้สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล และบุคคลก็มีอำนาจที่จะใช้สิทธิเสรีภาพของตนตามความพอใจ ภายในขอบเขตของกฎหมาย และขนบธรรมเนียมประเพณีที่กำหนดไว้ (ชัยวัฒน์ รัฐขจร. 2522 : 21)

โดยปกติประเทศประชาธิปไตยทั้งหลาย จะกำหนดหลักการเสรีภาพไว้ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายหลักของประเทศ และบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติต่าง ๆ ด้วย ทั้งนี้เพื่อให้หลักประกันแก่ประชาชนว่า ทุกคนจะต้องได้รับและสามารถใช้เสรีภาพได้อย่างทั่วถึง และในทางปฏิบัติ เจ้าหน้าที่ของรัฐก็ต้องพยายามยึดหลักเสรีภาพในการดำเนินงานด้วย

อย่างไรก็ตามเพื่อจะดำเนินการให้เสรีภาพอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสมให้การใช้เสรีภาพเป็นไปอย่างถูกต้อง หลักปฏิบัติโดยทั่ว ๆ ไปมีเกณฑ์กว้าง ๆ ว่า อำนาจอควรได้สัดส่วนกับเสรีภาพ คือ เสรีภาพต้องมีสมดุลย์กับอำนาจ แต่อำนาจนั้นจะต้องมีเหตุผลที่สมควร ถ้าเสรีภาพกับอำนาจอยู่ในสภาวะที่ใกล้เคียงกันแล้ว ราษฎรก็ได้รับหลักประกัน การปกครองก็เป็นไปได้ด้วยดี แต่ถ้าประเทศใดเสรีภาพมีมากเกินไปจนเกินไปจนรัฐไม่มีอำนาจบริหารหรือควบคุมให้อยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม ประเทศนั้นก็จะมี การปกครองที่วุ่นวาย อลหม่าน ไม่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยที่เรียกกันว่า อนาธิปไตย (Anarchy) ดังนั้นจึงมีผู้ให้ความหมายของเสรีภาพว่า หมายถึงโอกาสที่บุคคลจะหาสิ่งปรารถนาได้โดยจะถูกควบคุมน้อยที่สุด แต่ในขณะเดียวกัน การใช้เสรีภาพจะต้องไม่ขัดขวางต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย ศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดเสรีภาพของบุคคลอื่น เสรีภาพโดยนัยนี้จึงอาศัยหลักของความชอบธรรม เหตุผลและคุณธรรม (เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์, 2529 : 226) และในทางตรงกันข้าม ถ้ารัฐใดรัฐบาลมีอำนาจมากเกินไป จนกระทั่งทำให้เสรีภาพของราษฎรมีน้อยเกินไปหรือไม่มีเลย เราเรียกการปกครองในลักษณะนั้นว่า เผด็จการ (Dictatorship)

ลักษณะที่สำคัญของเสรีภาพ ประกอบด้วย ลักษณะดังต่อไปนี้ (เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์, 2529 : 228 - 232)

1. เสรีภาพในการพูด ถือว่าเป็นหลักของเสรีภาพทั้งปวง เพราะเท่ากับว่าเป็นการเปิดโอกาสให้มนุษย์แสดงความคิดเห็น ความต้องการ และความปรารถนาของตน เสรีภาพในการพูด นับเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการประชาธิปไตย เพราะทำให้เกิดความยินยอมหรือความเห็นพ้องต้องกัน (Consensus) ซึ่งมีผลทำให้เกิดทางเลือกทางปฏิบัติที่ดี และเหมาะสมเป็นไปตามความต้องการของคนส่วนมาก อย่างไรก็ตามเสรีภาพในการพูดก็ต้องมีขอบเขต เช่น คำพูดที่พูดออกไปแล้วจะทำให้เป็นภัยอันตรายต่อสาธารณชน หรือคำพูดที่เป็นไปในลักษณะยุยงก่อให้เกิดการใช้กำลังรุนแรง ทำให้เกิดจลาจลปั่นป่วนในประเทศ หรือคำพูดที่ล่วงละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น เช่น การพูดความเท็จทำให้ผู้อื่นเสียหายหรือการใช้วาจาดูหมิ่นผู้อื่น ฯลฯ คำพูดในลักษณะดังกล่าว ถือว่าเป็นการใช้เสรีภาพในทางที่ผิด

2. เสรีภาพในการพิมพ์ การพิมพ์ถือว่าเป็นการแสดงความคิดเห็นที่ได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร หรือเป็นภาค รวมทั้งภาพยนตร์ ถือว่าเป็นหลักสำคัญของประชาธิปไตย เพราะการพิมพ์เป็นสื่อในการแลกเปลี่ยนแสดงความคิดเห็นที่ชัดเจน สร้างความรู้สึกทั่วไป หรือสร้าง

มติมหาชน หรือสร้างปฏิกิริยาที่อาจจะเกิดขึ้นไปลักษณะใดลักษณะหนึ่งได้ ยิ่งสังคมเจริญมากขึ้น สื่อการแสดงความคิดเห็นในลักษณะนี้ก็จะยังมีปริมาณ และขอบเขตกว้างขวางขึ้น จึงจำเป็นที่จะต้องมีการใช้เสรีภาพนี้ไปโดยถูกต้องและเหมาะสม หลักเกณฑ์โดยทั่วไปมีอยู่ว่า การใช้เสรีภาพดังกล่าวจะต้องไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อย ศีลธรรมอันดีงามของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นหรือเป็นการหลอหลวงที่ประชาชนยึดถือ และให้ความสำคัญการกระทำดังกล่าวเป็นการใช้เสรีภาพเกินขอบเขต

3. เสรีภาพในการรวมกลุ่ม และแสดงความคิดเห็น ตามปกติมนุษย์ย่อมมีความต้องการที่จะรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือเพื่อประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง บางครั้งอาจจะต้องการแสดงความคิดเห็นหรือเรียกร้องให้รัฐบาลดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อประโยชน์ของประชาชน การปฏิบัติเช่นนี้ รัฐควรจะต้องถือว่าเป็นสิ่งที่พึงกระทำได้ เพราะการรวมกลุ่มช่วยให้นักมนุษยศาสตร์สามารถมีความคิดอ่านทางการเมือง มีผลต่อการสร้างสถาบันทางการเมือง ซึ่งถือว่าเป็นการพัฒนาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย และเป็นผลดีต่อการปกครองประเทศ การรวมกลุ่มทำให้นักมนุษยศาสตร์เกิดความสนใจในทางการเมือง รัฐหรือรัฐบาลควรมีหน้าที่แต่เพียงพิจารณาว่า การใช้เสรีภาพนี้มีวัตถุประสงค์ที่ดี สุจริต ใช้วิธีการที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพสังคมหรือไม่ เช่น ไม่ใช้วิธีการที่รุนแรง หรือวิธีการที่กระทบกระเทือนประชาชนหรือสาธารณชน ถ้าหากการใช้เสรีภาพไม่ขัดต่อหลักเกณฑ์ดังกล่าว รัฐไม่เพียงแต่สนับสนุนเท่านั้น แต่จะต้องให้หลักประกันเสรีภาพนี้ด้วย

4. เสรีภาพในทางศาสนา ได้แก่ การที่รัฐจะต้องยินยอมให้ประชาชนมีเสรีภาพในการนับถือศาสนา คือ ทุกคนมีสิทธิหน้าที่จะนับถือศาสนาอะไรก็ได้ เสรีภาพตามหลักการนี้ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของประชาธิปไตย ด้วยเหตุว่าประชาธิปไตยในหลายส่วนของโลกเป็นผลเนื่องมาจากศาสนาหรืออีกนัยหนึ่งความต้องการในเรื่องเสรีภาพในทางศาสนาเป็นผลผลักดันให้นักมนุษยศาสตร์เกิดการใฝ่หาเสรีภาพ เช่น สหรัฐอเมริกาในยุคต้นที่ประกอบขึ้นด้วยประชาชนชาวยุโรป ซึ่งหลบหนีการถูกบีบคั้นในเรื่องการนับถือศาสนา ไปหาที่อยู่ในดินแดนใหม่ จึงได้มีการยอมรับหลักการเกี่ยวกับเสรีภาพในทางศาสนาในสหรัฐอเมริกาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งประเทศ อย่างไรก็ตามแม้ว่าในระบอบประชาธิปไตยจะถือว่า เสรีภาพตามหลักการนี้มีความสำคัญยิ่ง แต่ก็ยังเป็นปัญหาอันอยู่ในหลายประเทศ อันเนื่องมาจากตัวบุคคลซึ่งนับถือศาสนา มีส่วนทำให้เกิดความขัดแย้งถือว่าศาสนาที่ตนนับถือดีที่สุด และพยายามที่จะกีดกันและจำกัดสิทธิของศาสนาอื่น ในหลาย

ประเทศจึงต้องมีการต่อสู้ดิ้นรนกันนับเป็นศตวรรษ เพื่อให้ได้มาซึ่งเสรีภาพ และความเท่าเทียมกันทางศาสนา อย่างไรก็ตามเสรีภาพในทางศาสนานี้ก็ไม่อาจจะถือเป็นข้ออ้างที่จะประพฤตินิติปฏิบัติในสิ่งที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน เช่น การทรมานร่างกาย การทำลายชีวิต และการประทุพผิตทางเพศ ฯลฯ รัฐจึงต้องมีการกำหนดหรือวางระเบียบบางอย่างในศาสนา เพื่อให้สอดคล้องกับกฎเกณฑ์และกฎหมายของบ้านเมือง

3. แนวคิดเกี่ยวกับการถ่วงดุลย์อำนาจและการบริหาร ในระบอบประชาธิปไตย ถือว่า อำนาจอธิปไตย ซึ่งเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศจากปวงชนโดยผ่านทาง การเลือกตั้ง ประกอบด้วย 3 อำนาจ คือ อำนาจในการออกกฎหมาย เรียกกันว่า อำนาจนิติบัญญัติ อำนาจต่อมา ได้แก่ อำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย เรียกว่า อำนาจบริหาร อำนาจสุดท้าย ได้แก่ อำนาจในการตีความกฎหมาย เรียกว่า อำนาจตุลาการ ลักษณะการใช้ อำนาจทั้งสามนี้จะเป็นเครื่องแสดงออกให้เห็นถึงความเป็นประชาธิปไตยของรัฐว่า ยอมรับ และให้หลักประกันเกี่ยวกับความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชนมากน้อยเพียงไร เพราะถ้าหากผู้ใช้อำนาจอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดไม่ปฏิบัติหน้าที่ตามที่กำหนดไว้แล้วก็จะเกิด ความยุ่งเหยิงขึ้นภายในระบอบการปกครองนั้นทันที รวมทั้งจะเกิดการชะงักงันขึ้นภายใน วงการบริหารด้วย (กมล ทองธรรมชาติ. 2519 : 98) เช่น ถ้าฝ่ายนิติบัญญัติพยายาม เข้าไปก้าวก่ายหรือควบคุมการใช้ อำนาจบริหารมากเกินไป ก็จะทำให้ฝ่ายบริหารไม่ สามารถปฏิบัติหน้าที่ตามที่กำหนดไว้ได้หรือถ้าฝ่ายบริหารพยายามใช้อำนาจนอกเหนือไปจาก ที่กำหนดไว้ และเข้าไปก้าวก่ายงานของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายนิติบัญญัติก็จะกลายเป็นรัฐสภาที่ สนองรับความต้องการของรัฐบาลไป หรือถ้าฝ่ายบริหารมีอิทธิพลเหนือฝ่ายตุลาการ ฝ่าย บริหารก็อาจจะใช้อิทธิพลที่ตนอยู่เบื้องหลังให้ตุลาการพิจารณาพิพากษาคดีให้เป็นไปตามความ ต้องการตนได้ ทำให้การพิพากษาคดีไม่ตั้งอยู่บนรากฐานของความเป็นอิสระและยุติธรรม สิทธิเสรีภาพของประชาชนก็จะถูกละเมิด จากเหตุผลดังกล่าวเพื่อป้องกันมิให้อำนาจอธิปไตย อำนาจใดอำนาจหนึ่งมากเกินไป และใช้อำนาจไม่เป็นธรรม อันอาจจะก่อให้เกิดการเบียดเบียน ละเมิดสิทธิเสรีภาพของปวงชนขึ้นได้ จึงได้มีการกำหนดแนวความคิดเกี่ยวกับการแบ่งแยก อำนาจ (Separation of Power) และการถ่วงดุลย์อำนาจ (Checks and Balances) ขึ้น โดยมีหลักการสำคัญคือ ให้มีการแยกใช้อำนาจทั้งสามโดยแต่ละอำนาจแยกจากกันเป็นอิสระ

ไม่ขึ้นต่อกัน กำหนดขอบเขตอำนาจหน้าที่ของแต่ละอำนาจให้ชัดเจน แต่ละอำนาจไม่มีหน้าที่และสิทธิที่จะเข้าไปก้าวก่ายในหน้าที่ของอำนาจอื่น แต่เพื่อมิให้อำนาจใดอำนาจหนึ่งใช้อำนาจมากเกินไป ก็ให้มีการถ่วงดุลย์ซึ่งกันและกัน เช่น ฝ่ายบริหารก็ควรที่จะมีส่วนร่วมด้วยฝ่ายนิติบัญญัติในการยับยั้งกฎหมายได้ เช่น ฝ่ายบริหารอาจจะไม่ยอมลงนามในร่างกฎหมายที่รัฐสภาผ่านออกมา และเช่นเดียวกันฝ่ายนิติบัญญัติก็ควรจะมีส่วนร่วมในการที่จะยับยั้งฝ่ายบริหารได้ หรือศาลอาจตัดสินว่า กฎหมายเป็นโมฆะใช้บังคับไม่ได้ เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อป้องกันมิให้แต่ละอำนาจใช้อำนาจที่มีอยู่มากเกินไป อันจะก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม และละเมิดสิทธิเสรีภาพของประชาชน

ในระบอบการปกครองประชาธิปไตยของสหรัฐอเมริกา มีหลักการ การใช้อำนาจอธิปไตยนั้นเป็นสิ่งสำคัญ เพราะอำนาจอธิปไตยเป็นอำนาจสูงสุดในการปกครองประเทศ ผู้ใดมีอำนาจนี้ย่อมมีอำนาจมากที่สุด และมีอำนาจมากยิ่งขึ้น ถ้ามีผู้ใดใช้กลุ่มเดียวใช้อำนาจอธิปไตยทั้งสามทาง ผลร้ายก็จะตกอยู่กับประชาชนที่อาจจะถูกริดรอนเสรีภาพได้ง่าย เพื่อเป็นหลักประกันว่า เสรีภาพของประชาชนจะมั่นคง ก็ควรแยกผู้ใช้อำนาจอธิปไตยเป็น 3 ส่วน คือ นิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ เพื่อว่าเมื่อมีการแยกใช้อำนาจอธิปไตยเช่นนั้นแล้ว ก็จะทำให้อำนาจแต่ละอำนาจได้รั้งและถ่วงกัน ซึ่งได้ผล เพราะเหตุว่าอำนาจควรจะต้องควบคุมด้วยอำนาจจึงจะได้ผล และมีประสิทธิภาพ การรั้งและถ่วงเช่นนี้ ย่อมจะเกิดเป็นกระบวนการที่ทำให้หลักประกันเสรีภาพประชาชนโดยตรง (จเร พันธุ์เปรื่อง, 2524 : 13) หลักการนี้เป็นความคิดของนักปราชญ์ทั้งชาวอเมริกันและชาวยุโรป เช่น มองเตสกีเออ ได้แสดงความคิดตามหลักการนี้ไว้ว่า มนุษย์ทุกยุคทุกสมัยมีประสบการณ์อย่างเดียวกันในข้อที่ว่า ผู้ที่มีอำนาจมีความโน้มเอียงที่จะใช้อำนาจเกินขอบเขต จะหาโอกาสที่ใช้อำนาจถึงขีดสุดเท่าที่เขาจะทำได้ เพื่อแก้ไขข้อบกพร่องมิให้ผู้มีอำนาจเมืออำนาจเช่นนี้จะต้องใช้อำนาจทั้งสามแยกจากกัน และให้อำนาจถ่วงอำนาจกันเอง (ปรีชา ตงมณี, 2520 : 58)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดข้างต้น พอจะสรุปได้ว่า ประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นรูปแบบการปกครองนั้นเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า เป็นรูปแบบการปกครองที่พึงปรารถนาที่สุด เพราะเป็นระบอบการปกครองที่ยกย่องความเสมอภาค และเทอดทูนเสรีภาพของมนุษย์ กฎเกณฑ์ต่าง ๆ ของการปกครอง ประชาธิปไตยได้ถูกกำหนดขึ้นเพื่อป้องกันมิให้อำนาจใดอำนาจหนึ่งมีอำนาจมากเกินไป และใช้อำนาจนั้นทำลายหลักการอันสูงสุดของประชาธิปไตย (กมล ทองธรรมชาติ, 2519 : 104) อย่างไรก็ตามรูปแบบและอำนาจของรัฐบาลเป็นสิ่งสำคัญยิ่งประการหนึ่งที่จะเป็น

หลักประกันสิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของประชาชน เพราะรัฐบาลเป็นผู้มีอำนาจในการบังคับใช้กฎหมาย และทำหน้าที่ปกครองบริหารประเทศ ซึ่งถ้ารัฐบาลปกครองโดยรวมอำนาจบริหารไว้ที่ส่วนกลางทั้งหมด ก็จะทำให้บริหารประเทศต้องล่าช้าไม่ทันต่อเหตุการณ์ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่ท้องถิ่น รัฐบาลในระบอบประชาธิปไตย ปัจจุบันจึงนิยมการใช้หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) โดยรัฐบาลจะกระจายอำนาจให้กับเขตการปกครองอื่น ๆ เช่น จังหวัดหรือมณฑล ทำไปโดยเสรีพอควร ทั้งนี้เพื่อให้เขตการปกครองนั้น ๆ เข้าใจ และสามารถปกครองตนเองได้ (ชัยรัตน์ รัฐขจร. 2522 : 10) เป็นการแบ่งเบาภารกิจของส่วนกลาง และเป็นการช่วยให้งานดำเนินไปโดยมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น โดยเฉพาะรัฐบาลในรูปแบบของสหรัฐอเมริกา แคนาดา หรือออสเตรเลีย ฯลฯ การกระจายอำนาจมีมากถึงขนาดแบ่งการปกครองออกเป็น 2 ระดับ คือ รัฐบาลกลางกับรัฐบาลท้องถิ่น ระดับมีอำนาจหน้าที่ของตนโดยเฉพาะ หรืออีกนัยหนึ่งมีอำนาจในการใช้อำนาจอธิปไตยในบางลักษณะ โดยเฉพาะ โดยมีรัฐธรรมนูญเป็นผู้กำหนดการใช้อำนาจอธิปไตยดังกล่าว ทั้งนี้ก็เพราะประเทศเหล่านั้นมีความเป็นห่วงในเรื่องหลักประกันเกี่ยวกับความเสมอภาค และสิทธิเสรีภาพของประชาชนเป็นอย่างมากนั่นเอง

ดังนั้นแนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยตามเอกสารที่ได้กล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่าสาระสำคัญ คือ การมีความเสมอภาคและเสรีภาพ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของประชาธิปไตยที่จำเป็นต้องนำมาใช้ในวิถีชีวิตในสังคมประชาธิปไตย ทั้งนี้จะทำให้สังคมเกิดสันติสุขขึ้นมา อันเป็นผลกระทบต่อชีวิตมนุษย์ที่ทุกคนปรารถนา

แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย

เนื่องจากระบอบประชาธิปไตยเป็นระบอบที่โลกยอมรับกันว่า เป็นระบอบที่มนุษย์จะอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขมากกว่าระบอบอื่นใดที่โลกเคยมีอยู่ ดังนั้นกระทรวงศึกษาธิการจึงได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยขึ้น เพื่อเป็นการสนองนโยบายของรัฐบาล และเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยในสังคมให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กระทรวงศึกษาธิการ (2538 : 18 - 20) จึงได้กำหนดแนวทางเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียนในการดำเนินวิถีชีวิตตามระบบสังคมประชาธิปไตย โดยกำหนดพฤติกรรมไว้ 4 ด้าน คือ

1. ด้านวินัยธรรม นักเรียน นักศึกษาจะต้องเกิดพฤติกรรมด้านการปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับ ตามที่สถานศึกษานั้น ๆ กำหนด กฎ ระเบียบ ข้อบังคับจะต้องเกิดมาจากความเห็นชอบของนักเรียน นักศึกษา รวมทั้งครู-อาจารย์ ในสถานศึกษานั้น ทั้งนี้รวมถึงกฎระเบียบ ข้อบังคับที่เกิดขึ้นจากกรมเจ้าสังกัด และกระทรวงด้วย และให้รวมถึงด้วยทฤษฎีหมายที่ใช้บังคับให้ประชาชนในประเทศประพฤติดังปฏิบัติ

2. ด้านการวธธรรม นักเรียน นักศึกษาจะต้องเกิดพฤติกรรมในการเคารพต่อสิทธิของบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ใ้สถานศึกษาด้วยกัน สิทธินั้น ๆ จะเป็นสิทธิที่สถานศึกษานั้นมอบหมายให้ทุกคนที่เข้ามาเป็นนักเรียน นักศึกษาแล้วจะต้องได้รับ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นสิทธิที่จะได้รับการศึกษาในสถานศึกษาแห่งนั้น สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้งผู้แทนนักเรียน นักศึกษา และสิทธิอื่น ๆ ที่พึงมีในฐานะที่เป็นนักเรียน นักศึกษาในสถานศึกษานั้น

3. ด้านศรัทธาธรรม ด้านนี้จะเป็นด้านที่นักเรียน นักศึกษาจะต้องเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่ต่าง ๆ ที่ได้รับมอบหมายจากเพื่อนนักเรียน นักศึกษา ครู อาจารย์ และสถานศึกษาที่ได้มอบหมายให้ด้วยความศรัทธาในหน้าที่ที่ได้รับ ประพฤติและปฏิบัติหน้าที่ตามข้อตกลงที่ได้กำหนดไว้ให้ด้วยความเต็มใจ และเมื่อได้เปลี่ยนหน้าที่ให้รับผิดชอบในหน้าที่อื่นก็สามารถทำได้ด้วยความยินดี สามารถเป็นได้ทั้งผู้นำและเป็นผู้ตาม และสมาชิกของกลุ่มนั้น ๆ

4. ด้านสามัคคีธรรม เป็นพฤติกรรมของนักเรียน นักศึกษาที่จะต้องอยู่ร่วมกันในสังคมสถานศึกษานั้น ๆ ด้วยความรัก ความผูกพัน และสามัคคีต่อกันและกัน รู้จักกันทางานเป็นกลุ่ม เป็นสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ ตามความต้องการ และความคิดอันเป็นอิสระของแต่ละคน แต่เมื่อมารวมกันเป็นกลุ่มแล้วก็สามารถเป็นสมาชิกที่ดี และทำคุณประโยชน์ให้กับกลุ่มนั้น ๆ และเมื่อรวมตัวเป็นกลุ่มกันแล้วก็รู้จักใช้สิทธิ ใช้เสียงของตนเพื่อการเลือกตั้งสมาชิกในกลุ่มเพื่อรับผิดชอบหน้าที่ต่าง ๆ ที่กลุ่มได้มอบหมาย

โดยสรุปแล้ว วิธีชีวิตในสังคมประชาธิปไตยที่จัดขึ้นในสถานศึกษาเพื่อให้นักศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาระบอบประชาธิปไตยนั้น จะต้องมึพฤติกรรมทั้ง 4 ด้านดังกล่าวแล้ว แต่ทั้งนี้จะต้องสร้างให้นักเรียน นักศึกษาเกิดปัญญา เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการตัดสินใจและการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมนั้นให้ได้

จากการที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยดังได้กล่าวมาแล้ว กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538 : 1) จึงได้กำหนด

กรอบแนวคิดในการพัฒนาประชาธิปไตยในวิถีชีวิตไว้ดังนี้ พฤติกรรมบุคคลในสังคมให้มีอุดมการณ์ และวัฒนธรรมแห่งประชาธิปไตย โดยแสดงออกพฤติกรรมประชาธิปไตย 3 ด้าน คือ ปัญญา ธรรม สามัคคีธรรม และคารวธรรม และยังได้กล่าวไว้อีกว่า ผลสำเร็จของการพัฒนา ประชาธิปไตย (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2538 : 2) ต้องมี

1. เครื่องบ่งชี้คุณลักษณะบุคลิกภาพประชาธิปไตยของบุคคลหรือกลุ่มแต่ละกลุ่ม แต่ละระดับ ทุกเพศ วัย อาชีพ
2. มีแกนนำและเครือข่ายส่วนต่อประสานกิจกรรมประชาธิปไตยทุกรูปแบบ
3. มีหลักสูตรเฉพาะกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาประชาธิปไตย
4. มีการปลูกฝังให้เกิดวิญญาณประชาธิปไตย โดยใช้กิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีการสำรวจตรวจสอบ และติดตามพฤติกรรมในสังคมของผู้ผ่านการอบรมเป็นระยะ ๆ
5. มีกิจกรรมพัฒนาประชาธิปไตย โดยประชาชน เพื่อประชาชน
6. มีการผลักดันนโยบาย ระดมสรรพกำลัง เครือข่ายทุกระดับให้กำกับดูแลการเกิด ประชาธิปไตยในสังคมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยได้ดำเนินการอย่างกว้างขวางในทุก ระดับการศึกษา และประเภทของการจัดการศึกษาในกระทรวงศึกษาธิการ ดังได้กล่าวแล้ว

การจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย

นางวี รังสิวรารักษ์ (2525 : 71 - 72) ได้กล่าวถึง บทบาทของครูในการจัดการ เรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยไว้ว่า ครูจะต้องสอนให้เด็กเป็นคนมีเหตุผล ไม่เชื่ออะไรง่าย ๆ ฝึกให้เด็กเป็นคนกล้าแสดงออกด้วยการซักถาม หรือแสดงความคิดเห็น รู้จักเคารพ ความคิดเห็นของผู้อื่น และเคารพในมติของเสียงส่วนใหญ่ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ ละเมียด ลิมอักษร (2517 : 6 - 16) ที่ว่า ครูจะต้องฝึกให้เด็กรู้จักค้นคว้าหาความรู้ อย่าง มีเหตุผล ไม่เชื่ออย่างง่าย โดยส่งเสริมให้เด็กใช้แหล่งวิชาต่าง ๆ เช่น หนังสือ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ แผนที่ แผนภูมิ วิทยาการ ฯลฯ นอกจากนี้ยังต้องส่งเสริมให้เด็ก ทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อฝึกกระบวนการประชาธิปไตยในเรื่องการให้ความร่วมมือกับหมู่คณะ การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การแสดงความคิดเห็น การรับผิดชอบในหน้าที่การงานที่ได้รับมอบหมาย และเกรียง กิริติกร (2517 : 25 - 26) ก็ได้เสนอว่า ควรพยายามสร้าง

บรรยากาศในชั้นเรียน ในโรงเรียนให้เป็นประชาธิปไตยทั้งในแง่การสอน การปกครอง โดยใช้วิธีการสอนที่ส่งเสริมการแสดงความคิดเห็น การเป็นกบฏเหตุผล ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การค้นคว้าหาความรู้ โดยครูเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมตลอดเวลา นอกจากนี้ สารสารทัศนายนันท์ (2521 : 27) ยังได้ให้ความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า ครูจะต้องสอนให้เด็กเกิดค่านิยมในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย และการพัฒนาประเทศ อดทน เสียสละ รักการทำงาน รักความยุติธรรม รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และกล้าแสดงความคิดเห็นในทางที่ถูกต้องควร มิใช่สอนให้เขาเชื่อฟังอยู่ในโอวาท อยู่ในคำสั่งหรือสงบเสงี่ยม ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นอย่างการสอนแบบเก่า ๆ ที่ครูนักเรียนเคยปฏิบัติกันมาแต่สมัยก่อน ๆ

อาคม จันทสุนทร (2527 : 2 - 31) ได้กล่าวถึงการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย โดยอาศัยสมมติฐานเบื้องต้น 5 ประการ คือ

1. การจัดรูปแบบการเรียนการสอน มุ่งช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในแต่ละบุคคล การจัดรูปแบบการเรียนการสอนนี้จึงไม่ได้มุ่งที่คนกลุ่มใหญ่ คือ มิใช่ระบบกระจายเสียงที่มุ่งให้ความรู้ และทัศนคติแก่คนในสังคมรวม ๆ แต่จะมุ่งให้กันแต่ละบุคคลที่ร่วมกันอยู่ในสังคมนั้น ๆ
2. การจัดรูปแบบการเรียนการสอน ทำได้ทั้งระบบสั้นและระบบยาว คือ เป็นทั้งการจัดรูปแบบหรือวางแผนการสอนในแต่ละชั่วโมง และการวางแผนการจัดการเรียนการสอนโดยตลอดในบทเรียนหรือในรายวิชานั้นทั้งหมด ซึ่งอาจทำโดยครูแต่ละคนหรือครูช่วยกันทำเป็นคณะก็ได้
3. การจัดรูปแบบการเรียนการสอนถือว่า การจัดรูปแบบการเรียนการสอนอย่างมีระบบ จะมีผลอย่างใหญ่หลวงต่อการพัฒนาการของนักเรียนแต่ละคน กล่าวคือ ถ้ามีการจัดแบบการเรียนการสอนที่ดีแล้ว คนจะเรียนรู้ได้ดีกว่าปล่อยให้เรียนเองตามธรรมชาติ
4. การจัดรูปแบบการเรียนการสอนควรจัดทำเชิงระบบ กล่าวคือ วิธีขั้นตอนตั้งแต่การพิจารณาความจำเป็น เป้าหมาย และการดำเนินการเป็นขั้น ๆ ต่อเนื่องกันไปจนถึงขั้นที่นักเรียนทราบผลการปฏิบัติหรือประเมินวิธีการดำเนินงานว่า ได้ผลตามเป้าหมายหรือไม่
5. การจัดรูปแบบการเรียนการสอน ต้องอยู่บนรากฐานความรู้ที่ว่า มนุษย์เรามีการเรียนรู้รู้อย่างไร คือต้องการรู้จักกระบวนการเรียน และสภาพการเรียนรู้ต่าง ๆ

จากสมมติฐานข้างต้น ก็คือ การวางแผนการเรียนการสอนที่เป็นระบบ เป็นการกำหนดภาพรวมที่จะดำเนินการให้เห็นองค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งอาจจะเป็นระบบขนาดใหญ่ เช่น การจัดรายวิชาหรือในระบบย่อย ๆ เช่น ระดับการสอนในแต่ละชั่วโมง

กลิ่น สระทองเนียม (2534 : 22 - 23) ได้เสนอรูปแบบการปลูกฝังประชาธิปไตยให้กับนักเรียน ดังนี้คือ

ครูต้องสอนให้นักเรียนทราบว่า วิถีชีวิตประชาธิปไตยที่แท้จริงนั้น นักเรียนต้องรู้และฝึกใน 3 เรื่องด้วยกัน

เรื่องแรก คือ การเคารพซึ่งกันและกัน ทั้งทางกาย วาจา เคารพในสิทธิของผู้อื่น และเคารพต่อกฎระเบียบของสังคม วัฒนธรรม ประเพณี เราเรียกว่า มีคารวธรรม ครูจะต้องเน้นให้นักเรียนรู้ว่าทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน แต่ในขณะที่เดียวกันก็ต้องเคารพในสิทธิของผู้อื่น นับถือคนอื่น ให้เกียรติคนอื่นตลอดเวลาด้วย เพราะในขณะที่ตนมีสิทธิ คนอื่นเขาก็มีสิทธิเช่นเดียวกัน ดังนั้นทุกคนจึงมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็นที่จะทำอะไรเพื่อส่วนรวมได้ ซึ่งในความคิดเห็นนั้น ในบางครั้งอาจจะไม่ตรงกัน ก็จำเป็นต้องยอมรับ และเคารพในความคิดเห็นของเขา ไม่ใช่คิดว่าความคิดของตนเองถูกที่สุด ดีที่สุด ทุกคนต้องปฏิบัติตามอย่างนั้นจึงไม่ใช่ประชาธิปไตย ในเรื่องของคารวธรรมนี้ ครูสามารถที่จะปลูกฝังให้กับนักเรียนตั้งแต่ทำกิจกรรมเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เป็นภารกิจที่นักเรียนต้องปฏิบัติทุกวัน อาทิ การให้รู้จักเข้าคิว เมื่อมีการรับของ การขออนุญาตต่อครูหรือกลุ่มทุกครั้งก่อนที่จะพูด การเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สร้างข้อตกลงในห้องเรียน ให้นักเรียนได้ควบคุมกันเอง

เรื่องที่สอง สามัคคีธรรม เป็นการร่วมมือกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเรียน การทำงาน ครูต้องปลูกฝังให้นักเรียนได้มีความสามัคคีสามัคคี กลมเกลียวกัน โดยนำกระบวนการกลุ่มมาใช้ในการทำงานร่วมกัน คิดร่วมกัน การอยู่ร่วมกัน คงต้องสอนให้นักเรียนเกิดความเชื่อมั่นในการรวมกลุ่ม ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญในเรื่องของประชาธิปไตย เพราะว่าประชาธิปไตยนั้น บุคคลต้องอยู่ร่วมกัน แสดงความคิดเห็นและทำงานร่วมกันหลาย ๆ คน ซึ่งการที่ช่วยกันทำ ช่วยกันคิดหลาย ๆ คน คงจะดีกว่าที่จะคิดหรือทำเพียงคนเดียวหรือสองคน ส่วนนี้คงต้องเน้นให้นักเรียนเชื่อมั่นในคนหมู่มาก พลังของคนส่วนใหญ่ แต่ในขณะที่เดียวกันการกระทำ การแสดงออก ซึ่งความคิดเห็นนั้น ๆ จะต้องเป็นข้อคิดเห็นที่เกิดจากความบริสุทธิ์ใจ มีเหตุผล มีความรักใคร่กลมเกลียวกันในกลุ่ม ไม่ใช่ลักษณะการกลั่นแกล้ง เห็นแก่ประโยชน์ตนเองอะไรเท่านั้น การจัดกิจกรรมเพื่อที่จะฝึกให้นักเรียนมีความสามัคคีได้นั้น ครูควรต้องเน้นกระบวนการกลุ่มเป็นพิเศษ ไม่ว่าจะเป็นการจัดชั้นเรียน การทำกิจกรรม การทำงาน เมื่อมีการมอบหมายงานแล้วก็ควรให้มีประธานหรือผู้นำรับผิดชอบในการประสานงานกับกลุ่ม รวมทั้งคอยดูแลให้สมาชิกในกลุ่มได้ร่วมกันวางแผนการทำงาน แสดงความคิดเห็นร่วมกัน

เรื่องสุดท้าย บัณฑิตธรรม เป็นการเน้นให้นักเรียนรู้จักการใช้เหตุผลในการทำงานร่วมกัน การตัดสินใจปัญหาที่เกิดจากการเรียน และการทำงานเป็นกลุ่ม ครูต้องสอนให้นักเรียนรู้ว่า ชีวิตการทำงาน และการแก้ปัญหาที่จะให้เป็นประชาธิปไตยนั้น ทุกคนต้องใช้สติปัญญาใช้ความรู้ความสามารถในทางที่ถูกต้องที่เหมาะสม ไม่ได้ใช้อำนาจ หรืออิทธิพลใด ๆ เข้ามาเคลือบแฝง หรือเอาแต่เสียงส่วนมากมาใช้เป็นเครื่องตัดสิน การที่จะใช้เสียงส่วนมากมาเป็นเกณฑ์นั้น จะต้องเป็นเสียงส่วนมากที่เต็มไปด้วยเหตุผล และหลักวิชาความรู้และเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ใจ ท้าไปเพื่อหวังหรือเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมด้วยความจริงใจ ดังนั้นการที่จะสอนให้นักเรียนเกิดบัณฑิตธรรม ครูควรฝึกให้นักเรียนได้ใช้ความคิดในการใช้เหตุผลให้มากที่สุด โดยการสอนแทรกในขณะการสอนในวิชาต่าง ๆ และเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ซักถามแสดงความคิดเห็น การพูดจาโต้ตอบ ด้วยเหตุผลหลักวิชาความรู้ แม้ว่าบางครั้งในการแสดงความคิดเห็นของนักเรียนจะไม่สอดคล้องกับครูขึ้นมา ก็อย่าไปดุว่าว่าเด็ก เพราะจะกลายเป็นการบั่นทอนการกล้าแสดงออกในความคิดของเด็ก ซึ่งอาจจะทำให้เด็กขาดความเชื่อมั่นในตนเองไป ในส่วนนี้ครูคงจะต้องใช้วิจารณญาณให้รอบคอบในการควบคุมการแสดงออกทั้งทางกาย วาจาของนักเรียน ด้วยว่าความคิดเห็นเหล่านั้นหรือการแสดงออกเหล่านั้นออกไปนอกกลุ่มนอกทาง ออกไปจากกรอบวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทยไปหรือไม่ ถ้าการแสดงออกนั้นเป็นไปในทางถูกต้อง เขียวดีงาม ก้าวร้าว หรือพูดจาหยาบคาบ สิ่งเหล่านี้ครูคงต้องตักเตือนและสอนให้เขาอยู่ในกรอบวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทย

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า พฤติกรรมประชาธิปไตย คือ การแสดงออกที่สอดคล้องกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ประกอบด้วยคุณลักษณะ 3 ประการ คือ ประการที่ 1 ด้านการยอมรับ ซึ่งแสดงออกถึงความเคารพซึ่งกันและกัน ทั้งด้านร่างกาย วาจา ความคิดเห็น กฎเกณฑ์ และสิทธิของผู้อื่น ประการที่ 2 ด้านสามัคคีธรรม เป็นการรู้จักการวางแผนการทำงานร่วมกับผู้อื่น ประการที่ 3 ด้านบัณฑิตธรรม คือ การรู้จักใช้เหตุผลในการทำงานและการตัดสินใจปัญหาเป็นกลุ่มร่วมกัน ซึ่งแต่ละด้านจะมีคุณลักษณะย่อยเป็นเกณฑ์ในการวัดพฤติกรรม นอกจากนั้นพฤติกรรมดังกล่าวสามารถฝึก และสร้างเสริมได้สำหรับการวิจัยครั้งนี้ พฤติกรรมประชาธิปไตย หมายถึง การแสดงออกของนักเรียนในการอยู่ร่วมกัน อันประกอบด้วยคุณลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ คือ การยอมรับ สามัคคีธรรม และบัณฑิตธรรม โดยพิจารณาจากการกล้าแสดงความคิดเห็นของตนเอง และการยอมรับฟังความคิดเห็นของบุคคลอื่น การให้ความ

เคารพนับถือบุคคลอื่นเทียบเท่าตน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมเป็นหมู่เป็นคณะ เป็นการจัดการเรียนการสอนที่สำคัญที่ทำให้เกิดประชาธิปไตยในสถานศึกษา

แนวคิดการพัฒนาประชาธิปไตยในส่วนของกรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ

กรมการศึกษานอกโรงเรียน ได้กำหนดแนวคิดในการพัฒนาประชาธิปไตยไว้หลายประการด้วยกันกล่าวคือ

ความหมายของประชาธิปไตย

ประชาธิปไตย เป็นระบบการปกครองที่เปรียบเสมือนบ้านหลอมพฤติกรรมบุคคลในสังคมให้มีอุดมการณ์และวัฒนธรรมแห่งประชาธิปไตย โดยแสดงออกพฤติกรรมประชาธิปไตย 3 ด้าน คือ ปัญญาธรรม สามัคคีธรรม และคารวธรรม

ปัญญาธรรม คือ วิเคราะห์ วิচারณ์ แสดงออกความคิดการปกครองระบอบประชาธิปไตย ในระดับชุมชนอย่างมีเหตุผล โดยยึดหลักผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก

สามัคคีธรรม คือ มีความสามัคคี มีระเบียบวินัย ปฏิบัติตามระเบียบ กฎของชุมชน แบ่งงานกันทำตามหน้าที่ และตามความสามารถ ทำงานโดยใช้กระบวนการกลุ่ม

คารวธรรม คือ การให้เกียรติคนอื่นด้วยกาย วาจา ใจ ใช้สิทธิและปฏิบัติหน้าที่ ความรับผิดชอบโดยไม่ล่วงละเมิดสิทธิผู้อื่น

อุดมการณ์ประชาธิปไตยเป็นการปลูกฝังให้บุคคลในสังคมศรัทธามีความเชื่อในระบอบประชาธิปไตย และแสดงพฤติกรรมในทางสนับสนุนวิถีชีวิตประชาธิปไตย วัฒนธรรมแห่งประชาธิปไตย เป็นวิถีชีวิตที่บุคคลในสังคมแสดงความเชื่อ ค่านิยม ขนบธรรมเนียมประเพณี คุณธรรม และจริยธรรมที่สอดคล้องผสมกลมกลืนกับหลักการประชาธิปไตย นอกจากนั้นยังได้กำหนดให้มีการพัฒนาประชาธิปไตยให้ยั่งยืนด้วยวิธีการ ดังนี้

จะต้องสร้างวิญญานประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับบุคคล โดยเริ่มด้วยการพัฒนาวิถีชีวิตบุคคล ให้ผสมกลมกลืนกับการพัฒนาเศรษฐกิจ ครอบครัว ชุมชน สังคม ประการสำคัญในสภาวะของสังคมปัจจุบันต้องใช้เศรษฐกิจนำหน้าพัฒนาประชาธิปไตย เพื่อให้บุคคลมีความสุข ความพึงพอใจ มีรายได้ ได้รับความยุติธรรมทางสังคม ได้รับโอกาสเข้าร่วมกิจกรรม พัฒนาอาชีพ สังคม และการปกครองท้องถิ่นอย่างเสมอภาคภายใต้กรอบของสิทธิเสรีภาพและหน้าที่ (กองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน. 2538 : เอกสารโรเนียว)

นอกจากนี้ยังได้กำหนดวิธีการจัดการเรียนการสอนในกระบวนการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยไว้อีกดังนี้

1. สำหรับนักเรียน นักศึกษา

1.1 จะต้องมีหลักสูตรเฉพาะกำหนดไว้ในโครงสร้าง และให้เป็นเงื่อนไขการจบหลักสูตร ผู้เรียนจะต้องเรียนหมวดวิชาประชาธิปไตย

1.2 อาจจะต้องแทรกการฝึกทักษะประชาธิปไตย ในกระบวนการเรียนการสอนของทุก ๆ หมวดวิชา ทั้งนี้ครูจะต้องเป็นผู้ชำนาญในการสร้างบรรยากาศประชาธิปไตย และจัดกระบวนการสอดแทรกกิจกรรมประชาธิปไตยในแต่ละสาขาวิชา

1.3 กำหนดให้ผู้เรียนจัดโครงการพัฒนาประชาธิปไตยในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมพบกลุ่มเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต

2. สำหรับกลุ่มผู้นำหรือประชาชนทั่วไป

2.1 จะต้องมีการอบรมแกนนำ เพื่อทำหน้าที่เผยแพร่ประชาธิปไตย ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในชุมชน และนำพาประชาชนปฏิบัติกิจกรรมประชาธิปไตย

2.2 จะต้องส่งเสริมประชาชนหรือกลุ่มต่าง ๆ เรียนรู้การทำงานแบบมีประชาธิปไตยฝึกทักษะต่าง ๆ จากวิถีชีวิตจริง เช่น การรวมกลุ่มอาชีพ การรวมกลุ่มกองทุน เป็นต้น หลักสูตรต้องเอาเศรษฐกิจจำนำในการพัฒนาประชาธิปไตยในกลุ่มของประชาชน

3. ผลสำเร็จของการพัฒนาประชาธิปไตย ต้องมีลักษณะต่อไปนี้

3.1 เครื่องบ่งชี้คุณลักษณะบุคลิกภาพประชาธิปไตยของบุคคลหรือกลุ่มแต่ละระดับทุกเพศ วัย อาชีพ

3.2 มีแกนนำและเครือข่ายสานต่อการพัฒนากิจกรรมประชาธิปไตยทุกรูปแบบ

3.3 มีหลักสูตรเฉพาะกลุ่มเป้าหมาย ในการพัฒนาประชาธิปไตย

3.4 มีการปลูกฝังให้เกิดวัฒนธรรมประชาธิปไตย โดยใช้กิจกรรมอย่างต่อเนื่อง มีการสำรวจตรวจสอบและติดตามพฤติกรรมในสังคมของผู้ผ่านการอบรมเป็นระยะ ๆ

3.5 มีกิจกรรมพัฒนาประชาธิปไตย โดยประชาชนเพื่อประชาชน

3.6 มีการผลักดันนโยบาย ระดมสรรพกำลัง เครือข่ายทุกระดับให้กำกับดูแล การเกิดประชาธิปไตยในสังคมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

4. การเรียนรู้ประชาธิปไตย

การปรับพฤติกรรมบุคคลให้เป็นประชาธิปไตย จะต้องใช้การศึกษาเป็นเครื่องมือพัฒนา โดยมุ่งเน้นกระบวนการทักษะชีวิต สร้างสภาพการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติวิสัย มีการสั่งสมความรู้และทักษะประชาธิปไตยจากประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน การศึกษาจะต้องจัดระบบการเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มเศรษฐกิจ กลุ่มสหกรณ์ กลุ่มอาชีพแม่บ้าน การเรียนรู้ประชาธิปไตยจะเกิดขึ้นจากการเพิ่มพูนทักษะ ในกิจกรรมกลุ่มและต้องส่งเสริมให้ทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่เป็นนิสัยประชาธิปไตย

5. หลักสูตรการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย

จะต้องเป็นหลักสูตรที่ฝึกประสบการณ์ประชาธิปไตย โดยใช้กระบวนการทักษะชีวิต เพื่อพัฒนาจิตสำนึก บุคลิกภาพและให้มีพฤติกรรมประชาธิปไตย มุ่งเน้นให้มีการปลูกฝังอุดมการณ์ และวัฒนธรรมแห่งประชาธิปไตย ให้เกิดในวิถีชีวิตทั้งระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชนและสังคม และจะต้องเป็นหลักสูตรที่สัมพันธ์เชื่อมโยงกับเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม จริยธรรม เพื่อการสร้างสรรค์สังคมอย่างมีสันติภาพ สันติสุขและเสรีภาพตามวิถีชีวิตประชาธิปไตย โดยหลักการดังกล่าว หลักสูตรจะต้องเปิดกว้างให้มีการเรียนรู้จากทักษะชีวิต บุคคลทุกคนสามารถพัฒนา บุคลิกภาพประชาธิปไตยของตนเอง จากการฝึกทักษะและสั่งสมประสบการณ์ในการปะทะสังสรรค์ กับกลุ่มคนในสังคม จากการเรียนรู้ในการประกอบอาชีพของตนเองและของกลุ่ม จากการมีส่วนร่วมทางการเมืองการปกครองท้องถิ่น และกิจกรรมสังคมอื่น ๆ

ในแนวดำเนินงาน โครงการปฏิรูปหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน เพื่อพัฒนา คนให้สอดคล้องกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ในระดับจังหวัด ของกระทรวงศึกษาธิการก็ได้ กำหนดให้มีการวิเคราะห์ความต้องการของชุมชนในเรื่องเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมือง การปกครอง ไว้อีกด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2538 : 21)

สรุปได้ว่า ประชาธิปไตยจะประกอบด้วยลักษณะสำคัญ 2 ลักษณะ กล่าวคือ ประชาธิปไตย ที่เกี่ยวข้องกับการเมืองและการปกครองของประเทศ และประชาธิปไตยที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน หรือชีวิตความเป็นอยู่ของคนโดยทั่วไป ในการวิจัยครั้งนี้เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตยในการดำรงชีวิต ซึ่งจะมีบทบาทที่สำคัญต่อชีวิตของบุคคล โดยเฉพาะกับนักเรียน นักศึกษา สำหรับประชาธิปไตยใน ด้านการดำรงชีวิตนั้น สามารถพิจารณาได้จากพฤติกรรมประชาธิปไตยที่นักเรียน นักศึกษา สามารถแสดงออกมาได้ 4 ด้าน คือ ด้านวินัยธรรม หมายถึง การเคารพในระเบียบ กฎเกณฑ์

ตัวบทกฎหมายของบ้านเมืองและของสังคม ด้านการวรรรรม หมายถึง การเคารพในสิทธิของผู้อื่นและของตนเอง ด้านศรัทธาธรรม หมายถึง การรู้จักหน้าที่และสิทธิตามหน้าที่ของแต่ละคนที่อยู่ร่วมกันในสังคม และด้านสามัคคีธรรม หมายถึง การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่ศึกษาโดยตรงในเรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษาผู้ใหญ่มีอยู่จำนวนน้อยมาก ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้นำเสนอผลงานที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

1. งานวิจัยในประเทศ

พรพจน์ พรหมสวัสดิ์ (2526 : 57) ศึกษาเกี่ยวกับค่านิยมอาวูโส และลักษณะประชาธิปไตยของกรรมการสโมสรนักศึกษาวิทยาลัยครูกลุ่มนครหลวง พบว่า ค่านิยมอาวูโส ด้านอายุ และลักษณะประชาธิปไตยของนักศึกษามีความสัมพันธ์กันน้อยมาก หรือไม่มีเลย ค่านิยมอาวูโสด้านวุฒิกับลักษณะประชาธิปไตยเป็นอิสระหรือความสัมพันธ์ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

จิรวัดน์ นิเจนตร (2528 : 143 - 177) ได้รวบรวมผลการวิจัยทั้งของไทยและต่างประเทศ สรุปผลที่พบได้ว่า หลักสูตรซึ่งประกอบไปด้วยรายวิชาต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียนกัน มีส่วนในการเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ และความสนใจทางการเมืองอย่างมาก โดยเฉพาะวิชาที่เกี่ยวกับหน้าที่พลเมืองและวิชาสังคมศึกษา ยิ่งในกรณีที่มีการเตรียมบทเรียนหรือกิจกรรมเพื่อจุดมุ่งหมายในด้านการอบรมกล่อมเกลாதทางการเมืองเป็นพิเศษแล้ว จะทำให้ได้รับผลสำเร็จมากกว่าการเรียนการสอนโดยทั่ว ๆ ไป ในด้านเจตคติทางการเมืองนั้น หลักสูตรในระบบโรงเรียนมีอิทธิพลต่อผู้เรียนค่อนข้างน้อย นอกจากจะใช้วิธีการเฉพาะเจาะจงมาก ๆ เช่น การสร้างสถานการณ์จำลองทางการเมืองให้กับผู้เรียน ส่วนในด้านการมีส่วนร่วมทางการเมืองแทบจะกล่าวได้ว่า หลักสูตร (เท่าที่ใช้กันอยู่) ไม่สามารถส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในอนาคตได้เท่าที่ควร จากการวิจัยส่วนใหญ่ยังศึกษาเฉพาะความตั้งใจ (Inclination) ทิศนะหรือท่าที (Orientation) รวมทั้งการคาดคะเนว่าจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในอนาคตเท่านั้น มิได้ศึกษาการมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง อาจเป็นเพราะขอบเขตของกิจกรรมทางการเมืองของเยาวชนอยู่ในวงจำกัดไม่เหมือนประชาชนทั่วไป แต่ถึงกระนั้นหลักสูตร รายวิชาและการเรียนการสอนในโรงเรียนก็ยังไม่อาจจะปลูกฝังหรือส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองให้แก่เยาวชนได้มากนัก

ฉวีวรรณ กฤษสินชัย (2528 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาค้นคว้าบทบาทของครูตามการรับรู้ของตนเองในการเสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาเขตการศึกษา 6 กลุ่มตัวอย่างเป็นครูสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 6 จำนวน 378 คน โดยใช้แบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ผลการศึกษาพบว่า ได้มีการปฏิบัติจริงในการจัดกิจกรรม เพื่อเสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตยในเรื่องการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและการจัดกิจกรรมร่วมระหว่างโรงเรียนและชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง นอกจากนี้ครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและแนวทางในการเสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนประถมศึกษาว่า ผู้บริหาร ศึกษาพิเศษ ให้การนิเทศ ติดตามผล และให้ข้อเสนอแนะในเรื่องนี้แก่ครูน้อยเกินไป และโรงเรียนขาดสื่อการสอนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างค่านิยมและบุคลิกภาพประชาธิปไตย สำหรับความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับแนวทางในการปฏิบัตินั้น เรื่องที่สำคัญคือผู้บริหารโรงเรียนควรให้การสนับสนุนให้กำลังใจครูในการปฏิบัติกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียน หน่วยงานต้นสังกัดควรจัดพิมพ์เอกสารคู่มือ และจัดอบรมครูให้เข้าใจตรงกันถึงวิธีการจัดกิจกรรม เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยให้แก่เรียนประถมศึกษา

สมพงษ์ พวงคำ (2528 : 194) ได้ทดลองเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยวิธีสอนแบบปกติ และวิธีสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ จากกลุ่มตัวอย่างนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนชุมชนบ้านศรีสะอาด อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ ปีการศึกษา 2528 จำนวน 60 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 30 คน ใช้วิธีสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ กลุ่มควบคุม 30 คน ใช้วิธีสอนแบบปกติ ผลการศึกษาพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตของนักเรียน จากวิธีสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์กับวิธีสอนแบบปกติ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนที่เรียนจากวิธีสอนแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์มีทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยไปในทางที่ดีมากกว่านักเรียนที่เรียนจากวิธีสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุรชาติ มานิตย์ (2528 : 40 - 42) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและ
 บุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ซึ่งเรียนโดยการเรียนเป็นทีม กลุ่ม
 ตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนาหว้าวิทยาคม อำเภอนาหว้า จังหวัด
 นครพนม ปีการศึกษา 2528 จำนวน 72 คน กลุ่มทดลองสอนโดยการจัดการเรียนเป็นทีม กลุ่ม
 ควบคุมสอนโดยวิธีสอนตามคู่มือครู เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทาง
 การเรียนวิชาสังคมศึกษา เรื่องบทบาทและหน้าที่ของพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย อันมี
 พระมหากษัตริย์เป็นประมุข และแบบสอบถามวัดบุคลิกภาพประชาธิปไตย ผลปรากฏว่า ผลสัมฤทธิ์
 ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
 ที่ระดับ .01 และบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัย
 สำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วิรัตน์ อติโรจน์ (2529 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและทัศนคติ
 แบบประชาธิปไตยของนักเรียนโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 57 คน เป็นชาย
 29 คน หญิง 28 คน ผลการศึกษาพบว่า 1) นักเรียนหญิงและชายมีความสามารถในการ
 แก้ปัญหาเฉพาะหน้าแตกต่างกัน 2) นักเรียนหญิงและชายมีทัศนคติแบบประชาธิปไตยทั้งสามด้านคือ
 ด้านสำนึกศีลธรรม ด้านการยอมรับและปัญญาธรรม ไม่แตกต่างกัน 3) นักเรียนหญิงและชายที่
 อายุต่างกันมีทัศนคติแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน 4) นักเรียนหญิงและชายที่อายุต่างกันมี
 ทัศนคติแบบประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน 5) นักเรียนหญิงและชายที่มีระยะเวลาอยู่ในโรงเรียน
 ต่างกัน แก้ปัญหาเฉพาะหน้าไม่แตกต่างกัน 6) นักเรียนหญิงและชายที่มีระยะเวลาอยู่ใน
 โรงเรียนต่างกันมีทัศนคติแบบประชาธิปไตยแตกต่างกัน 7) ทัศนคติแบบประชาธิปไตยไม่มีความ
 สัมพันธ์กับการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า

สาลี จบศรี (2531 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมกลุ่มเพื่อพัฒนา
 ความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองสิบสาม
 "พิวศรีราษฎร์บำรุง" จังหวัดปทุมธานี จำนวน 16 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 8 คน กลุ่มควบคุม
 8 คน กลุ่มทดลองได้รับการสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่ม ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับการสอนแบบปกติ
 ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยสูงกว่านักเรียน
 กลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปิยะรัตน์ ศรีสมบัติ (2533 : 64 - 69) ได้ศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตย โดยการใช้ชุดการแนะแนวแก่นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนบ้านแก่งไกรสรวงษ์ สงเคราะห์ จังหวัดอุดรธานี เมื่อปีการศึกษา 2532 โดยการใช้กลุ่มทดลองเป็น 2 กลุ่ม จำนวนกลุ่มละ 8 คน รวมเป็นจำนวน 16 คน กลุ่มทั้งสองกลุ่มเป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม สำหรับกลุ่มทดลองใช้เครื่องมือแบบบันทึกพฤติกรรมประชาธิปไตย ส่วนกลุ่มควบคุมเป็นการสอนตามปกติ ผลของการวิจัยพบว่า นักเรียนกลุ่มทดลองมีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงขึ้นกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นาถอนงค์ สัมฤทธิ์ยากรณ์ (2538 : 59 - 65) ก็ได้ทำการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาด้านพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนบุญเหลือวิทยานุสรณ์ อำเภอมือ จังหวัดนครราชสีมา ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2538 จำนวน 72 คน แบ่งนักเรียนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละ 36 คน คือ กลุ่มทดลองสอนโดยใช้ชุดฝึกสถานการณ์ และกลุ่มควบคุมสอนตามคู่มือครู ใช้เวลาทดลองกลุ่มละ 14 คาบ คาบละ 50 นาที โดยใช้เครื่องมือเป็นแบบทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนแสดงออกถึงพฤติกรรมประชาธิปไตยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ศิริพร กิจเกื้อกูล (2538 : 133 - 147) ศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษาผู้ใหญ่ วิธีเรียนแบบชั้นเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ประจำปีการศึกษา 2538 ในกรุงเทพมหานคร โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 430 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามประมาณการ 5 ตัวเลือก และคำถามปลายเปิด การวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบหาค่าความแตกต่าง ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาผู้ใหญ่มีความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตย ทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการมีความเคารพซึ่งกันและกัน ด้านการแบ่งปันกันร่วมงานกัน และประสานงานกัน ด้านการมีความเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา อยู่ในระดับมากทุกด้าน

สำหรับ บุญมี เต็ดอนันต์กุล (2539 : 169 - 170) ได้ศึกษาผลของการฝึกพฤติกรรมประชาธิปไตยต่อการเปลี่ยนแปลงเจตคติต่อประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดกลางคลองสาม อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ปีการศึกษา 2538 จำนวน 60 คน โดยจำแนกเป็นกลุ่มทดลอง จำนวน 30 คน กลุ่มควบคุม จำนวน 60 คน ใน

แต่ละกลุ่มยังประกอบด้วยผู้สมัครใจเข้าร่วมฝึกพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านวิถีชีวิต จำนวน 15 คน ผู้ไม่สมัครใจเข้าฝึกอีก จำนวน 15 คน เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการทดลอง ได้แก่ โปรแกรมการฝึกพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านวิถีชีวิต ผลการศึกษาค้นคว้านี้ทำให้สามารถทราบแนวทาง และวิธีการฝึกพฤติกรรมที่มีต่อผลการเปลี่ยนเจตคติต่อประชาธิปไตยด้านวิถีชีวิตของเยาวชน และทราบแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาบุคคลในเรื่องประชาธิปไตยด้านวิถีชีวิตอย่างได้ผลดี นอกจากนี้วิธีการและรูปแบบการฝึกพฤติกรรมสามารถใช้เป็นพื้นฐานในการค้นคว้าวิจัยเพื่อเปลี่ยนเจตคติในเรื่องอื่น ๆ ได้อีกด้วย

2. งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ มีดังต่อไปนี้ คือ

มาเซียลัส (Massialas. 1969 : 105) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี และกระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง ผลของการศึกษาพบว่า มีปัจจัยหลายอย่างที่มีบทบาทต่อการฝึกอบรมความเป็นพลเมืองดี และความเข้าใจทางการเมือง ซึ่งได้แก่ บทบาทของครอบครัว กลุ่มเพื่อน โรงเรียน หนังสือ ตำรา และตัวแปรอื่น ๆ ที่มีผลต่อนักเรียน ซึ่งสรุปได้ว่า

1. บทบาทของครอบครัว พบว่า ครอบครัวมีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากต่อการสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยให้กับเด็ก เด็กในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจสูง และเด็กในครอบครัวที่มีฐานะบทบาททางการเมืองในระดับประชาธิปไตยจะมีการเรียนรู้ทางการเมืองได้ดี ส่วนการอบรมเลี้ยงดูเด็กอย่างเคร่งครัด ไม่ใช่ระบบการปกครองประชาธิปไตยจะมีผลสืบเนื่องถึงความไม่พอใจ และมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการเมือง

2. บทบาทของกลุ่มเพื่อน พบว่า เด็กที่มีฐานะทางสังคมแบบเดียวกัน มีแนวโน้มที่จะมีทัศนคติทางการเมืองแบบเดียวกัน สำหรับบทบาทของกลุ่มเพื่อนที่เป็นเด็กวัยรุ่น พบว่า เด็กชายได้รับอิทธิพลทางการเมือง และความเป็นพลเมืองดีได้มาจากเพื่อนที่เล่นกีฬาเก่ง ส่วนเด็กผู้หญิงจะได้รับอิทธิพลทางการเมือง และความเป็นพลเมืองดีมาจากผู้นำกิจกรรมกลุ่ม

3. บทบาทของโรงเรียน พบว่า การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนมีผลต่อการสร้างความรู้ความสามารถของเด็ก และความรู้ความสามารถของเด็กจะเปลี่ยนแปลงไปตามเนื้อหาวิชาที่เรียน และวิธีการสอนของครู นอกจากนั้นสถานที่เรียนซึ่งหมายถึงอาคารสถานที่ รวมถึงสิ่งแวดล้อมทั้งหมดในโรงเรียนมีผลต่อการเรียนรู้เรื่องการเมืองในระบอบ

ประชาธิปไตยเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ยังพบอีกว่า เด็กนักเรียนอเมริกัน มีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียนมากกว่านักเรียนชาติอื่น ๆ แต่โรงเรียนในประเทศรัสเซียมีอิทธิพลต่อสังคม ประกิตทางการเมืองต่อนักเรียนมากกว่าในสหรัฐอเมริกา

4. บทบาทของตำราและหนังสือต่าง ๆ พบว่า หนังสือและตำราแบบเรียนไม่มีอิทธิพลและกระตุ้นให้นักเรียนมีความเชื่อมั่นศรัทธาอย่างแรงกล้าต่อวิธีการประชาธิปไตย เนื้อหาในหนังสือที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นอยู่ในสังคม จะทำให้นักเรียนเกิดความสับสนในด้านความเป็นจริงที่เกิดขึ้นกับสังคม ทำให้นักเรียนมองโลกในแง่ร้าย และไม่ส่งเสริมให้นักเรียนมีความสามารถในการแก้ปัญหาข้อขัดแย้งในสังคม

5. บทบาทในด้านเพศ พบว่า เพศชายสามารถเรียนการเมืองได้เร็วและมากกว่าเพศหญิง เพศชายจะรับรู้เรื่องการเมืองในลักษณะของสถาบัน ผิดกับการเรียนรู้ทางการเมืองของเพศหญิงที่รับรู้เรื่องบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการเมืองมากกว่าสถาบัน การศึกษาเรื่องเพศของมาเซียลส์ ตรงกันกับการศึกษาของ มิลแบรท และคนอื่น ๆ (Milbrath and others. 1977 : 77) ที่ได้ศึกษาเรื่องเพศกับการเมืองเช่นกัน และพบว่า ความแตกต่างระหว่างเพศไม่มีความสัมพันธ์อย่างเด่นชัดกับความรู้สึกรู้สึกของการมีประสิทธิภาพทางการเมือง แต่เพศหญิงจะเกี่ยวข้องกับการเมืองในระดับที่ต่ำกว่าเพศชาย

แองเกลฮาร์ด (Englehard. 1970 : 388) ได้ทำการวิจัยเรื่อง "โรงเรียนกับการถ่ายทอด เยาวชนที่เป็นพลเมืองดีในอุดมคติ" พบว่า นักการศึกษามีความเชื่อว่าโรงเรียนเป็นแหล่งสำคัญของสังคมที่จะถ่ายทอดอุดมคติเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี โรงเรียนจะต้องเน้นในเรื่องส่วนรวมมากกว่าบุคคล ซึ่งเป็นลักษณะของพลเมืองดี

ฟรีดแมน (Friedman. 1973 : 2717-A) ได้ทำการศึกษากการมีส่วนร่วมด้านประชาธิปไตยของนักเรียนในประเทศสวีเดน เพื่อทดสอบทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยใช้นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับต่าง ๆ ผลของการศึกษาพบว่า เด็กที่โตกว่าจะมีโอกาสรับรู้และเรียนรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยมากกว่าและดีกว่าเด็กเล็ก และมีปัจจัยอื่นที่มีส่วนร่วมอีกคือ บ้านและโรงเรียน จะมีส่วนร่วมในการสนับสนุนเด็กให้ร่วมมือทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยเป็นอย่างมากด้วย

มิลแบรท และคนอื่น ๆ (Milbrath and others. 1977 : 77) พบว่า ความแตกต่างระหว่างเพศไม่มีความสัมพันธ์อย่างเด่นชัดกับความรู้สึกรู้สึก และการมีประสิทธิภาพทางการเมือง แต่โดยทั่วไปผู้หญิงจะเกี่ยวข้องกับการเมืองในระดับต่ำกว่าผู้ชาย

แพลตเนอร์ (Platner. n.d. : 4751-A) ได้ทำการศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนอายุระหว่าง 9 - 11 ปี ที่ได้รับการสอนและการปกครองแบบประชาธิปไตยในชั้นเรียน กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่เรียนอยู่ในระดับ 2 และระดับ 4 ของโรงเรียนมิดเดิลไอร์แลนด์ (Middle Ireland School) ใช้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 138 คน โดยการแบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็นกลุ่มที่สอนแบบอิตาเลียน และกลุ่มที่สอนแบบประชาธิปไตย ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มทดลองมีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สรุปผลงานการวิจัยในเรื่องพฤติกรรมประชาธิปไตยทั้งในประเทศและต่างประเทศพบว่า มีความจำเป็นที่จะต้องปลูกฝังหรือสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยให้กับนักเรียน ในส่วนของการสร้างพฤติกรรมประชาธิปไตยของไทยนั้นยังมีความจำเป็นต้องสร้างขึ้นในสถานศึกษา ทั้งนี้เพราะการปลูกฝังประชาธิปไตยของคนในชาตินั้น ต้องอาศัยการปลูกฝังให้แก่ นักเรียน นักศึกษาและเยาวชน ทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียนเป็นการสำคัญ การปลูกฝังดังกล่าวนี้ จะต้องกระทำทั้งในครอบครัวและในโรงเรียน

ผลการวิจัยที่ได้นำเสนอข้างต้น พบว่า มีตัวแปรหลายประการที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมประชาธิปไตย เช่น เพศ อายุ สถานภาพการสมรส สถานภาพด้านอาชีพ และระดับการศึกษา ที่จบ เป็นต้น

สมมติฐานของการวิจัย

1. นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตย ในการเรียนทั้ง 4 ด้าน แตกต่างกัน
2. นักศึกษาที่มีอายุต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตย ในการเรียนทั้ง 4 ด้าน แตกต่างกัน
3. นักศึกษาที่มีสถานภาพด้านอาชีพต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตย ในการเรียนทั้ง 4 ด้าน แตกต่างกัน
4. นักศึกษาที่มีสถานภาพการสมรสต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตย ในการเรียนทั้ง 4 ด้าน แตกต่างกัน
5. นักศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตย ในการเรียนทั้ง 4 ด้าน แตกต่างกัน

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาตามขั้นตอนตามลำดับ คือ การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้คือ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ นักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2540 ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดนนทบุรี มีจำนวนทั้งสิ้น 4,193 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า ได้แก่ นักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล จำนวน 475 คน โดยการสุ่มแบบเป็นหน่วย (Unit Sampling) ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ในจังหวัดนนทบุรี แบ่งเป็น 6 อำเภอ มีศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ 6 ศูนย์ ผู้วิจัยจึงทำการสุ่มอย่างง่าย โดยวิธีจับฉลาก กำหนดเกณฑ์ในการสุ่ม คิดเป็นร้อยละ 50 ของจำนวนศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนที่มีอยู่ ได้ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ที่ใช้ศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ 3 ศูนย์ ได้แก่ ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมือง ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอบางกรวย ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอบางบัวทอง

ขั้นที่ 2 จากศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอแต่ละแห่งข้างต้น ผู้วิจัยดำเนินการสุ่มตัวอย่างดังต่อไปนี้

2.1 ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมือง ซึ่งมีสถานที่พบกลุ่ม 5 แห่ง ในแต่ละแห่งผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างเอามาร้อยละ 50 ของจำนวนประชากรที่มีอยู่แต่ละแห่งที่มีอยู่ ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวนทั้งหมดรวม 109 คน

2.2 ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอปากเกร็ด ซึ่งมีสถานที่พบกลุ่ม 8 แห่ง ในแต่ละแห่งผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างเอามาร้อยละ 50 ของจำนวนประชากร ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวนทั้งสิ้นรวม 342 คน

2.3 ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอบางบัวทอง ซึ่งมีสถานที่พบกลุ่ม 2 แห่ง แต่ละแห่งผู้วิจัยได้ทำการสุ่มตัวอย่างเอามาร้อยละ 50 ของจำนวนประชากร ที่มีอยู่ ได้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวนทั้งหมดรวม 24 คน

รวมเป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งหมด 475 คน ดังแสดงในตาราง 1 ดังต่อไปนี้

ตาราง 1 จำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ศูนย์บริการฯ /สถานที่พบกลุ่ม	จำนวน กลุ่ม	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง (50%)
<u>เมือง</u>			
1. เรือนจำจังหวัดนนทบุรี	1	45	22
2. กรมพลศึกษาทหารบก	2	66	33
3. ห้องสมุดจังหวัดนนทบุรี	1	59	29
4. โรงพยาบาลพระนั่งเกล้า	1	26	13
5. บริษัทไซโจ	1	25	12
รวม	6	221	109
<u>ปากเกร็ด</u>			
1. โรงเรียนวัดบ่อ	5	221	110
2. โรงเรียนปากเกร็ด	6	246	123
3. สถานสงเคราะห์เด็กชาย ปากเกร็ด	1	49	24

ตาราง 1 (ต่อ)

ศูนย์บริการฯ /สถานที่พบกลุ่ม	จำนวน กลุ่ม	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง (50%)
4. โรงเรียนศรีสังวาลย์	1	37	18
5. โรงเรียนวัดสะพานสูง	1	14	7
6. โรงเรียนรุ่งเรืองวิทยา	1	45	22
7. ศูนย์บริการฯ อำเภอ ปากเกร็ด	1	36	18
8. เมืองทองธานี	1	40	20
รวม	17	688	342
บางบัวทอง			
1. โรงเรียนขอนแก่นศึกษา	1	11	5
2. วิทยาลัยอักษิณ-รอ	1	39	19
รวม	2	50	24
รวมทั้งสิ้น	25	959	475

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ เป็นแบบวัดพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นวิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ซึ่งผู้วิจัย สร้างขึ้นโดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาจากตำราเอกสาร และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน เพื่อนำมาเป็นข้อมูลสร้างแบบสอบถามแบบวัดพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนเกี่ยวกับด้านวินัยธรรม ด้านการวธธรรม ด้านศรัทธาธรรม และด้านสามัคคีธรรม
2. สร้างข้อคำถามของแบบวัดพฤติกรรมที่เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบบ 5 ตัวเลือก ครอบคลุมเนื้อหาแต่ละตอนของพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน แล้วนำแบบวัดไปเสนอประธานและกรรมการควบคุมปริญญาพันธ์ เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและภาษาที่ใช้
3. ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหาของแบบวัด (Face Validity) โดยได้นำแบบสอบถามไปให้ผู้เชี่ยวชาญ 2 ท่าน ได้แก่ รศ.ดร.เจริญผล สุวรรณโชติ และ ดร.ปริยานุช จริยวิทยานนท์ ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และได้มาปรับแก้ไขเพื่อการทดลองใช้
4. นำแบบวัดที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 50 คน แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์หาความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามแนวของครอนบาค (Cronbach. 1970 : 126) ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ 0.94
5. นำแบบวัดที่ผ่านการทดลองใช้แล้ว ไปดำเนินการเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 475 คน

ลักษณะของแบบสอบถาม

แบบสอบถาม มีอยู่ 2 ตอน ดังนี้คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส สถานภาพด้านอาชีพ และระดับการศึกษาที่จบ ข้อคำถามมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List)

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนของนักศึกษา สายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านวินัยธรรม ด้านการยอมรับ ด้านศรัทธาธรรม และด้านสามัคคีธรรม รวม 50 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ และกำหนดเกณฑ์ในการให้คะแนนดังต่อไปนี้

ปฏิบัติน้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน
ปฏิบัติน้อย	ให้	2	คะแนน
ปฏิบัติปานกลาง	ให้	3	คะแนน
ปฏิบัติมาก	ให้	4	คะแนน
ปฏิบัติมากที่สุด	ให้	5	คะแนน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อออกหนังสือถึงหัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมือง ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอบางแก้ว ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอบางบัวทอง เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลจากนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล
2. ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับหัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอทั้ง 3 แห่ง เพื่อขอแจกแบบสอบถามไปยังสถานที่พบกลุ่มที่ใช้นักศึกษาเป็นกลุ่มตัวอย่าง และขอให้ดำเนินการเพื่อให้ให้นักศึกษาได้ตอบแบบสอบถาม สถานที่เหล่านี้ได้แก่ ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอบางบัวทอง ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอบางแก้ว ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมือง

3. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยเริ่มจากสถานที่พบกลุ่ม ของศูนย์บริการการศึกษา นอกโรงเรียนบางบัวทอง ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอปากเกร็ด ศูนย์บริการ การศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมือง ตามลำดับ ได้พบกับครูประจำกลุ่มของศูนย์บริการการศึกษา นอกโรงเรียนอำเภอ พร้อมทั้งมอบแบบสอบถามเพื่อแจกให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม และ ได้นัดวัน เวลา เพื่อขอรับแบบสอบถามคืน

4. ผู้วิจัยได้ไปรับแบบสอบถามคืนตามวัน เวลา ที่ได้นัดหมายกับครูประจำกลุ่ม ได้แบบสอบถามคืนมาจำนวน 475 ฉบับ เมื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ ของแบบสอบถามแล้วได้ แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์จำนวน 469 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 98.74 แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

นำแบบสอบถาม จำนวน 475 ฉบับ มาพิจารณาความสมบูรณ์ของการตอบได้ แบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์ จำนวน 469 ฉบับ ผู้วิจัยนำแบบสอบถามไปทำการวิเคราะห์ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป SPSS/PC+ (Statistical Package for the Social Science PC+) เพื่อค้นหาค่าสถิติต่อไปนี้

1. ในแบบสอบถามตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง วิเคราะห์โดยใช้การแจกแจงความถี่และคำนวณค่าร้อยละ

2. ในแบบสอบถามตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามความคิดเห็นของนักศึกษาเกี่ยวกับ พฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนทั้ง 4 ด้าน ในจังหวัดนนทบุรี ทำการวิเคราะห์ข้อมูล และ ตรวจให้คะแนนเป็นรายข้อ แล้วนำคะแนนที่ได้มาหาค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานเป็น รายด้าน และเฉลี่ยรวมทุกด้าน เกณฑ์การพิจารณาค่าเฉลี่ยของน้ำหนักคะแนนพฤติกรรม ประชาธิปไตยในการเรียน ผู้วิจัยใช้คุณสมบัติความต่อเนื่องของคะแนน เป็นแนวทางเทียบผล การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ย โดยกำหนดคะแนนต่ำสุดให้มีค่าไม่ต่ำกว่า 1.00 และคะแนนสูงสุดให้ มีค่าไม่เกิน 5.00 ดังรายละเอียด ดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.50	หมายถึง	ระดับการปฏิบัติที่น้อยที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 1.51 – 2.50	หมายถึง	ระดับการปฏิบัติที่น้อย
คะแนนเฉลี่ย 2.51 – 3.50	หมายถึง	ระดับการปฏิบัติปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 3.51 – 4.50	หมายถึง	ระดับการปฏิบัติมาก
คะแนนเฉลี่ย 4.51 – 5.00	หมายถึง	ระดับการปฏิบัติมากที่สุด

3. การทดสอบสมมติฐาน เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน ของนักศึกษาสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกลในจังหวัดนนทบุรี ตามตัวแปร ด้านเพศ อายุ สถานภาพการสมรส สถานภาพด้านอาชีพ และระดับการศึกษาที่จบ โดยใช้สถิติ ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่ม (t-test) สถิติทดสอบความ แตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่าสองกลุ่ม (F-test) และทดสอบความ แตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ใช้วิธีการของนิวแมนคูลส์ (New Man Keuls' Method)

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่

1. สถิติที่ใช้สำหรับตรวจสอบเครื่องมือ ได้แก่

1.1 การหาค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถาม เป็นรายข้อ (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2528 : 185 - 186)

$$t = \frac{\bar{X}_H - \bar{X}_L}{\sqrt{\frac{s_H^2}{N_H} + \frac{s_L^2}{N_L}}}$$

เมื่อ	t	แทน	ค่าอำนาจจำแนกของแบบสอบถาม
	$\bar{X}_H$	แทน	คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มสูง
	$\bar{X}_L$	แทน	คะแนนเฉลี่ยของกลุ่มต่ำ
	s_H^2	แทน	ความแปรปรวนของกลุ่มสูง
	s_L^2	แทน	ความแปรปรวนของกลุ่มต่ำ
	N_H	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มสูง
	N_L	แทน	จำนวนนักเรียนในกลุ่มต่ำ

2. สถิติสำหรับตรวจสอบเครื่องมือ การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้วิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบัค (Cronbach, 1970 : 161) ใช้สูตร

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left[1 - \frac{\sum s_i^2}{s_t^2} \right]$$

เมื่อ α แทน ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ
 k แทน จำนวนข้อของแบบสอบถาม
 s_i^2 แทน ค่าความแปรปรวนของแบบสอบถามแต่ละข้อ
 s_t^2 แทน ค่าความแปรปรวนของแบบสอบถามทั้งฉบับ

3. สถิติสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่

3.1 ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ การแจกแจงความถี่ การคำนวณค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ดังนี้

3.1.1 การแจกแจงความถี่ n

3.1.2 การคำนวณหาค่าร้อยละ $= \frac{\quad}{n} \times 100$

n = จำนวนผู้ตอบ N

N = จำนวนประชากร

3.1.3 ค่าเฉลี่ย (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2528 : 59 - 60) ใช้สูตรดังนี้

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ $\bar{X}$ แทน ค่าเฉลี่ย

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมด

N แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่าง

3.1.4 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2528 : 64 - 65) ใช้สูตรดังนี้

$$S.D. = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ S.D. แทน ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน

$\sum X$ แทน ผลรวมของคะแนนแต่ละตัวยกกำลังสอง

$(\sum X)^2$ แทน ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง

N แทน จำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ผู้ตอบแบบสอบถาม

3.2 สถิติที่ใช้ในการทดสอบสมมติฐาน

3.2.1 ในการทดสอบสมมติฐานเพื่อการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่ม โดยใช้ t-test (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2528 : 84 - 86) ใช้สูตรดังนี้

$$t = \frac{\bar{X}_1 - \bar{X}_2}{\sqrt{\frac{s_1^2}{N_1} + \frac{s_2^2}{N_2}}}$$

เมื่อ t แทน ค่าสถิติแสดงความแตกต่างระหว่างค่าคะแนนเฉลี่ยของสองกลุ่มตัวอย่าง

$\bar{X}_1, \bar{X}_2$ แทน ค่าคะแนนเฉลี่ยกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2

s_1^2, s_2^2 แทน ค่าความแปรปรวนของกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2

N_1, N_2 แทน ขนาดของกลุ่มตัวอย่างกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2

3.2.1 ใช้วิธีวิเคราะห์ความแปรปรวนตัวประกอบทางเดียว (One-Way Analysis of Variance) ทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มีมากกว่าสองกลุ่ม ใช้ F-test (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2528 : 95 - 98) ใช้สูตรดังนี้

$$F = \frac{MS_o}{MS_w}$$

เมื่อ F แทน ค่าสถิติแสดงความแตกต่างระหว่างค่าคะแนนเฉลี่ยที่มีมากกว่าสองกลุ่ม

MS_o แทน ค่าความแปรปรวนระหว่างกลุ่ม

MS_w แทน ค่าความแปรปรวนภายในกลุ่ม

ในกรณีวิเคราะห์ความแปรปรวนแล้วพบว่า มีนัยสำคัญทางสถิติจะทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีการของ นิวแมน คูลส์ (Newman - Keuls Method) (ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. 2528 : 113 - 119) ใช้สูตรดังนี้

$$W = q(: r, df) \frac{MS_E}{\tilde{n}}$$

เมื่อ W แทน ค่าวิกฤติของกลุ่ม

q แทน ค่าที่เปิดได้จากตาราง

MS_E แทน ค่าความคลาดเคลื่อนของความแปรปรวนที่ได้จากตารางวิเคราะห์ความแปรปรวน

$\tilde{n}$ แทน Harmonic Mean คำนวณได้จากสูตร

$$\tilde{n} = \frac{K}{\frac{1}{n_1} + \frac{1}{n_2} + \dots + \frac{1}{n_k}}$$

เมื่อ K แทน จำนวนกลุ่ม

$n_1, n_2, \dots, n_k$ แทน จำนวนคนในแต่ละกลุ่ม

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์และอักษรย่อเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการแปลความหมาย และเพื่อความสะดวกในการนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังต่อไปนี้

สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

N	แทน	จำนวนนักศึกษาที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง
X	แทน	ค่าคะแนนเฉลี่ย
S.D.	แทน	ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนน
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณา t - Distribution
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้พิจารณา F - Distribution
SS	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนน (Sum of Squares)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยกำลังสองของคะแนน (Mean of Squares)
df	แทน	ชั้นความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)
*	แทน	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
**	แทน	นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้นำเสนอเป็นขั้นตอนตามลำดับดังนี้

ตอนที่ 1 ด้านข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 ด้านพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน 4 ด้าน ของนักศึกษาสายสามัญ
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล

ตอนที่ 3 การทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมประชากรโดยใช้ในการเรียน
 4 ด้าน ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี
 ที่มีความแตกต่างกันในด้านเพศ อายุ สถานภาพการสมรส สถานภาพด้านอาชีพ ระดับการศึกษาที่จบ

ตอนที่ 1 ด้านข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่างได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพการสมรส สถานภาพด้าน
 อาชีพ ระดับการศึกษาที่จบ นำเสนอดังตาราง 2 ต่อไปนี้

ตาราง 2 ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลส่วนตัว	จำนวน	ร้อยละ
จำนวนผู้ตอบทั้งหมด	469	100.00
1. เพศ		
ชาย	150	32.00
หญิง	319	68.00
2. อายุ		
ต่ำกว่า 18 ปี	112	23.90
18 ปีขึ้นไป	357	76.10
3. สถานภาพการสมรส		
โสด	370	78.90
สมรส	99	21.10

ตาราง 2 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนตัว	จำนวน	ร้อยละ
4. สถานภาพด้านอาชีพ		
ค้าขาย	36	7.70
รับจ้าง	326	69.50
ทำงานรับจ้างชั่วคราว	25	5.30
อื่น ๆ	82	17.50
5. ระดับการศึกษาที่จบ		
จบการศึกษามัธยมศึกษา ป.6	385	82.10
จบการศึกษามัธยมศึกษา ระดับ 3	84	17.90

จากตาราง 2 แสดงให้เห็นว่าในจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม ทั้งหมด 469 คน แยกเป็นชาย 150 คน คิดเป็นร้อยละ 32.00 เป็นหญิง 319 คน คิดเป็นร้อยละ 68.00 มีอายุต่ำกว่า 18 ปี จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 23.90 และมีอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 357 คน คิดเป็นร้อยละ 76.10 มีสถานภาพการสมรส ที่เป็นโสดมีจำนวน 370 คน คิดเป็นร้อยละ 78.90 ที่สมรสแล้ว จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 21.10 คน สถานภาพด้านอาชีพแบ่งเป็น ค้าขาย จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 7.70 รับจ้างจำนวน 326 คน คิดเป็นร้อยละ 69.50 ทำงานรับจ้างชั่วคราว จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 5.30 นอกนั้นทางด้านอื่น ๆ จำนวน 82 คนคิดเป็นร้อยละ 17.50 มีระดับการศึกษาที่จบ โดยแบ่งเป็นจบการศึกษามัธยมศึกษา ป.6 มีจำนวน 385 คน คิดเป็นร้อยละ 82.10 จบการศึกษามัธยมศึกษา ระดับ 3 จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 17.90

ตอนที่ 2 ด้านพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนทั้ง 4 ด้าน ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี

พฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี นำเสนอเป็นภาพรวมและเป็นรายด้าน ตามตาราง 3 ต่อไปนี้

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน ของนักศึกษาสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ทั้งโดยรวมและรายด้าน

พฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน	ค่าสถิติ		ความหมาย
	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านวินัยธรรม	3.90	0.48	มาก
2. ด้านคารวธรรม	4.00	0.51	มาก
3. ด้านศรัทธาธรรม	3.92	0.53	มาก
4. ด้านสามัคคีธรรม	3.91	0.53	มาก
รวมทุกด้าน	3.84	0.44	มาก

จากตาราง 3 แสดงให้เห็นว่ามีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านวินัยธรรม ($\bar{X} = 3.90$) ด้านคารวธรรม ($\bar{X} = 4.00$) ด้านศรัทธาธรรม ($\bar{X} = 3.92$) และด้านสามัคคีธรรม ($\bar{X} = 3.91$)

สำหรับพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนทั้ง 4 ด้าน ของกลุ่มตัวอย่างของนักศึกษา
สายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกลในจังหวัดนนทบุรี นำเสนอเป็นรายชื่อ
ดังตาราง 4 - 7 ต่อไปนี้

ตาราง 4 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน
ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ด้านวินัยธรรม เป็นรายชื่อ

ข้อความ	ค่าสถิติ		ความหมาย
	$\bar{X}$	S.D.	
พฤติกรรมด้านวินัยธรรม			
1. ทำมาพบกลุ่มเมื่อครูประจำกลุ่มนัดหมาย อย่างสม่ำเสมอเป็นประจำ	4.17	0.79	มาก
2. ทำนแต่งกายสะอาดและสุภาพ เมื่อมาพบกลุ่ม	4.05	0.87	มาก
3. ทำนทำงานตามที่ครูประจำกลุ่มมอบหมายและ เสร็จในเวลาที่กำหนด	3.96	0.92	มาก
4. ที่ผ่านมามีทำนได้เข้าร่วมกิจกรรมพบกลุ่มตาม เกณฑ์ที่กำหนดไว้	4.06	0.89	มาก
5. ทำมาพบกลุ่มตรงตามเวลาที่นัดหมายไว้ ทุกครั้ง	4.10	0.86	มาก
6. ทำนประพฤติปฏิบัติตนเพื่อรักษากฎข้อบังคับ ของกฎหมายของบ้านเมืองเสมอ	4.01	0.82	มาก
7. เมื่อทำนอยู่ในสถานที่ใดทำนจะประพฤติปฏิบัติ ตามระเบียบข้อบังคับของสถานที่นั้น ๆ	4.16	0.79	มาก
8. เมื่อมีการสอบทุกครั้ง ทำนทำข้อสอบด้วย ตนเองโดยไม่ยอมคัดลอกจากเพื่อนคนอื่น	4.26	0.79	มาก

ตาราง 4 (ต่อ)

ข้อความ	ค่าสถิติ		ความหมาย
	$\bar{X}$	S.D.	
9. ท่านช่วยเพื่อน ๆ รักษาความสะอาดให้กับสถานที่ที่มาพบกลุ่มเสมอ	3.83	0.88	มาก
10. ขณะที่ชมการแสดงท่านจะรักษาระเบียบไม่ส่งเสียงรบกวนผู้อื่น	4.05	0.89	มาก
11. เวลาที่จะซื้อของท่านจะเข้าแถวรอมากกว่าแย่งกันซื้ออย่างไม่มีระเบียบทุกครั้ง	3.82	0.99	มาก
12. ท่านจะทิ้งขยะลงในถังขยะทุกครั้งโดยไม่ทิ้งเกลื่อนกลาดที่พื้น	4.28	0.76	มาก
13. เวลาที่ท่านข้ามถนนท่านต้องรอสัญญาณไฟเสมอถึงแม้ถนนจะว่างไม่มีรถก็ตาม	3.59	0.97	มาก
14. ท่านและเพื่อน ๆ จะสวดมนต์ก่อนมีการเรียนการสอนทุกครั้ง	1.98	1.10	น้อย
15. ท่านจะข้ามสะพานลอยทุกครั้งเพื่อความปลอดภัยและเป็นระเบียบ	4.12	0.97	มาก
รวม	3.90	0.48	มาก

จากตาราง 4 แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนด้านวินัยธรรมของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

เรียงตามลำดับ ค่าคะแนนเฉลี่ยแต่ละข้อดังต่อไปนี้ คือ ข้อที่ว่า "ท่านจะทิ้งขยะลงในถังขยะทุกครั้งโดยไม่ทิ้งเกลื่อนกลาดที่พื้น" ($\bar{X} = 4.28$) ข้อที่ว่า "เมื่อมีการสอบทุกครั้ง ท่านทำข้อสอบด้วยตนเอง โดยไม่ยอมคัดลอกจากเพื่อนคนอื่น" ($\bar{X} = 4.26$) ข้อที่ว่า "ท่านมาพบกลุ่มเมื่อครูประกาศกลุ่มนัดหมายอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำ" ($\bar{X} = 4.17$) ข้อที่ว่า "เมื่อท่านอยู่ในสถานที่ใดท่านจะประพฤติปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของสถานที่นั้น ๆ" ($\bar{X} = 4.16$) ข้อที่ว่า "ท่านจะข้ามสะพานลอยทุกครั้งเพื่อความปลอดภัยและเป็นระเบียบ" ($\bar{X} = 4.12$) ข้อที่ว่า "ท่านมาพบกลุ่มตรงตามเวลาที่นัดหมายไว้ทุกครั้ง" ($\bar{X} = 4.10$) ข้อที่ว่า "ที่ท่านมาท่านได้เข้าร่วมกิจกรรมพบกลุ่มตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้" ($\bar{X} = 4.06$) ข้อที่ว่า "ท่านแต่งกายสะอาดและสุภาพเมื่อมาพบกลุ่ม" ($\bar{X} = 4.05$) ข้อที่ว่า "ขณะที่ชมการแสดงท่านจะรักษาระเบียบไม่ส่งเสียงรบกวนผู้อื่น" ($\bar{X} = 4.05$) ข้อที่ว่า "ท่านประพฤติปฏิบัติตนเพื่อรักษากฎข้อบังคับของกฎหมายของบ้านเมืองเสมอ" ($\bar{X} = 4.01$) ข้อที่ว่า "ท่านทำงานตามที่ครูประกาศกลุ่มมอบหมายและเสร็จในเวลาที่กำหนด" ($\bar{X} = 3.96$) ข้อที่ว่า "ท่านช่วยเพื่อน ๆ รักษาความสะอาดให้กับสถานที่ที่มาพบกลุ่มเสมอ" ($\bar{X} = 3.83$) ข้อที่ว่า "เวลาที่ซื้อของท่านจะเข้าแถวรอมากกว่าแย่งกันซื้ออย่างไม่มีระเบียบทุกครั้ง" ($\bar{X} = 3.82$) ข้อที่ว่า "เวลาที่ท่านข้ามถนน ท่านต้องรอสัญญาณไฟเสมอถึงแม้ถนนจะว่างไม่มีรถก็ตาม" ($\bar{X} = 3.59$) และค่าเฉลี่ยที่อยู่ในระดับน้อยมี 1 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ว่า "ท่านและเพื่อน ๆ จะสวดมนต์ก่อนมีการเรียนการสอนทุกครั้ง" ($\bar{X} = 1.98$)

ตาราง 5 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน
ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ด้านการวธรรม เป็นรายข้อ

ข้อความ	ค่าสถิติ		ความหมาย
	$\bar{X}$	S.D.	
<u>พฤติกรรมด้านการวธรรม</u>			
16. ท่านตั้งใจฟังเพื่อนอภิปรายหรือรายงาน หน้าชั้นด้วยความสนใจเสมอ	3.97	0.79	มาก
17. เมื่อมีการอภิปรายกลุ่มท่านจะแสดง ความคิดเห็นด้วยวาจาสุภาพเสมอ	3.78	0.90	มาก
18. ทุกครั้งที่ท่านพบครู - อาจารย์ท่านแสดง ความเคารพด้วยการไหว้ทุกครั้ง	4.24	0.80	มาก
19. เมื่อท่านเป็นประธานกลุ่ม ท่านจะยอมรับฟัง ความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มเสมอ	4.21	0.77	มาก
20. เมื่อสมาชิกกลุ่มแสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล ท่านจะยอมรับความคิดเห็นนั้น	4.14	0.78	มาก
21. เมื่อมีการอภิปรายกลุ่มหรือการประชุม ท่านจะ ยกมือเพื่อขอเสนอความคิดเห็นก่อนพูดทุกครั้ง	3.37	1.11	ปานกลาง
22. ท่านให้ความเคารพผู้มีอาวุโสเสมอไม่ว่าจะ เป็นครู - อาจารย์ ของท่านหรือไม่ก็ตาม	4.48	0.65	มาก
23. ท่านรับฟังความคิดเห็นของผู้อาวุโสเสมอ	4.26	0.75	มาก
24. เมื่อท่านไม่เห็นด้วยกับความคิดเห็นของผู้อื่น ในกลุ่มท่านจะชี้แจงเหตุผลท่านด้วยวาจา สุภาพเสมอ	3.81	0.84	มาก

ตาราง 5 (ต่อ)

ข้อความ	ค่าสถิติ		ความหมาย
	$\bar{X}$	S.D.	
25. เมื่อกลุ่มมีมติเรื่องใดออกมาแล้ว ท่านจะยอมรับมตินั้นเสมอ	3.74	0.86	มาก
รวม	4.00	0.51	มาก

จากตาราง 6 แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนด้านคารวธรรม ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.00$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับในแต่ละข้อดังต่อไปนี้ ได้แก่ข้อที่ว่า "ท่านให้ความเคารพผู้มีอาวุโสเสมอ ไม่ว่าจะเป็นครู - อาจารย์ของท่านหรือไม่ก็ตาม" ($\bar{X} = 4.48$) ข้อที่ว่า "ท่านรับฟังความคิดเห็นของผู้อาวุโสเสมอ" ($\bar{X} = 4.26$) ข้อที่ว่า "ทุกครั้งที่ท่านพบครู - อาจารย์ท่านแสดงความเคารพด้วยการไหว้ทุกครั้ง" ($\bar{X} = 4.24$) ข้อที่ว่า "เมื่อท่านเป็นประธานกลุ่มท่านจะยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มเสมอ" ($\bar{X} = 4.21$) ข้อที่ว่า "เมื่อสมาชิกกลุ่มแสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล ท่านจะยอมรับความคิดเห็นนั้น" ($\bar{X} = 4.14$) ข้อที่ว่า "ท่านตั้งใจฟังเพื่อนอภิปรายหรือรายงานหน้าชั้นด้วยความสนใจเสมอ" ($\bar{X} = 3.97$) ข้อที่ว่า "เมื่อท่านไม่เห็นด้วยกับความคิดเห็นของผู้อื่นในกลุ่มท่านจะชี้แจงเหตุผลของท่านด้วยวาจาสุภาพเสมอ" ($\bar{X} = 3.81$) ข้อที่ว่า "เมื่อมีการอภิปรายกลุ่มท่านจะแสดงความคิดเห็นด้วยวาจาสุภาพเสมอ" ($\bar{X} = 3.78$) ข้อที่ว่า "เมื่อกลุ่มมีมติเรื่องใดออกมาแล้ว ท่านจะยอมรับมตินั้นเสมอ" ($\bar{X} = 3.74$) และค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลางมี 1 ข้อ ได้แก่ข้อที่ว่า "เมื่อมีการอภิปรายกลุ่ม หรือการประชุม ท่านจะยกมือเพื่อขอเสนอความคิดเห็นก่อนพูดทุกครั้ง" ($\bar{X} = 3.37$)

ตาราง 6 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน
ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ด้านศีลธรรม เป็นรายชื่อ

ข้อความ	ค่าสถิติ		ความหมาย
	$\bar{X}$	S.D.	
<u>พฤติกรรมด้านศีลธรรม</u>			
26. เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำงานใดทำมุ่งมั่นทำงานนั้นให้เสร็จตามเวลาที่กำหนด	4.05	0.80	มาก
27. ท่านให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่แก่ชุมชนในการจัดกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเสมอ	3.91	0.85	มาก
28. ท่านจะยึดถือการทำงานเป็นกลุ่มตามหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบอย่างเคร่งครัด	4.08	0.74	มาก
29. เมื่อท่านมีหน้าที่จะต้องออกเสียงเรื่องใดนั้นท่านจะไปทำหน้าที่เสมอ	3.71	0.82	มาก
30. ท่านจ่ายเงินในส่วนของท่านให้กลุ่มทุกครั้งเมื่อมีการเก็บเรียไรเงินเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม	4.31	0.82	มาก
31. ท่านยืนทำความเคารพทุกครั้งเมื่อได้ยินเพลงชาติ	3.79	0.98	มาก
32. ท่านยืนทำความเคารพเมื่อได้ยินเพลงสรรเสริญพระบารมีทุกครั้ง เพื่อแสดงความจงรักภักดี	3.93	1.01	มาก
33. เมื่อถึงวันสำคัญของชาติท่านจะประดับธงชาติไว้หน้าบ้านทุกครั้ง	3.35	1.13	ปานกลาง

ตาราง 6 (ต่อ)

ข้อความ	ค่าสถิติ		ความหมาย
	$\bar{X}$	S.D.	
34. ท่านดูแลรักษาบิดา - มารดาตามเจ็บป่วยด้วยความเอาใจใส่ทุกครั้ง	4.45	0.76	มาก
35. ท่านให้ความร่วมมือในการรณรงค์เพื่อรักษาสภาพแวดล้อม เช่น การปลูกต้นไม้เสมอ	3.59	0.91	มาก
รวม	3.92	0.53	มาก

จากตาราง 6 แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนด้านศรัทธาธรรมของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อจะมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับค่าคะแนนเฉลี่ยในแต่ละข้อดังต่อไปนี้ ได้แก่ข้อที่ว่า "ท่านดูแลรักษาบิดา - มารดาตามเจ็บป่วยด้วยความเอาใจใส่ทุกครั้ง" ($\bar{X} = 4.45$) ข้อที่ว่า "ท่านจ่ายเงินในส่วนของท่านให้กลุ่มทุกครั้งเมื่อมีการเก็บเรียไรเงินเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม" ($\bar{X} = 4.31$) ข้อที่ว่า "ท่านจะยึดถือการทำงานเป็นกลุ่มตามหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบอย่างเคร่งครัด" ($\bar{X} = 4.08$) ข้อที่ว่า "เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำงานใดท่านมุ่งมั่นทำงานนั้นให้เสร็จตามเวลาที่กำหนด" ($\bar{X} = 4.05$) ข้อที่ว่า "ท่านยืนทำความเคารพ เมื่อได้ยินเพลงสรรเสริญพระบารมีเพื่อแสดงความจงรักภักดี" ($\bar{X} = 3.93$) ข้อที่ว่า "ท่านให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่แก่ชุมชนในการจัดกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเสมอ" ($\bar{X} = 3.91$) ข้อที่ว่า "ท่านยืนทำความเคารพทุกครั้งเมื่อได้ยินเพลงชาติ" ($\bar{X} = 3.79$) ข้อที่ว่า "เมื่อท่านมีหน้าที่จะต้องออกเสียงเรื่องใดนั้นท่านจะไปทบทวนหน้าที่เสมอ" ($\bar{X} = 3.71$) ข้อที่ว่า "ท่านให้ความร่วมมือในการรณรงค์เพื่อ

รักษาสภาพแวดล้อม เช่น การปลูกต้นไม้" ($\bar{X} = 3.59$) และค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง มี 1 ข้อ ได้แก่ ข้อที่ว่า "เมื่อถึงวันสำคัญของชาติ ท่านจะประดับธงชาติหน้าบ้านทุกครั้ง" ($\bar{X} = 3.35$)

ตาราง 7 ค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนพฤติกรรมในการเรียนของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ด้านสามัคคีธรรม เป็นรายชื่อ

ข้อความ	ค่าสถิติ		ความหมาย
	$\bar{X}$	S.D.	
<u>พฤติกรรมด้านสามัคคีธรรม</u>			
36. ท่านส่งเสริม สนับสนุนกลุ่มของท่านอย่างเต็มที่เพื่อให้กลุ่มดำเนินไปได้	4.06	0.74	มาก
37. ในการจัดกิจกรรมทุกกิจกรรมกับเพื่อน ๆ จะแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างเท่าเทียมกันเสมอ	4.00	0.77	มาก
38. ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งประธานนักศึกษาท่านลงไปช่วยเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเสมอ	3.79	0.86	มาก
39. ท่านถือว่าการเลือกตั้งเป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้นท่านจึงชักชวนคนอื่น ๆ ให้ไปใช้สิทธิเสมอ	3.84	0.90	มาก
40. ท่านพยายามศึกษาความรู้เกี่ยวกับการทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อนำมาปฏิบัติงานในกลุ่มของท่าน	3.84	0.80	มาก
41. ในการทำงานเป็นกลุ่มของท่าน ท่านกับเพื่อน ๆ จะใช้วิธีการตัดสินใจร่วมกันเสมอ	4.08	0.77	มาก
42. เมื่อเกิดปัญหาในการทำงานกลุ่มท่านกับเพื่อน ๆ จะร่วมกันแก้ปัญหาด้วยกันทุกครั้ง	4.00	0.80	มาก

ตาราง 7 (ต่อ)

ข้อความ	ค่าสถิติ		ความหมาย
	$\bar{X}$	S.D.	
43. การปฏิบัติงานในกลุ่มของท่าน ท่านจะถือมติเสียงข้างมากเป็นสำคัญ	4.01	0.94	มาก
44. ในฐานะของนักศึกษาผู้ใหญ่ ท่านพยายามชักจูงผู้อื่นในชุมชนของท่านให้ปฏิบัติตามระเบียบวินัยของชุมชนเสมอ	3.63	0.82	มาก
45. ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มของท่าน ท่านได้ให้ความร่วมมือด้วยความเต็มใจ	4.20	0.71	มาก
46. ท่านยกย่องชมเชยเพื่อน ๆ ในกลุ่มของท่านเสมอหากทำงานกลุ่มได้ผลดี	4.01	0.78	มาก
47. ท่านพูดยกย่องชมเชยครู อาจารย์ ของท่านเสมอทั้งต่อหน้าและลับหลัง	3.97	1.00	มาก
48. ท่านอธิบายการทำงานให้แก่สมาชิกอื่น ๆ ในกลุ่มของท่านเสมอ หากเกิดความไม่เข้าใจ	3.67	0.91	มาก
49. ท่านพยายามหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในกลุ่มเสมอ	3.54	1.12	มาก
50. ท่านไม่ยอมเอาเปรียบเพื่อน ๆ ในกลุ่มในการทำงานถึงแม้จะมีโอกาสทำได้ก็ตาม	4.06	0.93	มาก
รวม	3.91	0.53	มาก

จากตาราง 7 แสดงให้เห็นว่า พฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนด้านสังคมศาสตร์ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล มีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.91$) โดยมีค่าคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ แต่ละข้อดังต่อไปนี้ คือ ข้อที่ว่า "ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มของท่าน ท่านได้ให้ความร่วมมือด้วยความเต็มใจ" ($\bar{X} = 4.20$) ข้อที่ว่า "ในการทำงานเป็นกลุ่มของท่าน ท่านกับเพื่อน ๆ จะใช้วิธีการตัดสินใจร่วมกันเสมอ" ($\bar{X} = 4.08$) ข้อที่ว่า "ท่านส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มของท่านอย่างเต็มที่ เพื่อให้งานกลุ่มดำเนินไปได้" ($\bar{X} = 4.06$) ข้อที่ว่า "ท่านไม่ยอมเอาเปรียบเพื่อน ๆ ในกลุ่มในการทำงานถึงแม้จะมีโอกาสทำได้ก็ตาม" ($\bar{X} = 4.06$) ข้อที่ว่า "ท่านยกย่องชมเชยเพื่อน ๆ ในกลุ่มของท่านเสมอหากทำงานกลุ่มได้ดี" ($\bar{X} = 4.01$) ข้อที่ว่า "การปฏิบัติงานในกลุ่มของท่านท่านจะถือมติเสียงข้างมากเป็นสำคัญ" ($\bar{X} = 4.01$) ข้อที่ว่า "เมื่อเกิดปัญหาในการทำงานกลุ่มท่านกับเพื่อน ๆ จะร่วมกันแก้ปัญหาด้วยกันทุกครั้ง" ($\bar{X} = 4.00$) ข้อที่ว่า "ในการจัดกิจกรรมทุกกิจกรรมกับเพื่อน ๆ จะ แบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างเท่าเทียมกันเสมอ" ($\bar{X} = 4.00$) ข้อที่ว่า "ท่านพูดยกย่องชมเชยครู อาจารย์ของท่านเสมอทั้งต่อหน้าและลับหลัง" ($\bar{X} = 3.97$) ข้อที่ว่า "ท่านพยายามศึกษาความรู้เกี่ยวกับการทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อนำมาปฏิบัติงานในกลุ่มของท่าน" ($\bar{X} = 3.84$) ข้อที่ว่า " ท่านถือว่าการเลือกตั้งเป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้นท่านจึงชักชวนคนอื่น ๆ ให้ไปใช้สิทธิเสมอ" ($\bar{X} = 3.84$) ข้อที่ว่า "ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งประธานนักศึกษาท่านลงไปช่วยเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเสมอ" ($\bar{X} = 3.79$) ข้อที่ว่า "ท่านอธิบายการทำงานให้แก่สมาชิกอื่น ๆ ในกลุ่มของท่านเสมอ หากเกิดความไม่เข้าใจ" ($\bar{X} = 3.67$) ข้อที่ว่า "ในฐานะของนักศึกษาผู้ใหญ่ ท่านพยายามชักจูงผู้อื่นในชุมชนของท่านให้ปฏิบัติตามระเบียบวินัยของชุมชนเสมอ" ($\bar{X} = 3.63$) ข้อที่ว่า "ท่านพยายามหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในกิจกรรมกลุ่มเสมอ" ($\bar{X} = 3.54$)

ตอนที่ 3 การทดสอบสมมติฐานเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน
4 ด้าน ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี
ที่มีความแตกต่างในด้านเพศ อายุ สถานภาพสมรส สถานภาพด้านอาชีพ ระดับการศึกษาที่จบ
ผลของการทดสอบสมมติฐาน ปรากฏดังตาราง 8 - 13 ต่อไปนี้

การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 ที่ว่า "นักศึกษาที่มีเพศต่างกันมีพฤติกรรมประชาธิปไตย
ในการเรียนแตกต่างกัน ผลปรากฏดังตาราง 8 ต่อไปนี้

ตาราง 8 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมประชาธิปไตย
ในการเรียน 4 ด้าน ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ที่มี
เพศต่างกัน

พฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน	ชาย N = 150		หญิง N = 319		t
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านวินัยธรรม	3.77	0.53	3.95	0.45	-3.58**
2. ด้านการวธธรรม	3.92	0.54	4.03	0.49	-2.18*
3. ด้านสรัทธาธรรม	3.83	0.54	3.96	0.52	-2.35*
4. ด้านสามัคคีธรรม	3.78	0.53	3.97	0.52	-3.69**
รวมทุกด้าน	3.74	0.46	3.89	0.42	-3.50**

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 8 แสดงให้เห็นว่านักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ที่มีเพศต่างกันมีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน ทั้งโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 1 ที่วางไว้ โดยที่นักศึกษาหญิงมีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนทั้ง 4 ด้าน มากกว่านักศึกษาชาย

การทดสอบสมมติฐานข้อ 2 ที่ว่า "นักศึกษาที่มีอายุต่างกันมีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนแตกต่างกัน" ผลแสดงในตาราง 9 ต่อไปนี้

ตาราง 9 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน 4 ด้าน ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ที่มีอายุต่างกัน

พฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน	ต่ำกว่า 18 ปี N = 112		18 ปีขึ้นไป N = 357		t
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านวินัยธรรม	3.84	0.49	3.91	0.48	-1.31
2. ด้านคารวธรรม	3.95	0.52	4.01	0.51	-1.18
3. ด้านศรัทธาธรรม	3.82	0.50	3.95	0.54	-2.13*
4. ด้านสามัคคีธรรม	3.83	0.52	3.94	0.53	-1.88
รวมทุกด้าน	3.78	0.43	3.86	0.44	-1.88

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 9 แสดงให้เห็นว่านักศึกษาสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ที่มีอายุต่างกันมีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2 ที่วางไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่านักศึกษาที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนด้านศรัทธาธรรมมากกว่านักศึกษาที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี

การทดสอบสมมติฐานข้อ 3 ที่ว่า "นักศึกษาที่มีสถานภาพการสมรสต่างกันมีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนแตกต่างกัน" ผลแสดงในตาราง 10 ต่อไปนี้

ตาราง 10 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน 4 ด้าน ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ที่มีสถานภาพการสมรสต่างกัน

พฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน	โสด N = 370		สมรส N = 99		t
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
1. ด้านวินัยธรรม	3.87	0.49	3.99	0.44	-2.25*
2. ด้านคารวะธรรม	3.99	0.51	4.05	0.51	-1.04
3. ด้านศรัทธาธรรม	3.90	0.54	3.96	0.52	-0.97
4. ด้านสามัคคีธรรม	3.90	0.53	3.94	0.53	-1.70
รวมทุกด้าน	3.83	0.45	3.90	0.42	-1.43

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 10 แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ที่มีสถานภาพการสมรสต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 3 ที่วางไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษาที่สมรสแล้ว มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนด้านวินัยธรรมมากกว่านักศึกษาที่เป็นโสด

การทดสอบสมมติฐานข้อ 4 ที่ว่า "นักศึกษาที่มีสถานภาพด้านอาชีพต่างกันมีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนแตกต่างกัน" ผลแสดงในตาราง 11 ต่อไปนี้

ตาราง 11 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน 4 ด้าน ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี เป็นรายด้าน ที่มีสถานภาพด้านอาชีพต่างกัน

ด้าน	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
อาชีพ					
1. พฤติกรรมด้านวินัยธรรม					
ระหว่างกลุ่ม	3	1.98	0.66	2.86*	
ภายในกลุ่ม	465	107.20	0.23		
	รวม	468	109.18		
2. พฤติกรรมด้านคารวธรรม					
ระหว่างกลุ่ม	3	1.88	0.63	2.41*	
ภายในกลุ่ม	465	120.39	0.26		
	รวม	468	122.27		

ตาราง 11 (ต่อ)

ด้าน	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
อาชีพ					
3. <u>พฤติกรรมด้านศรัทธาธรรม</u>					
ระหว่างกลุ่ม	3	1.43	0.48	1.68	
ภายในกลุ่ม	465	131.34	0.28		
รวม	468	132.76			
4. <u>พฤติกรรมด้านสามัคคีธรรม</u>					
ระหว่างกลุ่ม	3	0.80	0.27	0.96	
ภายในกลุ่ม	465	128.67	0.28		
รวม	468	129.46			
<u>รวมทุกด้าน</u>					
ระหว่างกลุ่ม	3	1.25	0.42	2.16	
ภายในกลุ่ม	465	89.83	0.19		
รวม	468	91.09			

จากตาราง 11 แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ที่มีอาชีพต่างกันมีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 4 ที่วางไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านวินัยธรรมและด้านคารวธรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบหาความแตกต่างระหว่างกลุ่ม โดยทำการทดสอบรายคู่ ด้วยวิธีการของ นิวแมนคูลส์ (Newman Keuls' Method) ผลปรากฏตามตาราง 12 ต่อไปนี้

ตาราง 12 ผลการทดสอบของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้านวินัยธรรม ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี จำแนกตามสถานภาพด้านอาชีพ

อาชีพ					
		ทำงานรับจ้าง ชั่วคราว	รับจ้าง	อื่น ๆ	ค้าขาย
	$\bar{X}$	3.71	3.89	3.90	4.07
ทำงานรับจ้าง					
ชั่วคราว	3.71	—	0.18	0.19	1.64*
รับจ้าง	3.89	—	—	0.01	0.18
อื่น ๆ	3.90	—	—	—	0.17
ค้าขาย	4.07	—	—	—	—

จากตาราง 12 แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ที่มีอาชีพค้าขายมีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนด้านวินัยธรรมมากกว่านักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นวิธีเรียนทางไกล ที่มีอาชีพทำงานรับจ้างชั่วคราว

เนื่องจากพบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน
ด้านการวธรณ จําแนกตามอาชีพ ผู้วิจัยได้ทำการทดสอบเป็นรายคู่ โดยใช้วิธีการ นิวแมน -
คูลส์ ผลการทดสอบปรากฏตาราง 13 ต่อไปนี้

ตาราง 13 ผลการทดสอบของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ด้านการวธรณ ของนักศึกษาสายสามัญ
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี จําแนกตามสถานภาพด้านอาชีพ

อาชีพ					
		ทำงานรับจ้าง ชั่วคราว	รับจ้าง	อื่น ๆ	ค้าขาย
	$\bar{X}$	3.80	4.00	4.01	4.15
ทำงานรับจ้าง					
ชั่วคราว	3.80	—	0.20	0.21	0.35*
รับจ้าง	4.00	—	—	0.01	0.15
อื่น ๆ	4.01	—	—	—	0.14
ค้าขาย	4.15	—	—	—	—

จากตาราง 13 แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
วิธีเรียนทางไกล ที่มีอาชีพค้าขายมีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนด้านการวธรณ
มากกว่านักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นวิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี
ที่มีอาชีพทำงานรับจ้างชั่วคราว

การทดสอบสมมติฐานข้อ 5 ที่ว่า "นักศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีพฤติกรรม
ประชาธิปไตยในการเรียนแตกต่างกัน" ผลแสดงในตาราง 14 ต่อไปนี้

ตาราง 14 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน 4 ด้าน ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ที่มีระดับการศึกษาที่จบต่างกัน

พฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน	จบการศึกษาภาค บังคับ ป. 6 N = 385		จบการศึกษา ผู้ใหญ่ ระดับ 3 N = 84		t
	X	S.D.	X	S.D.	
1. ด้านวินัยธรรม	3.85	0.47	4.09	0.49	-4.17**
2. ด้านคารวะธรรม	3.95	0.50	4.23	0.54	-4.66**
3. ด้านศรัทธาธรรม	3.87	0.53	4.13	0.49	-4.22**
4. ด้านสามัคคีธรรม	3.88	0.52	4.03	0.56	-2.33*
รวมจากด้าน	3.80	0.43	4.03	0.44	-4.31**

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

**มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตาราง 14 แสดงให้เห็นว่า นักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ที่มีระดับการศึกษาที่จบต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน ทั้งโดยรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 5 ที่วางไว้ โดยที่นักศึกษาที่จบการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3 มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนทั้ง 4 ด้าน มากกว่านักศึกษาที่จบการศึกษาภาคบังคับ ป.6

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน 4 ด้าน ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจศึกษา กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักศึกษาสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี เพื่อศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน 4 ด้าน ได้แก่ พฤติกรรมด้านวินัยธรรม ด้านการยอมรับ ด้านศรัทธาธรรม และด้านสามัคคีธรรม จากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 475 คน ซึ่งมีรายละเอียดของการศึกษาค้นคว้าต่อไปนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนทั้ง 4 ด้านของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนทั้ง 4 ด้านของนักศึกษา จำแนกตามตัวแปรด้านเพศ อายุ สถานภาพการสมรส สถานภาพด้านอาชีพ และระดับการศึกษา ที่จบ

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ผลการวิจัยสามารถนำไปเป็นแนวทางในการปรับปรุง พัฒนาพฤติกรรม ประชาธิปไตยในการเรียนของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรีในระยะต่อไปให้อยู่ในระดับที่ดียิ่งขึ้นต่อไป
2. ข้อมูลจากผลการวิจัยสามารถใช้ในการพัฒนาการเรียนการสอน และการจัด กิจกรรม เพื่อส่งเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนให้นักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ ได้แก่ นักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีการเรียนทางไกลที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2540 ของศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดนนทบุรี มีจำนวนทั้งสิ้น 4,193 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่าง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ ได้แก่ นักศึกษาสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ได้มาโดยการสุ่มแบบเป็นหน่วย (Unit Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 475 คน

2. ตัวแปรสำหรับการวิจัย

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่

- 1) เพศ แบ่งเป็น เพศชาย และเพศหญิง
- 2) อายุ แบ่งอายุต่ำกว่า 18 ปี และอายุ 18 ปีขึ้นไป
- 3) สถานภาพการสมรส แบ่งเป็น โสด และสมรส
- 4) สถานภาพด้านอาชีพ แบ่งเป็น ด้านค้าขาย รับจ้าง ทำงานรับจ้างชั่วคราว และอื่น ๆ
- 5) ระดับการศึกษาที่จบ แบ่งเป็น จบการศึกษามัธยมศึกษา ป.6 และจบการศึกษามัธยมศึกษา

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ เป็นพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวินัยธรรม ด้านคารวธรรม ด้านศรัทธาธรรม ด้านสามัคคีธรรม

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล เป็นแบบวัดพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนทั้ง 4 ด้าน ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้สร้างขึ้น แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบเลือกตอบตามตัวเลือกที่กำหนดไว้ (Check List) ด้านเพศ อายุ สถานภาพการสมรส สถานภาพด้านอาชีพ และระดับการศึกษาที่จบ

ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน 4 ด้าน คือ ด้านวินัยธรรม ด้านการร่วรธรรม ด้านศรัทธาธรรม และด้านสามัคคีธรรม ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) แบ่งเป็น 5 ระดับ แบ่งเป็นคำถามของข้อออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านวินัยธรรม ด้านการร่วรธรรม ด้านศรัทธาธรรม และด้านสามัคคีธรรม มีข้อคำถามทั้งหมด 50 ข้อ ซึ่งได้นำไปทดลองหาความเชื่อมั่นโดยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ 0.94

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร ถึงหัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมือง หัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอบางเกร็ด หัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอบางบัวทอง เพื่อขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามจากนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี
2. ผู้วิจัยติดต่อประสานงานกับหัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ทั้ง 3 แห่ง เพื่อขอแจกแบบสอบถามไปยังสถานที่พบกลุ่มที่ใช้ศึกษาเป็นกลุ่มตัวอย่าง และขอให้ดำเนินการเพื่อให้ให้นักศึกษาตอบแบบสอบถามสถานที่เหล่านี้ ได้แก่ ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอบางบัวทอง ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอบางเกร็ด ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมือง
3. ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยเริ่มแรกเดินทางไปยังสถานที่พบกลุ่มของของศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอบางบัวทอง ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอบางเกร็ด ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมือง ตามลำดับ ได้พบกับครูประจำกลุ่มของแต่ละศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ พร้อมทั้งมอบแบบสอบถามเพื่อแจกให้กับกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม และได้นัดวัน เวลา เพื่อขอรับแบบสอบถามคืน
4. ผู้วิจัยได้ไปรับแบบสอบถามคืนตามวัน เวลาที่ได้นัดหมายกับครูประจำกลุ่ม ได้แบบสอบถามคืนมาจำนวน 475 ฉบับ เมื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้วได้แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์จำนวน 469 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 98.74 แล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ดำเนินการโดยการนำโปรแกรมคอมพิวเตอร์ โดยใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS/PC+ (Statistical Package for the Social Science PC)

1. วิเคราะห์ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง การแจกแจงความถี่และคำนวณค่าร้อยละ
2. วิเคราะห์ความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี โดยคำนวณค่าคะแนนเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
3. การทดสอบสมมติฐานเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนของนักศึกษาสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ตามตัวแปรด้านเพศ อายุ สถานภาพการสมรส สถานภาพด้านอาชีพ และระดับการศึกษาที่จบ โดยใช้สถิติทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างสองกลุ่ม (t-test) สถิติทดสอบความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างที่มากกว่าสองกลุ่ม (F-test) และทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่ใช้วิธีการของนิวแมนคูลส์ (Newman Keuls' Method)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน ของนักศึกษาสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกลในจังหวัดนนทบุรี สรุปได้ดังนี้

1. ด้านข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง

จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดจำนวน 469 คน ประกอบด้วยตัวแปรที่เกี่ยวกับด้านเพศ เป็นเพศชาย 150 คน คิดเป็นร้อยละ 32.00 เป็นเพศหญิง 319 คน คิดเป็นร้อยละ 68.00 ด้านอายุ นักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 23.90 มีอายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 357 คน คิดเป็นร้อยละ 76.10 ด้านสภาพการสมรส พบว่า นักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกลที่สมรสแล้ว จำนวน 99 คน คิดเป็นร้อยละ 21.10 และเป็นโสดจำนวน 370 คน คิดเป็นร้อยละ 78.90 สถานภาพด้านอาชีพ มีอาชีพค้าขายจำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 7.70 อาชีพรับจ้าง จำนวน 326 คน คิดเป็นร้อยละ 69.50 ทำงานรับจ้างชั่วคราว

จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 5.30 และมีอาชีพอื่น ๆ จำนวน 82 คน คิดเป็นร้อยละ 17.50 ด้านระดับการศึกษาที่จบ พบว่า นักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกลจบการศึกษามาบังคับ ป.6 จำนวน 385 คน คิดเป็นร้อยละ 82.10 และจบการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3 จำนวน 84 คน คิดเป็นร้อยละ 17.90

2. ด้านพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน 4 ด้าน ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี

2.1 พฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี รวมทุกด้านมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.84 ซึ่งอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านวินัยธรรม ($\bar{X} = 3.90$) ด้านคารวธรรม ($\bar{X} = 4.00$) ด้านศรัทธาธรรม ($\bar{X} = 3.92$) และด้านสามัคคีธรรม ($\bar{X} = 3.91$)

2.2 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยของพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกตามด้าน ดังนี้คือ

1) ด้านวินัยธรรม ข้อที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อที่ว่า "จะทิ้งขยะลงในถังขยะทุกครั้งโดยไม่ทิ้งเกลื่อนกลาดพื้น" ข้อที่ว่า "เมื่อมีการสอบทุกครั้ง ท่านทำข้อสอบด้วยตนเองโดยไม่ยอมคัดลอกจากเพื่อนคนอื่น" ข้อที่ว่า "มาพบกลุ่มเมื่อครูประจำกลุ่มนัดหมายอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำ" ข้อที่ว่า "เมื่อท่านอยู่ในสถานที่ใด ๆ จะประพฤติปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของสถานที่นั้น ๆ" ข้อที่ว่า "มาพบกลุ่มตรงตามเวลาที่นัดหมายไว้ทุกครั้ง" ข้อที่ว่า "ที่ผ่านมาได้เข้าร่วมกิจกรรมพบกลุ่มตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้" ข้อที่ว่า "แต่งกายสะอาดและสุภาพเมื่อพบกลุ่ม" ข้อที่ว่า "ขณะที่ชมการแสดง จะรักษาระเบียบไม่ส่งเสียงรบกวนผู้อื่น" ข้อที่ว่า "ทำงานตามที่ครูประจำกลุ่มมอบหมายและเสร็จในเวลาที่กำหนด" ข้อที่ว่า "เวลาที่จะข้ามถนน ต้องรอสัญญาณไฟเสมอถึงแม้ถนนจะว่างไม่มีรถก็ตาม"

2) ด้านคารวธรรม ข้อที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อที่ว่า "ให้ความเคารพผู้มีอาวุโสเสมอ ไม่ว่าจะเป็นครู อาจารย์ของท่านหรือไม่ก็ตาม" ข้อที่ว่า "รับฟังความคิดเห็นของผู้อาวุโสเสมอ" ข้อที่ว่า "ทุกครั้งที่ท่านพบครู อาจารย์ จะแสดงความเคารพด้วยการไหว้ทุกครั้ง" ข้อที่ว่า "เมื่อเป็นประธานกลุ่มจะยอมรับฟัง

ความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มเสมอ" ข้อที่ว่า "เมื่อสมาชิกกลุ่มแสดงความคิดเห็นของผู้อื่นในกลุ่ม จะชี้แจงเหตุผลด้วยวาจาสุภาพเสมอ" ข้อที่ว่า "เมื่อมีการอภิปรายกลุ่มจะแสดงความคิดเห็น ด้วยวาจาสุภาพเสมอ" ข้อที่ว่า "เมื่อกลุ่มมีมติเรื่องใดออกมาแล้ว ท่านจะยอมรับมตินั้นเสมอ" ส่วนข้อที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ข้อที่ว่า "เมื่อมีการอภิปรายกลุ่มหรือการประชุมจะยกมือเพื่อขอเสนอความคิดเห็นก่อนพูดทุกครั้ง"

3) ด้านศรัทธาธรรม ข้อที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อที่ว่า "ดูแลรักษานิตา-มารดา ยามเจ็บป่วยด้วยความเอาใจใส่ทุกครั้ง" ข้อที่ว่า "จ่ายเงินในส่วนของท่านให้กลุ่มทุกครั้ง เมื่อมีการเก็บเรียไรเงินเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม" ข้อที่ว่า "เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำงานใด ๆ จะมุ่งมั่นทำงานให้เสร็จตามเวลาที่กำหนด" ข้อที่ว่า "ให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่แก่ชุมชนในการจัดกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเสมอ" ข้อที่ว่า "ยืนทำความเคารพทุกครั้งเมื่อได้ยินเพลงชาติ" ข้อที่ว่า "เมื่อมีหน้าที่จะต้องออกเสียงเรื่องใดนั้นจะไปหาหน้าที่เสมอ" ข้อที่ว่า "ให้ความร่วมมือในการรณรงค์เพื่อรักษาสภาพแวดล้อม เช่น การปลูกต้นไม้ เป็นต้น" ส่วนข้อที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ข้อที่ว่า "เมื่อถึงวันสำคัญของชาติจะประดับธงชาติไว้ที่หน้าบ้านทุกครั้ง"

4) ด้านสามัคคีธรรม ข้อที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ข้อที่ว่า "ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มได้ให้ความร่วมมือด้วยความเต็มใจ" ข้อที่ว่า "ในการทำงานเป็นกลุ่มกับเพื่อน ๆ จะใช้วิธีการตัดสินใจร่วมกันเสมอ" ข้อที่ว่า "ส่งเสริมสนับสนุนกลุ่มอย่างเต็มที่เพื่อให้งานกลุ่มดำเนินไปได้" ข้อที่ว่า "ไม่ยอมเอาเปรียบเพื่อน ๆ ในกลุ่มในการทำงานถึงแม้จะมีโอกาสทำได้ดีก็ตาม" ข้อที่ว่า "ยกย่อง ชมเชยเพื่อน ๆ ในกลุ่มเสมอหากทำงานกลุ่มได้ผลดี" ข้อที่ว่า "การปฏิบัติงานกลุ่มจะถือมติเสียงข้างมากเป็นสำคัญ" ข้อที่ว่า "เมื่อเกิดปัญหาในการทำงานกลุ่มจะร่วมกันแก้ปัญหาด้วยกันทุกครั้ง" ข้อที่ว่า "ในการจัดกิจกรรมทุกกิจกรรมกับเพื่อน ๆ จะแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างเท่าเทียมกันเสมอ" ข้อที่ว่า "พูดคุยยกย่องชมเชยครู อาจารย์เสมอ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง" ข้อที่ว่า "พยายามศึกษาความรู้เกี่ยวกับการทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อนำมาปฏิบัติงานในกลุ่ม" ข้อที่ว่า "ถือว่าการเลือกตั้งเป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้นจึงชักชวนคนอื่น ๆ ให้ไปใช้สิทธิเสมอ" ข้อที่ว่า "ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งประธานนักศึกษาจะไปช่วยเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเสมอ" ข้อที่ว่า

"ในฐานะของนักศึกษาผู้ใหญ่จะพยายามชักจูงผู้อื่นในชุมชนให้ปฏิบัติตามระเบียบวินัยของชุมชนเสมอ" ข้อที่ว่า "พยายามหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นในกิจกรรมกลุ่มเสมอ"

3. ผลการทดสอบสมมติฐานที่วางไว้

3.1 นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนทั้งโดยรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า นักศึกษาที่มีเพศต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนด้านวินัยธรรม ด้านคารวธรรม ด้านศรัทธาธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และด้านสามัคคีธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ โดยพบว่า นักศึกษาเพศหญิงมีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนทั้ง 4 ด้าน มากกว่านักศึกษาเพศชาย

3.2 นักศึกษาที่มีอายุต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนโดยรวมแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษาที่มีอายุต่างกันมีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน ด้านศรัทธาธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพบว่านักศึกษาที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน ด้านศรัทธาธรรม มากกว่านักศึกษาที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี

3.3 นักศึกษาที่มีสถานภาพการสมรสต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนโดยรวมแตกต่างกัน อย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษาที่มีสถานภาพการสมรสต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน ด้านวินัยธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยพบว่า นักศึกษาที่สมรสแล้ว มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน ด้านวินัยธรรม มากกว่านักศึกษาที่เป็นโสด

3.4 นักศึกษาที่มีสถานภาพด้านอาชีพต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนโดยรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษาที่มีสถานภาพด้านอาชีพต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน ด้านวินัยธรรม และด้านคารวธรรม แตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงทำการทดสอบรายคู่ตามวิธีการของ นิวแมนคูลส์ (Newman Keuls' Method) พบผลดังนี้คือ

3.4.1 ด้านวินัยธรรม พบว่า นักศึกษาที่มีอาชีพค้าขาย มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน ด้านวินัยธรรมมากกว่านักศึกษาที่มีอาชีพทำงานรับจ้างชั่วคราว

3.4.2 ด้านการวชิธรรม พบว่า นักศึกษาที่มีอาชีพค้าขาย มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน ด้านการวชิธรรมมากกว่านักศึกษาที่มีอาชีพทำงานรับจ้างชั่วคราว

3.5 นักศึกษาที่มีระดับการศึกษาที่จบต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษาที่มีระดับการศึกษาที่จบต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนด้านวินัยธรรม ด้านการวชิธรรม ด้านศรัทธาธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนด้านสามัคคีธรรม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ โดยพบว่า นักศึกษาที่จบการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3 มีพฤติกรรมประชาธิปไตยทั้ง 4 ด้าน มากกว่านักศึกษาที่จบการศึกษาก่อนระดับ ป.6

อภิปรายผล

การอภิปรายผลของการวิจัยครั้งนี้ มีดังต่อไปนี้

1. จากการศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิถีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี พบว่า นักศึกษามีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนทั้ง 4 ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.84$) สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการรณรงค์การปกครองในระบอบประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น เพื่อส่งเสริมและปลูกฝังให้คนไทยได้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามระบบสังคมประชาธิปไตย ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนได้ร่วมมือและประสานงานเพื่อการรณรงค์เกี่ยวกับประชาธิปไตย กระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะที่เป็นกระทรวงที่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาให้กับเยาวชนของชาติได้เล็งเห็นความสำคัญในเรื่องนี้ จึงได้กำหนดนโยบายการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย เพื่อเป็นแนวทางให้สถานศึกษาได้นำไปปฏิบัติทั้งในระบบโรงเรียนและ

นอกโรงเรียน เน้นการปลูกฝังวิถีชีวิตในสังคมประชาธิปไตยให้กับนักเรียน นักศึกษาทุกระดับ สาเหตุดังกล่าวนี้อาจเป็นผลทำให้ นักศึกษามีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมากก็น่าจะเป็นได้ ซึ่งสอดคล้องกับกรมการศึกษานอกโรงเรียน (2538 : 1 - 2) ที่กล่าวว่า "จะส่งเสริมและปลูกฝังความรู้ความเข้าใจ การดำเนินชีวิตตามระบบสังคมประชาธิปไตยให้แก่พลเมืองของชาติ โดยเฉพาะนักเรียน นักศึกษา ทั้งในระบบโรงเรียนและนอกระบบโรงเรียน"

จากผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนของนักศึกษาโดยรวม อยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากทุกด้าน ซึ่งสามารถจัดเรียงลำดับได้ดังนี้ คือ ด้านการยอมรับ (X = 4.00) ด้านศรัทธาธรรม (X = 3.92) ด้านสามัคคีธรรม (X = 3.91) และด้านวินัยธรรม (X = 3.90)

สามารถนำมาอภิปรายผลเป็นรายด้านดังต่อไปนี้

1.1 ด้านการยอมรับ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน ด้านการยอมรับมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเป็นอันดับแรก (X = 4.00) สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ได้ผ่านการเรียนในระบบมาแล้วจึงได้รับการปลูกฝังความรู้ความคิด และค่านิยม ด้านวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย เมื่อเข้ามาศึกษาใหม่ จึงได้นำเอาค่านิยมเหล่านั้นมาปฏิบัติ อีกทั้งยังมีครูคอยให้การสนับสนุน ส่งเสริมให้นักศึกษารู้ถึงสิทธิเสรีภาพที่เท่าเทียมกัน การเคารพในสิทธิของผู้อื่น การให้เกียรติและนับถือผู้อื่น การปฏิบัติดังกล่าวเป็นสิ่งที่นักศึกษาผู้ใหญ่พึงได้รับการปลูกฝังให้ทำอย่างสม่ำเสมออยู่แล้ว เช่น การทำงานเป็นกลุ่ม สาเหตุนี้จึงทำให้นักศึกษามีพฤติกรรมประชาธิปไตยการเรียนด้านการยอมรับอยู่ในระดับมากก็เป็นได้ ซึ่งสอดคล้องกับกองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน (2538 : เอกสารโรเนียว) ที่กล่าวว่า จะต้องสร้างวิญญูชนประชาธิปไตยให้เกิดขึ้นกับบุคคล โดยเริ่มต้นด้วยการพัฒนาวิถีชีวิตให้ผสมกลมกลืนกับการพัฒนาเศรษฐกิจรอบครัว ชุมชน สังคม

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบข้อที่ว่า "ให้ความเคารพผู้มีอาวุโสเสมอไม่ว่าจะเป็นครูอาจารย์หรือไม่" มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (X = 4.48) ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า วัฒนธรรมของสังคมไทยที่สืบทอดมาช้านาน ได้ปลูกฝังค่านิยมด้านการเคารพ ผู้อาวุโส ผู้น้อยจะต้องมีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นประเพณีอันดีงามมาช้านาน และเป็นวิถีชีวิตในสังคมประชาธิปไตย จึงส่งผลให้นักศึกษามีพฤติกรรมประชาธิปไตยในข้อนี้อยู่ในระดับมากก็เป็นได้ ผลอันนี้สอดคล้องกับ

วีรยุทธ วิเชียรโชติ (2535 : 10 - 15) ที่กล่าวว่า วัฒนธรรมดั้งเดิมของสังคมไทยเป็นแบบไมตรีสัมพันธ์ที่มีระบบความเชื่อมั่น ค่านิยมแบบนิยมความเคารพในอาวุโส และนักเรียนก็ให้ความเคารพและเชื่อฟังครู รับการถ่ายทอดความรู้จากครู มีความอ่อนน้อมถ่อมตัว รู้จักใช้การประนีประนอมและให้อภัย เน้นการเสียสละเพื่อส่วนรวม

1.2 ด้านศรัทธาธรรม ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน ด้านศรัทธาธรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเป็นอันดับที่สอง ($X = 3.92$) สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่ากลุ่มผู้เรียนเป็นผู้ใหญ่มากมีอาชีพและมีภาระหน้าที่ต้องรับผิดชอบ เมื่อได้รับการปลูกฝังประชาธิปไตยจากสถานศึกษา จากสื่อมวลชนทุกประเภท ซึ่งอาจทำให้เกิดความรู้สึกรับผิดชอบในหน้าที่ และเมื่ออยู่ในสถานศึกษาก็รับผิดชอบหน้าที่ของการเป็นนักเรียนที่ดี คือ เชื่อฟังคำสั่งสอนของครูก็เป็นได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ละเมียด ลิมอักษร (2517 : 6 - 16) ที่ว่า ครูจะต้องฝึกให้เด็กรู้จักค้นคว้าหาความรู้อย่างมีเหตุผล ไม่เชื่ออย่างง่าย โดยส่งเสริมให้เด็กใช้แหล่งวิชาการต่าง ๆ เช่น หนังสือ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ แผนที่ แผนภูมิ วิทยาการ ฯลฯ นอกจากนี้ยังต้องส่งเสริมให้เด็กทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อฝึกกระบวนการประชาธิปไตยในเรื่องการให้ความร่วมมือกับหมู่คณะ

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบข้อที่ว่า "ดูแลรักษาบิดา-มารดา ยามเจ็บป่วยด้วยความเอาใจใส่ทุกครั้ง" มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($X = 4.45$) ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าสังคมไทยตั้งแต่ดั้งเดิม บิดามารดาจะให้การเลี้ยงดูบุตรด้วยความรัก ความเมตตา คอยดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดทั้งยามเจ็บป่วยและยามสุขสบาย ตลอดจนการอบรมสั่งสอนให้บุตรเป็นคนดี มีความเมตตา กรุณา กตัญญูทดแทน เื่อเพื่อพ่อแม่ เป็นคนมีสัมมาคารวะ เคารพผู้อาวุโส ดังกล่าวเหล่านี้ได้รับการถ่ายทอดมานาน ทำให้เกิดเป็นวัฒนธรรมอันดีงามของไทยที่ว่า บุตรจะต้องเคารพเชื่อฟังคำสั่งสอนของบิดามารดา ยามท่านเจ็บป่วยก็ให้การดูแลรักษาด้วยความรักและเอาใจใส่ สาเหตุเหล่านี้ น่าจะเป็นผลทำให้นักศึกษาได้มีพฤติกรรมข้อนี้อยู่ในระดับมากก็เป็นได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วีรยุทธ วิเชียรโชติ (2535 : 10 - 15) ดังกล่าวแล้วข้างต้นว่า วัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยเป็นแบบไมตรีสัมพันธ์ที่มีระบบความเชื่อมั่น ค่านิยม แบบนิยมความเคารพในอาวุโส และนักเรียนก็ให้ความเคารพและเชื่อฟังครู รับการถ่ายทอดความรู้จากครู มีความอ่อนน้อมถ่อมตัว รู้จักใช้การประนีประนอมและให้อภัย เน้นการเสียสละเพื่อส่วนรวม และรวมไปถึงการมีความกตัญญูรู้คุณของบิดามารดาและผู้อื่น ซึ่งจะต้องตอบแทนให้ดีที่สุด

1.3 ด้านสังคมศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน ด้านสังคมศาสตร์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเป็นอันดับที่สาม ($\bar{X} = 3.91$) ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ครูผู้สอนมีวิธีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ดี โดยการปลูกฝังหลักการทำงานร่วมกันหรือทำงานเป็นกลุ่ม ทำให้นักศึกษาเกิดความรับผิดชอบ กล้าแสดงออกที่สำคัญทำให้เกิดความสามัคคีขึ้นในกลุ่ม ซึ่งเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้นักศึกษามีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน ด้านสังคมศาสตร์ อยู่ในระดับมากก็เป็นได้ ผลอันนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ มาเซียลัส (Massialas. 1969 : 105) ศึกษาเรื่องความเป็นพลเมืองดี และกระบวนการสังคมประกิตทางการเมือง พบว่า การสอนในโรงเรียนมีผลต่อความรู้ความสามารถ และพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคล

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าข้อที่ว่า "ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม ได้ให้ความร่วมมือด้วยความเต็มใจ" ซึ่งมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X} = 4.20$) ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับนักศึกษาผู้ใหญ่ นั้น ครูจะเป็นผู้ช่วยให้นักศึกษาเกิดพฤติกรรมไปในทางที่พึงปรารถนาได้สามารถนำไปในทิศทางเดียวกัน โดยการฝึกการทำงานกลุ่มมากกว่าทำงานเป็นรายบุคคล ซึ่งจะปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยให้กับนักศึกษาได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับแองเกิลฮาร์ด (Englehard. 1970 : 388) ศึกษาเรื่อง "โรงเรียนกับการถ่ายทอดเยาวชนที่เป็นพลเมืองดีในอนาคต" พบว่า นักการศึกษามีความเชื่อว่า โรงเรียนเป็นแหล่งสำคัญของสังคมในการถ่ายทอดอุดมคติเกี่ยวกับการเป็นพลเมืองดี โรงเรียนต้องเน้นในเรื่องส่วนรวมมากกว่าส่วนบุคคล ซึ่งเป็นลักษณะของพลเมืองดี

1.4 ด้านวินัยธรรม ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน ด้านวินัยธรรมมีค่าเฉลี่ย อยู่ในระดับมากเป็นอันดับที่สี่ ($\bar{X} = 3.90$) ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า สังคมไทยได้ปลูกฝังให้เด็กเป็นผู้ที่มีระเบียบวินัยตั้งแต่อยู่ในครอบครัว เมื่อเข้ารับการศึกษาก็ได้รับการส่งเสริมจากโรงเรียนอีก สำหรับนักศึกษาผู้ใหญ่ก็เป็นผู้ที่เคยผ่านกระบวนการนี้มาแล้ว เมื่อเข้ามาอยู่ในสังคมโรงเรียน จึงสามารถรับรู้กฎระเบียบของสังคมได้เป็นอย่างดี จึงคิดว่าเป็นเหตุผลที่ทำให้นักศึกษาได้มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในข้อนี้อยู่ในระดับมากก็เป็นได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เพ็ญแข ประจักษ์จันนิ (2533 : 7) ได้กล่าวว่า บุคคลที่ผ่านการถ่ายทอดทางกระบวนการทางสังคม จะเป็นผู้ที่รู้ระเบียบ มีความคิด ความเชื่อ และค่านิยมสอดคล้องกับสังคมที่อยู่

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบข้อที่ว่า "จะทิ้งขยะลงในถังขยะทุกครั้งโดยไม่ทิ้งเกลื่อนกลาดที่พื้น" มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($X = 4.28$) ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าสภาพปัจจุบันของสังคมไทยได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีใหม่ ๆ เกิดขึ้น เพื่อให้ทันกับยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งบ้านเมืองมีความเจริญทางด้านวัตถุ สภาพแวดล้อมก็ถูกล้อม ทำให้เกิดปัญหามลภาวะ เป็นพิษ ดังนั้น ทุกหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชน สถานศึกษา จึงทำการรณรงค์เพื่อรักษาสภาพแวดล้อม เช่น รณรงค์ให้มีการปลูกต้นไม้ รณรงค์การทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นทาง ฯลฯ ดังนั้นสถานศึกษาจึงได้มีการส่งเสริมให้นักเรียน นักศึกษา ได้ตระหนักถึงสิ่งเหล่านี้ และได้มีการปฏิบัติเป็นประจำ ถือว่าเป็นหน้าที่ของพลเมืองดีในการรักษาสภาพแวดล้อม จึงเป็นผลทำให้ให้นักศึกษามีพฤติกรรมประชาธิปไตยในข้อนี้อยู่ในระดับมากก็เป็นได้ ผลอันนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ พันธ์ ทันนาคินทร์ (2523 : คานา) ที่กล่าวไว้ว่า ค่านิยมเป็นเครื่องชี้ทิศทางและลักษณะความประพฤติของคนในสังคม การปลูกฝังและพัฒนาค่านิยมอันดีงามให้เกิดขึ้นแก่คนในประเทศชาติ

2. การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนของนักศึกษาสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ตามตัวแปรโดยจำแนกตามเพศ อายุ สถานภาพการสมรส สถานภาพด้านอาชีพ และระดับการศึกษาที่จบ

2.1 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนของนักศึกษาในด้านเพศ ตามสมมติฐานข้อที่ 1 พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักศึกษาหญิง มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนทั้ง 4 ด้าน มากกว่า นักศึกษาชาย ที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะว่า ปัจจุบันผู้หญิงได้รับสิทธิเท่าเทียมผู้ชาย และผู้หญิงก็มีบทบาทในสังคมแทบทุกวงการ ทั้งด้านการเมือง ด้านธุรกิจ และด้านการศึกษา โดยธรรมชาติของผู้หญิงเป็นเพศที่มีความละเอียดอ่อน มีความรอบคอบ มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีระเบียบวินัยประพฤติปฏิบัติอยู่ในกรอบประเพณีอันดีงาม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากผู้หญิงได้รับการถ่ายทอดอบรมจากสถาบันครอบครัวมาอย่างดี จึงทำให้มีพฤติกรรมประชาธิปไตยทั้ง 4 ด้าน มากกว่านักศึกษาชายก็เป็นได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เพ็ญแข ประจันปัจจนิก (2538 : 19) ได้กล่าวว่า สตรีได้รับการถ่ายทอดอบรมให้มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ในเบื้องต้นได้แก่บทบาทหน้าที่ในครอบครัวมาแต่เยาว์วัย เพราะฉะนั้น จึงอาจเป็นสาเหตุให้สตรีมีพฤติกรรมประชาธิปไตยสูงกว่าก็เป็นได้

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักศึกษาหญิงมีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน ด้านการยอมรับมากกว่านักศึกษาชาย อาจเป็นเพราะว่าวัฒนธรรมของสังคมไทยที่สืบทอดมาช้านานให้เพศหญิงเป็นผู้ที่อยู่ในกรอบประเพณีอันดีงาม รู้จักความมีระเบียบวินัย รู้จักความรักความสามัคคีในหมู่คณะและครอบครัว มีสัมมาคารวะต่อผู้ใหญ่ อีกทั้งยังมีความรัก ความโอบอ้อมอารีต่อบุคคลทั่วไป จึงทำให้นักศึกษาหญิงมีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนด้านการยอมรับ มากกว่านักศึกษาชายก็เป็นได้

2.2 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนของนักศึกษาด้านอายุ ตามสมมติฐานข้อที่ 2 โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้เนื่องจากนักศึกษากว่า 2 กลุ่ม เป็นเยาวชนที่ได้รับการปลูกฝัง ขัดเกลาและถ่ายทอดค่านิยมจากครอบครัว และโรงเรียน ทำให้มีพฤติกรรมความเชื่อ ทศนคติของคน ให้เป็นไปตามทิศทางเดียว ซึ่งสอดคล้องกับ ชีรวรรณ นิเจนตร (2528 : 143 - 177) ได้รวบรวมผลงานวิจัยทั้งของไทย และต่างประเทศสรุปผลว่า หลักสูตรซึ่งประกอบไปด้วยวิชาต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้ผู้เรียน ส่วนในการเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ และความสนใจทางการเมืองอยู่มาก และแองเกลฮาร์ด (Englehard. 1970 : 388) ศึกษาเรื่อง "โรงเรียนกับการถ่ายทอดเยาวชนที่เป็นพลเมืองดีในอนาคต" พบว่า นักการศึกษามีความเชื่อว่า โรงเรียนเป็นแหล่งสำคัญของสังคม ถ่ายทอดอุดมคติเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดีให้แก่นักเรียน

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักศึกษาที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน ด้านศรัทธาธรรม มากกว่านักศึกษาที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป เป็นนักเรียนนอกระบบ ทั้งยังมีหน้าที่การงานและมีความรับผิดชอบสูง เป็นผู้มีความรับผิดชอบ มีโลกทัศน์กว้างไกล เป็นวัยที่รู้จักการวิเคราะห์ ใช้เหตุผล รู้จักใช้วิจารณญาณอย่างละเอียดลึกซึ้ง สุขุม รอบคอบ ในการตัดสินใจปัญหาทั้งหลายมากกว่านักศึกษาที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปีก็เป็นได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อุกฤษณ์ หิรัญโศ (2524 : 73 - 74) กล่าวไว้ว่า วัยของบุคคลนั้นบ่งชี้ถึงความรู้สึกรู้คิด ความสนใจ ทศนคติ และบุคลิกภาพของตนให้แตกต่างกัน คนที่มีอายุมาก จะมีประสบการณ์ มีเหตุผล มีอำนาจในการตัดสินใจมากกว่าคนที่มีอายุน้อย

2.3 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนของนักศึกษา ด้านสถานภาพการสมรส ตามสมมติฐานข้อที่ 3 พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่วางไว้ สาเหตุนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาที่สมรสแล้ว กับนักศึกษาที่เป็นโสด ต่างมีเป้าหมายในการเรียนตรงกันและทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน ทำให้สามารถปฏิบัติตนได้อย่างมีประสิทธิภาพและเท่าเทียมกัน และยังได้รับการปลูกฝังค่านิยมพื้นฐาน 5 ประการ ทางสังคม จึงทำให้เป็นบุคคลที่มีพัฒนาพร้อมทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ บทบาททางสังคม ซึ่งทำให้เป็นบุคคลที่สามารถรับผิดชอบต่อนิเทศ และร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับผู้อื่นด้วยความราบรื่นก็เป็นได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ พันธ์ หันนาคินทร์ (2535 : ๓๖๖) กล่าวว่า ค่านิยมเป็นเครื่องชี้ทิศทางและลักษณะความประพฤติของคน ในการปลูกฝังค่านิยมที่มีให้กับคนในชาติ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักศึกษาที่สมรสแล้ว มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนด้านวินัยธรรมมากกว่านักศึกษาที่เป็นโสด ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาที่สมรสแล้วเป็นผู้ที่มีวุฒิภาวะในด้านความเป็นผู้ใหญ่ มีงานทำ มีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบต่อครอบครัว จึงทำให้มีความรับผิดชอบต่อสังคม ที่คนเข้ามามีบทบาทได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นยังปฏิบัติตามกฎระเบียบ ข้อบังคับของสังคม มากกว่านักศึกษาที่เป็นโสดก็เป็นได้ ผลอันนี้สอดคล้องกับแนวนโยบายของกรมการศึกษา นอกโรงเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2538 : 19)

2.4 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนของนักศึกษา ด้านสถานภาพด้านอาชีพ ตามสมมติฐานข้อที่ 4 พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาส่วนใหญ่ทำงานมาแล้ว เมื่อเข้าสู่ระบบโรงเรียน การศึกษาจึงเป็นตัวขัดเกลาพฤติกรรมต่าง ๆ ให้กับนักศึกษา ซึ่งพฤติกรรมดังกล่าว นักศึกษาได้มาจากการเข้าสังคม จึงน่าจะเป็นไปได้ที่นักศึกษากลุ่มนี้จะเป็นผู้ที่มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนทั้ง 4 ด้าน ใกล้เคียงกัน อีกทั้งนักศึกษากลุ่มนี้จะต้องเป็นผู้ที่มีบุคลิกภาพที่ดี มีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อครอบครัว ต่อสังคม และจะต้องมีปฏิบัติสัมพันธ์กับคนทั่วไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ แองเกลฮาร์ด (Englehard. 1970 : 388) ศึกษาเรื่อง "โรงเรียนกับการถ่ายทอดเยาวชนที่เป็นพลเมืองดีในอุดมคติ" พบว่า โรงเรียนเป็นแหล่งสำคัญของสังคม ที่จะถ่ายทอดอุดมคติเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยนักศึกษาที่มีอาชีพค้าขาย มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนด้านวินัยธรรมและด้านการวชิรธรรมมากกว่านักศึกษาที่มีอาชีพทำงานรับจ้างชั่วคราว ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาผู้ใหญ่เป็นผู้ที่มีอาชีพแล้ว และหาเวลาว่างมาเรียน เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ ให้ออกมาจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพเศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยีในปัจจุบัน โดยเฉพาะผู้ที่ประกอบอาชีพค้าขายเป็นอาชีพที่หารายได้ดี มีความมั่นคง จึงทำให้ต้องมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สร้างความมีวินัยในตนเอง มีมนุษยสัมพันธ์สูง ในขณะเดียวกัน นักศึกษาที่มีอาชีพค้าขาย ย่อมจะมีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีกว่าผู้ที่มีอาชีพรับจ้างชั่วคราว จึงทำให้สภาพของสังคมของผู้ทำการค้าขายกว้างขวาง การที่ผู้ค้าขายได้พบปะกับบุคคลหลายประเภท หลายอาชีพ ทำให้เกิดการสร้างเสริมพฤติกรรมประชาธิปไตยได้สูงกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพรับจ้างชั่วคราวก็ว่าได้ ซึ่งสอดคล้องกับ สมศักดิ์ ชาวอ่อน (2532 : 96) ศึกษาเรื่อง ผลการใช้กลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อบุคลิกภาพด้านความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 พบว่า บุคลิกภาพการเป็นผู้นำมีความจำเป็นในสังคมประชาธิปไตย และมีความริเริ่ม สร้างสรรค์

2.5 การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนของนักศึกษาด้านระดับการศึกษา ตามสมมติฐานข้อที่ 5 พบว่า โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาที่จบการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3 เป็นผู้ใหญ่ มีประสบการณ์ด้านการทำงานส่วนใหญ่มีอาชีพที่เป็นของตนเอง จึงทำให้มีโลกทัศน์กว้างไกล มีความรับผิดชอบสูง มีเหตุผล รู้จักวิธีการการแก้ปัญหาด้วยสันติวิธี มากกว่านักศึกษาที่จบการศึกษาระดับ ป.6 ซึ่งเป็นวัยรุ่นยังขาดประสบการณ์หลายด้าน เหตุผลนี้จึงทำให้นักศึกษาที่จบการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3 มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน ทั้ง 4 ด้าน มากกว่านักศึกษาที่จบการศึกษาระดับ ป.6 ก็เป็นไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ อูทัย หิรัญโต (2524 : 73 - 74) กล่าวไว้ว่า วัยของบุคคลนั้นปรุงแต่งความรู้สึกนึกคิด ความสนใจ ทัศนคติ และบุคลิกภาพของตนให้แตกต่างกับคนที่มียุ่มาจะมีประสบการณ์มากกว่า คนอายุน้อย และอาจมีเหตุผลมากกว่าด้วย

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักศึกษาที่จบการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3 มีพฤติกรรมประชาธิปไตย ในการเรียนด้านวินัยธรรม ด้านการวชิรธรรม ด้านศรัทธาธรรม มากกว่า นักศึกษาที่จบการศึกษาระดับ ป.6 ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า นักศึกษาที่จบการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3 เป็นผู้ใหญ่มีวุฒิภาวะทางจิตใจสูงกว่า

มีประสบการณ์ของชีวิตมากกว่า เมื่อได้รับการอบรมจากครูในด้านการเรียนการสอนก็ยิ่งทำให้มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนทั้ง 4 ด้าน มากยิ่งขึ้น จึงเป็นผลทำให้นักศึกษาที่จบการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3 มีพฤติกรรมประชาธิปไตยทั้ง 4 ด้าน มากกว่า นักศึกษาที่จบการศึกษาระดับ ป. 6 ก็เป็นได้ ซึ่งสอดคล้องกับ ศิริพร กิจเกื้อกูล (2538 : 144) ศึกษาเรื่องความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษาผู้ใหญ่ วิธีเรียนแบบขั้นเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า บุคคลยังมีอายุมาก ยังมีประสบการณ์ มีวุฒิภาวะมาก มีความรับผิดชอบมาก มีจิตสำนึกและมีพฤติกรรมเป็นพลเมืองดี มากกว่าผู้มีอายุน้อยกว่า

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ ดังนี้คือ

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ควรให้ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาประชาธิปไตยให้แก่ครูประจำกลุ่ม โดยการจัดเป็นโครงการอบรมต่อเนื่องระยะยาว
2. ครูประจำกลุ่ม ควรจัดกิจกรรมการเรียนการสอน โดยเน้นการจัดกิจกรรมประชาธิปไตยทั่วไปอันเป็นหลักของการดำเนินชีวิตให้แก่ผู้เรียน ไม่เพียงแต่กิจกรรมด้านพฤติกรรมในการเรียนการสอนเท่านั้น
3. หน่วยงานการศึกษานอกโรงเรียน เช่น หน่วยจัดการสอนผู้ใหญ่ทุกระดับ ดำเนินการประเมิน ติดตามผล การสอนพฤติกรรมประชาธิปไตยแก่นักศึกษาผู้ใหญ่อย่างต่อเนื่องตลอดปี

ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเรื่องเดียวกันนี้ในท้องถิ่นอื่น ๆ เพื่อนำข้อมูลมาใช้ประโยชน์เพื่อเป็นแนวทาง การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน
2. ควรมีการวิจัยเรื่องพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนทั้ง 4 ด้าน กับกลุ่มตัวอย่างอื่น เพื่อให้ได้ข้อมูลในด้านพฤติกรรมประชาธิปไตย เพื่อทราบความคิดเห็น ปัญหา และข้อเสนอแนะของนักศึกษาผู้ใหญ่
3. ควรมีการวิจัยเรื่องนี้ต่อไป โดยวิธีการศึกษาอย่างอื่น เช่น การวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลที่มียรายละเอียดมากขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

กมล ทองธรรมชาติ. "ครูกับความรู้ทางการเมือง," วิทยาสาร. 22 ; มกราคม 2519.
การศึกษานอกโรงเรียน, กรม. โครงการการศึกษานอกโรงเรียนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา, 2538.

กองบัญชาการทหารสูงสุด. จะช่วยพัฒนาประชาธิปไตยได้อย่างไร. กรุงเทพฯ :

สำนักงานสารสนเทศ, ม.ป.ป.

กองพัฒนาการการศึกษานอกโรงเรียน. กรอบแนวคิดการพัฒนาประชาธิปไตยในวิถีชีวิต.

เอกสารโรเนียว.

กิตติมี บุญวิทย์. บุคลิกภาพกับพฤติกรรมการเป็นประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาใน
เขตจังหวัดขอนแก่น บุคลิกภาพแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย.

วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2533. อัดสำเนา.

กลิน สระทองเนียม. "สอนประชาธิปไตยอย่างไรจึงจะไม่ถูกมองว่าตาบอดคลำช้าง,"

ประชาธิปไตยศึกษา. 42(2) : 22 - 23 ; พฤศจิกายน 2534.

เกรียง กิริติกร. ประชาธิปไตยกับการเมือง. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช, 2517.

เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์. "การเมือง," 36 ปี สยามรัฐ. หน้า 159 - 160. กรุงเทพฯ :

โรงพิมพ์สยามรัฐ, 2529.

คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8

(พ.ศ. 2540 - 2544). กรุงเทพฯ : อรรถพลการพิมพ์, 2538.

_____. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2530). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์กรมวิชาการ, 2538.

จรูญ สุภาพ. "ชี้พรรคชาติไทยร่วมรัฐบาลต้องการหนุน พรก.," สยามรัฐ. 2 สิงหาคม

2529.

จเร พันธุ์เปรื่อง. "ความสั่นไหวทางการเมือง," รัฐสภาสาร. 29 : 15 ; ตุลาคม

2524.

จิราวุธ พลมณี. พฤติกรรมการเป็นประชาธิปไตยของครูและนักเรียนโรงเรียนระดับมัธยม

ศึกษา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. ขอนแก่น : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2530.

อัดสำเนา.

- ฉวีวรรณ กฤษสินชัย. บทบาทของครูตามการรับรู้ของตนเองในการเสริมสร้างค่านิยม และบุคลิกภาพประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนประถมศึกษา เขตการศึกษา 6. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2528. อัดสำเนา.
- ชัยวัฒน์ รัฐขจร. ความเข้าใจทางการเมืองและการมีส่วนร่วมทางการเมืองของ ประชาชน : ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชนอำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522. อัดสำเนา.
- ชัยอนันต์ สมุทรวณิช. ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์บรรณกิจ, 2523.
- จิรวัดน์ นิจนตร. พัฒนศึกษาศาสตร์. ภูเก็ต : ภาควิชาพื้นฐานการศึกษา วิทยาลัยครูภูเก็ต, 2528.
- ชูศรี วงศ์รัตนะ. แบบแผนการทดลองและสถิติ. กรุงเทพฯ : คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528.
- เชาวรัตน์ ศันสยะวิชัย. "ประชาธิปไตย," วิทยจารย์. 81(1) : 28 - 33 ; มกราคม - มีนาคม 2526.
- นาวิ รังสิวารักษ์. "ครูกับบทบาทการสร้างสรรค์ประชาธิปไตย," คุรุปริทัศน์. 71 - 72 ; กุมภาพันธ์ 2525.
- นาถอนงค์ สัมฤทธิ์ยากรณ์. การศึกษามลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาด้านพฤติกรรม ประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ได้รับการสอนโดยใช้ชุดฝึกจาก สถานการณ์กับการสอนตามคู่มือครู. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2538. อัดสำเนา.
- นิภา เพชรสม. "เยาวชนไทยกับความมีวินัย," วารสารคุรุสาร. 1 มิถุนายน - ตุลาคม 2523.
- นพดล สำเภาเงิน. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่ออุดมการณ์ประชาธิปไตยของประชาชนใน ประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ กษ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2527. อัดสำเนา.
- นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ และวีรยุทธ วิเชียรโชติ. อารยประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : บริษัทประชาชน จำกัด, 2517.

- บุญมี เตือนันต์กุล. ผลของการศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยต่อการเปลี่ยนเจตคติต่อประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วิทยานิพนธ์ วท.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2539. อัดสำเนา.
- ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง. "สังคมนิยมการเมือง : ประชาธิปไตยในแง่สังคมวิทยา," การเมืองและสังคม. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519.
- ปรีชา ตงมณี. ทัศนคติของครูประถมที่มีต่อส่วนร่วมทางการเมืองในระบบประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีครูประถมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2519. อัดสำเนา.
- ปิยะรัตน์ ศรีสมบัติ. ผลการใช้ชุดแนะแนวที่มีผลต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนชุมชนบ้านไกรสมพงษ์สงเคราะห์ จังหวัดอุดรธานี. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2532. อัดสำเนา.
- พันส์ หันนาคินทร์. การสอนค่านิยม. พิชญ์โลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิชญ์โลก. 2520.
- พรพจน์ พรหมสวัสดิ์. ค่านิยมอาวโสและลักษณะประชาธิปไตยของกรมการสโมสรนักศึกษาวิทยาลัยครูกลุ่มนครหลวง. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2526. อัดสำเนา.
- เพ็ญแข ประจันปัจจนึก. พื้นฐานทางสังคมวิทยาและเศรษฐศาสตร์ของการศึกษา. กรุงเทพฯ : เอกลักษณ์ดีไซน์, 2533.
- _____. โอกาสทางการศึกษาและการถ่ายทอดค่านิยมเกี่ยวกับบทบาทสตรีในโรงเรียน. รายงานการวิจัย. สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักงานรัฐมนตรี, 2538.
- บุญ รูปขจร. พ.อ. ลักษณะทางสังคมของสมาชิกรัฐสภากับอุดมการณ์ประชาธิปไตย. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2526. อัดสำเนา.
- ย้ง ทศน์แก้ว. การจัดกิจกรรมประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการศึกษาจังหวัดเพชรบุรี. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2524. อัดสำเนา.

- ล้วน สายยศ และอังคณา สายยศ. หลักการวิจัยทางการศึกษา. กรุงเทพฯ :
ศึกษาพร, 2528.
- ละเมียด ลิมอักษร. "ประชาธิปไตยในโรงเรียน," ประถมศึกษา. 25(11) : 6 -
16 ; 2517.
- วิมลพรรณ กลางมณี. ผลของการใช้แม่แบบที่มีต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยด้านการระดม
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านใจดี อำเภอยะรัง จังหวัดศรีสะเกษ.
ปริชญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2536. อัดสำเนา.
- วิสุทธิ โพธิ์แท่น. ประชาธิปไตย : แนวคิดและตัวแบบประเทศประชาธิปไตยในอุดมคติ.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524.
- วิวัฒน์ อติโรจน์. การศึกษาการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและทัศนคติแบบประชาธิปไตยของ
นักเรียนโรงเรียนหมู่บ้านเด็ก จังหวัดกาญจนบุรี. ปริชญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2529. อัดสำเนา.
- วิรุทธ วิเชียรโชติ. อารยประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : บริษัทประชาชน จำกัด, 2535.
- ศิริพร กิจเกื้อกูล. การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยของนักศึกษาผู้ใหญ่
วิธีเรียนแบบชั้นเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตกรุงเทพมหานคร.
ปริชญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2538. อัดสำเนา.
- ศึกษาศิการ, กระทรวง. แนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ :
โรงพิมพ์การศาสนา, 2538.
- สาร สารทัศนันทน์. "การสร้างประชาธิปไตยในโรงเรียน," ครูสารเขตการศึกษา 9.
23 : 21 - 28 ; มกราคม 2521.
- สาโรช บัวศรี. ความหมายของประชาธิปไตยในแง่ของการศึกษา พื้นฐานการเมืองและการ
ปกครอง. กรุงเทพฯ : หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู, 2520.
- สาลี จบศรี. ผลของกิจกรรมกลุ่มที่มีต่อความเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตยของนักเรียนชั้น
ประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนคลองสิบสาม "บัวศรีราษฎร์บำรุง" จังหวัดปทุมธานี.
ปริชญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร,
2531. อัดสำเนา.

- สมพงษ์ พวงคำ. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตและทัศนคติต่อบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยวิธีปกติและกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์. ปรินญานพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2528. อัดสำเนา.
- สมศักดิ์ ชำอ่อน. ผลการใช้กลุ่มสัมพันธ์ที่มีต่อบุคลิกภาพด้านความเป็นผู้นำของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3. ปรินญานพนธ์ กศ.ม. พิษณุโลก : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ พิษณุโลก, 2532. ถ่ายเอกสาร.
- สุณีย์ ช่วยออก. ความสัมพันธ์ต่อความเป็นพลเมืองดีในวิถีชีวิตประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เขตหนองจอก กรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2537. อัดสำเนา.
- สุโท เจริญสุข. สังเขปจิตวิทยาเบื้องต้น. กรุงเทพฯ : เทพนิมิตรการพิมพ์, 2520.
- สุรชาติ มานิตย์. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาสังคมศึกษาและบุคลิกภาพประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ด้วยการสอนโดยการเรียนเป็นทีมกับการสอนตามคู่มือครู : ปรินญานพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร. ม.ป.ท., 2530. อัดสำเนา.
- อาคม จันทสุนทร. การสอนเพื่อสนองสมรรถภาพของมนุษย์. กรุงเทพฯ : หน่วยงานศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา, 2527.
- อุทัย หิรัญโต. หลักการบริหารงานบุคคล. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2524.
- Cronbach, Lee Joseph. Essential of Psychological Testing. 3rd ed. New York : Harper and Row, 1970.
- Dewey, John. Democracy and Education. New York : The Macmillan Company, 1967.
- Englehard, Carmall Lee. The Common School and Ideal Citizen. Iowa, The Macmillan Company, 1970.
- Friedman, Robert S. "Participation in Democracy : A Theory of Democracy and Democratic Socialization," Dissertation Abstracts International. 31(1) : 2717A ; November, 1973.
- Kessel, John H. Micropolistics : Individual and Group Level. New York : Holt, Reinhart and Winston, 1970.
- Laski, Havold J. "Democracy," in Encyclopedia of the Social Sciences. V. 5 - 6. p. 84. New York : The Macmillan Company, 1967.

Lester W. Milbrath and M.L. Goel, Political Participation : How and Why. People Get Involved in Politics. Chicago : Rand McNally, 1977.

Masialas, Byron G. Citizenship and Political Socialization
1969 Thailand Development Research Institute Foundation.
Education Option for Future of Thailand. Chonburi :
Ambassador City Jomtien, 1991.

Platner, Marguerite. "The Effects of Democratic Classroom on the
Behavior of 9 - 11 Yearsold Children," Dissertation Abstracts
International. 38(8A) : 4751-A ; June, 1978.

ภาคผนวก

หนังสือขอความร่วมมือในการตอบแบบสอบถาม

ที่ ทม 1007/2508

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 110110

มิถุนายน 2540

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม

เรียน หัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมือง

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นางธัญญา ตระกูลศักดิ์ เป็นนิสิตระดับปริญญาโท
วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

นิสิตผู้นี้มีความประสงค์จะมาติดต่อขอความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนของนักศึกษาสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
วิธีเรียนทางไกลในจังหวัดนนทบุรี

ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ

ดร. เพ็ญแข ประจันปัจจนิก

ประธาน

ดร. พิตร ทองชั้น

กรรมการ

สิ่งที่นิสิตใคร่ขอความอนุเคราะห์ คือขอให้ให้นักศึกษาที่อยู่ในความดูแลของครูประจำกลุ่ม เป็นกลุ่ม
ตัวอย่าง ตอบแบบสอบถาม ในระหว่างเดือนกรกฎาคม - กันยายน 2540 เพื่อเป็นข้อมูล
ในการทำวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณ
ในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่บัณฑิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นางสาวศิริยุภา พูลสุวรรณ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

ที่ ทม 1007/2507

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 110110

มิถุนายน 2540

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม

เรียน หัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอปากเกร็ด

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นางธัญญา ตระกูลศักดิ์ เป็นนิสิตระดับปริญญาโท
วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

นิสิตผู้มีความประสงค์จะมาติดต่อขอความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนของนักศึกษาสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
วิธีเรียนทางไกลในจังหวัดนนทบุรี

ทั้งนี้ผู้ในความควบคุมดูแลของ

ดร. เพ็ญแข ประจวบจันทน์

ประธาน

ดร. พิตร ทองชั้น

กรรมการ

สิ่งที่นิสิตไคร้ของความอนุเคราะห์ คือขอให้นักศึกษาที่อยู่ในความดูแลของครูประจำกลุ่ม เป็นกลุ่ม
ตัวอย่าง ตอบแบบสอบถาม ในระหว่างเดือนกรกฎาคม - กันยายน 2540 เพื่อเป็นข้อมูล
ในการทำวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณ
ในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่นิสิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นางสาวศิริยุภา พูลสุวรรณ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

ที่ ทม 1007/2506

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 110110

มิถุนายน 2540

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ตอบแบบสอบถาม

เรียน หัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอบางบัวทอง

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นางธัญญา ตระกูลศักดิ์ เป็นนิสิตระดับปริญญาโท
วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

นิสิตผู้นี้มีความประสงค์จะมาติดต่อขอความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำวิทยานิพนธ์ เรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนของนักศึกษาสายสามัญระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
วิธีเรียนทางไกลในจังหวัดนนทบุรี

ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ

ดร. เพ็ญแข ประจันปัจจนึก

ประธาน

ดร. พิศร ทองชั้น

กรรมการ

สิ่งที่นิสิตใคร่ขอความอนุเคราะห์ คือขอให้นักศึกษาที่อยู่ในความดูแลของครูประจำกลุ่ม เป็นกลุ่ม
ตัวอย่าง ตอบแบบสอบถาม ในระหว่างเดือนกรกฎาคม - กันยายน 2540 เพื่อเป็นข้อมูล
ในการทำวิทยานิพนธ์

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณ
ในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่นิสิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(นางสาวศิริยุภา พูลสุวรรณ)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

แบบสอบถามพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน 4 ด้าน

แบบวัดพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน
ของ
นักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี
ภาคเรียนที่ 1/2540

คำชี้แจง

1. แบบสอบถามฉบับนี้ มีความประสงค์ที่จะศึกษาพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน 4 ด้าน อันได้แก่
 - 1.1 ด้านวินัยธรรม
 - 1.2 ด้านคารวธรรม
 - 1.3 ด้านศรัทธาธรรม
 - 1.4 ด้านสามัคคีธรรม
2. ผลที่ได้รับจากการตอบแบบสอบถามจะนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวิจัย คำตอบของท่านจะเก็บไว้เป็นความลับ และไม่มีผลกระทบต่อการเรียนของท่าน จึงขอให้ท่านตอบแบบสอบถามให้ตรงกับความเป็นจริงตามความคิดของท่านให้มากที่สุด
3. โปรดตอบแบบสอบถามทุกข้อ และในแต่ละข้อให้เลือกตอบเพียงช่องเดียวเท่านั้น
4. แบบสอบถามนี้ได้แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ
 - ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม
 - ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน 4 ด้าน

ตอนที่ 1

ข้อมูลส่วนตัว

คำชี้แจง

โปรดให้รายละเอียดเกี่ยวกับตัวท่านโดยใส่เครื่องหมาย / ลงใน () ที่ตรงกับความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านมากที่สุด

1. เพศ
 - () ชาย
 - () หญิง
2. อายุ
 - () ต่ำกว่า 18 ปี
 - () 18 ปีขึ้นไป
3. สถานภาพการสมรส
 - () โสด
 - () สมรส
4. สถานภาพด้านอาชีพ
 - () อาชีพค้าขาย (เจ้าของธุรกิจการค้า/ตัวแทนจำหน่ายสินค้า/หาบเร่แผงลอย)
 - () อาชีพรับจ้าง (รับจ้างขายของในร้านค้า/รับจ้างพิมพ์ดีด/รับจ้างทำงานในโรงงาน/รับซักรีด/เลี้ยงเด็ก)
 - () อาชีพทำงานรับจ้างชั่วคราว (ทำงานในร้านอาหารในช่วงที่ขาดแคลนคน/ทำงานในช่วงที่มีงานมาก)
 - () อาชีพอื่น ๆ (โปรดระบุ.....)
5. ระดับการศึกษาที่จบ
 - () จบการศึกษามัธยมศึกษาชั้น ป.6
 - () จบการศึกษามัธยมศึกษาชั้น ป.3

ตอนที่ 2 แบบสอบถามวัดพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนทั้ง 4 ด้าน ของนักศึกษาสาย
สามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี

คำชี้แจง โปรดอ่านและพิจารณาสถานการณ์ที่เป็นพฤติกรรมข้างล่างต่อไปนี้แต่ละข้อความแล้ว
ใช้เครื่องหมาย / ในช่องที่ตรงกับระดับการปฏิบัติจริงของท่านมากที่สุด

ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
พฤติกรรมด้านวินัยกรรม					
1. ท่านมาพบกลุ่ม เมื่อครูประจำกลุ่มนัดหมายอย่าง สม่ำเสมอ เป็นประจำ.....					
2. ท่านแต่งกายสะอาดและสุภาพเมื่อมาพบกลุ่ม...					
3. ท่านทำงานตามที่ครูประจำกลุ่มมอบหมายและ เสร็จในเวลาที่กำหนด.....					
4. ที่ผ่านมามีท่านได้เข้าร่วมกิจกรรมพบกลุ่มตาม เกณฑ์ที่กำหนดไว้.....					
5. ท่านมาพบกลุ่มตรงตามเวลาที่นัดหมายไว้ทุกครั้ง					
6. ท่านประพฤติปฏิบัติตนเพื่อรักษากฎข้อบังคับของ กฎหมายของบ้านเมืองเสมอ.....					
7. เมื่อท่านอยู่ในสถานที่ใดท่านจะประพฤติปฏิบัติ ตามระเบียบข้อบังคับของสถานที่นั้น ๆ.....					
8. เมื่อมีการสอบทุกครั้งท่านทำข้อสอบด้วยตนเอง โดยไม่ยอมคัดลอกจากเพื่อนคนอื่น.....					

ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
9. ท่านช่วยเพื่อน ๆ รักษาความสะอาดให้กับสถานที่ที่มาพบกลุ่มเสมอ.....					
10. ขณะที่ชมการแสดงท่านจะรักษาระเบียบไม่ส่งเสียงรบกวนผู้อื่น.....					
11. เวลาที่ซื้อของท่านจะเข้าแถวรอมากกว่าแย่งกันซื้ออย่างไม่มีระเบียบทุกครั้ง.....					
12. ท่านจะทิ้งขยะลงในถังขยะทุกครั้งโดยไม่ทิ้งเกลื่อนกลาดที่พื้น.....					
13. เวลาที่ท่านข้ามถนนท่านต้องรอสัญญาณไฟเสมอถึงแม้ถนนจะว่างไม่มีรถก็ตาม.....					
14. ท่านและเพื่อน ๆ จะสวดมนต์ก่อนมีการเรียนการสอนทุกครั้ง.....					
15. ท่านจะข้ามสะพานลอยทุกครั้งเพื่อความปลอดภัยและเป็นระเบียบ.....					
พฤติกรรมด้านการวชิรธรรม					
16. ท่านตั้งใจฟังเพื่อนอธิบายหรือรายงานหน้าชั้นด้วยความสนใจเสมอ.....					
17. เมื่อมีการอธิบายกลุ่ม ท่านจะแสดงความคิดเห็นด้วยวาจาสุภาพเสมอ.....					

ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
18. ทุกครั้งที่ท่านพบครู-อาจารย์ท่านแสดงความเคารพด้วยการไหว้ทุกครั้ง.....					
19. เมื่อท่านเป็นประธานกลุ่ม ท่านจะยอมรับฟังความคิดเห็นของสมาชิกกลุ่มเสมอ.....					
20. เมื่อสมาชิกกลุ่มแสดงความคิดเห็นที่มีเหตุผล ท่านจะยอมรับความคิดเห็นนั้นเสมอ.....					
21. เมื่อมีการอภิปรายกลุ่มหรือการประชุมท่านจะยกมือเพื่อขอเสนอความคิดเห็นก่อนพูดทุกครั้ง..					
22. ท่านให้ความเคารพผู้มีอาวุโสเสมอไม่ว่าจะเป็นครู อาจารย์ของท่านหรือไม่ก็ตาม.....					
23. ท่านรับฟังความคิดเห็นของผู้อาวุโสเสมอ.....					
24. เมื่อท่านไม่เห็นด้วยกับความคิดเห็นของผู้อื่นในกลุ่ม ท่านจะชี้แจงเหตุผลของท่านด้วยวาจาสุภาพเสมอ.....					
25. เมื่อกลุ่มมีมติเรื่องใดออกมาแล้วท่านจะยอมรับมตินั้นเสมอ.....					
พฤติกรรมด้านศรัทธาธรรม					
26. เมื่อได้รับมอบหมายให้ทำงานใด ท่านมุ่งมั่นทำงานนั้นให้เสร็จตามเวลาที่กำหนด.....					

ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
27. ท่านให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่แก่ชุมชนในการจัดกิจกรรมอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมเสมอ...					
28. ท่านจะยึดถือการทำงานเป็นกลุ่มตามหน้าที่ที่ได้รับผิดชอบอย่างเคร่งครัด.....					
29. เมื่อท่านมีหน้าที่ที่จะต้องออกเสียงเรื่องใดนั้นท่านจะ ไปหาหน้าที่เสมอ.....					
30. ท่านจ่ายเงินในส่วนของท่านให้กลุ่มทุกครั้ง มีการเก็บเรียไรเงิน หรือประโยชน์ของส่วนรวม.....					
31. ท่านยืนทำความเคารพทุกครั้ง เมื่อได้ยินเพลงชาติไทย.....					
32. ท่านยืนทำความเคารพทุกครั้งเมื่อได้ยินเพลงสรรเสริญพระบารมีทุกครั้ง เพื่อแสดงความจงรักภักดี.....					
33. เมื่อถึงวันสำคัญของชาติท่านจะประดับธงชาติไว้หน้าบ้านทุกครั้ง.....					
34. ท่านดูแลรักษาบิดามารดาตามเจ็บป่วยด้วยความเอาใจใส่ทุกครั้ง.....					
35. ท่านให้ความร่วมมือในการรณรงค์เพื่อรักษาสภาพแวดล้อม เช่น การปลูกต้นไม้เสมอ.....					

ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
พฤติกรรมด้านสามัคคีธรรม					
36. ท่านส่งเสริม สนับสนุนกลุ่มของท่านอย่างเต็มที่เพื่อให้งานกลุ่มดำเนินไปได้.....					
37. ในการจัดกิจกรรมกับเพื่อน ๆ จะแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบอย่างเท่าเทียมกันเสมอ.....					
38. ทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งประธานนักศึกษาท่านลงไปช่วยเพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดีเสมอ..					
39. ท่านถือว่าการเลือกตั้งเป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้นท่านจึงชักชวนคนอื่น ๆ ให้ไปใช้สิทธิเสมอ....					
40. ท่านพยายามศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับทำงานเป็นกลุ่ม เพื่อนำมาปฏิบัติงานกลุ่มของท่าน.....					
41. ในการทำงานเป็นกลุ่มของท่าน ท่านกับเพื่อน ๆ จะใช้วิธีการตัดสินใจร่วมกันเสมอ.....					
42. เมื่อเกิดปัญหาในการทำงานกลุ่มท่านกับเพื่อน ๆ จะร่วมกันแก้ปัญหาด้วยกันทุกครั้ง.....					
43. การปฏิบัติงานในกลุ่มของท่าน ท่านจะถือมติเสียงข้างมากเป็นสำคัญ.....					
44. ในฐานะของนักศึกษาผู้ใหญ่ท่านพยายามชักจูงผู้อื่นในชุมชนของท่านให้ปฏิบัติตามระเบียบวินัยของชุมชนเสมอ.....					

ข้อความ	ระดับการปฏิบัติ				
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)
45. ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มของท่าน ท่านได้ให้ความร่วมมือด้วยความเต็มใจ.....					
46. ท่านยกย่องชมเชยเพื่อน ๆ ในกลุ่มของท่าน หากทำงานกลุ่มได้ผลดี.....					
47. ท่านพูดคุยยกย่องชมเชยครู อาจารย์ของท่านเสมอ ทั้งต่อหน้าและลับหลัง.....					
48. ท่านอธิบายการทำงานให้แก่สมาชิกอื่น ๆ ใน กลุ่มของท่านเสมอ หากเกิดความไม่เข้าใจ....					
49. ท่านพยายามหลีกเลี่ยงข้อขัดแย้งที่เกิดขึ้นใน กลุ่มเสมอ.....					
50. ท่านไม่ยอมเอาเปรียบเพื่อน ๆ ในกลุ่มใน การทำงานถึงแม้จะมีโอกาสทำได้ก็ตาม.....					

ค่าอำนาจจำแนกเป็นรายชื่อของแบบสอบถามและความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม

ข้อ	t	ข้อ	t
1	- 2.64	26	- 2.14
2	- 2.43	27	- 5.11
3	- 2.99	28	- 3.67
4	- 6.01	29	- 5.29
5	- 6.01	30	- 2.61
6	- 4.00	31	- 5.79
7	- 3.70	32	- 3.59
8	- 2.61	33	- 3.89
9	- 3.15	34	- 5.12
10	- 3.32	35	- 4.37
11	- 3.61	36	- 2.79
12	- 3.36	37	- 2.64
13	- 4.27	38	- 2.43
14	- 4.27	39	- 3.70
15	- 2.43	40	- 2.61
16	- 3.73	41	- 3.61
17	- 2.33	42	- 3.36
18	- 2.94	43	- 3.11
19	- 2.99	44	- 4.04
20	- 4.49	45	- 4.37
21	- 3.12	46	- 3.40
22	- 3.63	47	- 2.43

ตาราง (ต่อ)

ข้อ	t	ข้อ	t
23	- 3.25	48	- 5.79
24	- 3.11	49	- 3.59
25	- 4.04	50	- 3.89

ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ 0.94

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจคุณภาพเครื่องมือในการวิจัย

รศ.ดร. เจริญพล	สุวรรณโชติ	อดีตผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ
ดร.ปริญญ	จริยวิทยานนท์	ผู้อำนวยการกองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

ที่ ทม 1007/2767

(ครุฑ) บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

9 กรกฎาคม 2540

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน ดร.ปริยานุช จริยวิธานนท์

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นางธัญญา ตระกูลศักดิ์ เป็นนิสิตระดับปริญญาโท
วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

นิสิตผู้มีความประสงค์จะมาติดต่อขอความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนของนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล
ในจังหวัดนนทบุรี

ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความควบคุมดูแลของ

ดร.เพ็ญแข ประจักษ์จันท์ ประธาน

ดร.พิตร ทองชั้น กรรมการ

สิ่งที่นิสิตใคร่ขอความอนุเคราะห์ คือ ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถาม

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณ
ในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่นิสิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

ชูศักดิ์ ชัมภลิจิต

(นายชูศักดิ์ ชัมภลิจิต)

รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

ที่ ทม 1007/2767

(ครุฑ) บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

สุขุมวิท 23 กรุงเทพฯ 10110

9 กรกฎาคม 2540

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์ให้เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน ดร.เจริญผล สุวรรณโชติ

บัณฑิตวิทยาลัย ขอรับรองว่า นางธัญญา ตระกูลศักดิ์ เป็นนิสิตระดับปริญญาโท
วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

นิสิตผู้มีความประสงค์จะมาติดต่อขอความสะดวกในการศึกษาค้นคว้า เพื่อทำวิทยานิพนธ์
เรื่อง พฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนของนักศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล
ในจังหวัดนนทบุรี

ทั้งนี้อยู่ในความควบคุมดูแลของ

ดร.เพ็ญแข ประจักษ์จันท์ ประธาน

ดร.พิตร ทองชั้น กรรมการ

สิ่งที่นิสิตใคร่ขอความอนุเคราะห์ คือ ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถาม

บัณฑิตวิทยาลัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าท่านจะกรุณาให้ความร่วมมือในครั้งนี้ และขอขอบคุณ
ในความช่วยเหลืออนุเคราะห์ใด ๆ ที่ท่านจะโปรดให้แก่นิสิตผู้นี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

ชูศักดิ์ ชัมภลิจิต

(นายชูศักดิ์ ชัมภลิจิต)

รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บัณฑิตวิทยาลัย

โทร. 2584119

ประวัติย่อของพววจัย

စု - စုစုံ

นางธนัญญา ตระกูลศักดิ์

ท่อยปัจจุบัน

98/618 หมู่บ้านศิริวรรม ถนน บางกรวย-ไทรน้อย ต.บางบัวทอง
อ.บางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี 11110

ประวัติการศึกษา

พ.ศ. 2507 ประถมศึกษาปีที่ 1 - 6 โรงเรียนบ้านแหลม อำเภอบ้านแหลม
จังหวัดเพชรบุรี

พ.ศ. 2512 มัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนบ้านแหลมวิทยา อำเภอบ้านแหลม
จังหวัดเพชรบุรี

พ.ศ. 2515 ประกาศนียบัตรวิชาชีพ (เลขานุการ) ดุสิตพาณิชยการ
กรุงเทพมหานคร

พ.ศ. 2527 ประโยคการศึกษาชั้นสูง วิทยาลัยครูสวนสุนันทา

พ.ศ. 2533 การศึกษำบัณฑิต (บริหารการศึกษำ) วิทยาลัยครูสวนสุนันทำ

พ.ศ. 2541 กศ.ม. (เอกการศึกษานักเรียน) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร

ประวัติการทำงาน

พ.ศ. 2521 เจ้าหน้าที่ธุรการ กองการศึกษาผู้ใหญ่ กรมสามัญศึกษา กระทรวง
 ศึกษาธิการ

พ.ศ. 2532 เจ้าหน้าที่บริหารงานธุรการ 5 กองพัฒนาการศึกษานอกโรงเรียน

พ.ศ. 2537 อ. 1 ระดับ 5 ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดจันทบุรี
ช่วยราชการสำนักพัสดุราชการกระทรวงศึกษาธิการ

ปัจจุบัน ปฏิบัติราชการที่ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดนนทบุรี
กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการ

พฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น
วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี

บทคัดย่อ
ของ
ธัญญา ตระกูลศักดิ์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่

พฤษภาคม 2541

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาและเปรียบเทียบ พฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี 4 ด้าน คือ 1) ด้านวินัยธรรม 2) ด้านการยอมรับ 3) ด้านศรัทธาธรรม 4) ด้านสามัคคีธรรม

กลุ่มตัวอย่างของงานวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ นักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ที่ลงทะเบียนเรียนในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2540 จำนวน 469 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบเป็นหน่วย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน ของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี เป็นแบบสอบถามซึ่งแบ่งเป็น 2 ตอน สอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัว และแบบวัดพฤติกรรม ประชาธิปไตยในการเรียน 4 ด้าน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (t-test) และเอฟ-เทส (F-test) และการทดสอบรายคู่ของนิวแมน-คูลส์

ผลการศึกษามีดังต่อไปนี้

1. นักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนทั้ง 4 ด้าน โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนของนักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ตามตัวแปรอิสระ พบว่า

2.1 นักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัด นนทบุรีที่มีเพศต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนโดยรวม และรายด้านแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 โดยนักศึกษาหญิงมีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน ทั้ง 4 ด้าน มากกว่านักศึกษาชาย

2.2 นักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัด นนทบุรีที่มีอายุต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนโดยรวม แตกต่างกันอย่างไม่มี นัยสำคัญทางสถิติ แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรีที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียน ด้านศรัทธาธรรมมากกว่านักศึกษาที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี

2.3 นักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกลในจังหวัดนนทบุรี ที่มีสถานภาพการสมรสต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรีที่สมรสแล้ว มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนด้านวินัยธรรม มากกว่านักศึกษาที่เป็นโสด

2.4 นักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกลในจังหวัดนนทบุรี ที่มีอาชีพต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนโดยรวมแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ที่มีอาชีพค้าขาย มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนด้านวินัยธรรม ด้านคารวธรรม มากกว่านักศึกษาที่มีอาชีพทำงานรับจ้างชั่วคราว

2.5 นักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ที่มีระดับการศึกษาที่จบต่างกัน มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนโดยรวม แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า นักศึกษาสายสามัญ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น วิธีเรียนทางไกล ในจังหวัดนนทบุรี ที่จบการศึกษาผู้ใหญ่ระดับ 3 มีพฤติกรรมประชาธิปไตยในการเรียนด้านวินัยธรรม ด้านคารวธรรม และด้านศรัทธาธรรม มากกว่านักศึกษาที่จบการศึกษาภาคบังคับ ป.6

DEMOCRATIC BEHAVIORS IN LEARNING OF STUDENTS AT THE LOWER SECONDARY
LEVEL OF THE DISTANCE LEARNING PROGRAM IN CHANGWAT NONTHABURI

AN ABSTRACT

BY

TANUNYA TRAKULSAK

Presented in partial fulfillment of the requirement for the
Master of Education degree in Adult Educational
at Srinakharinwirot University

May 1998

The purposes of this survey research were to investigate and compare the students' democratic behaviors in learning at the lower secondary level, distance learning program in four aspects that were discipline, respectfulness, faithfulness and unionship.

The sample of this study consisted of 469 students of general education at the lower secondary level, distance learning program, enrolling in the first semester of the 1997 school academic year. The sample was selected from unit sampling technique.

Data were collected through a questionnaire divided into two parts : the personal information part, and the four patterns of democratic behaviors in learning part. Statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, t-test, F-test and Newman Keuls' Method.

The significant research findings were as follows :

1. The students democratic behaviors in learning were found to have high level of all four aspects.

2. In comparing students' democratic behaviors in learning results were found as follows :

- 2.1 The students with different sexes had significantly statistical difference at .01 level in democratic behaviors in learning as a whole and in each particular aspect.

- 2.2 The students with different ages had no significantly statistical difference in democratic behaviors in learning as a whole, while those who had ages over 18 had higher level of the particular aspect of faithfulness than the students with ages below 18.

2.3 The students with different marital status had no significantly statistical difference in democratic behaviors in learning as a whole, while those who were married had higher level of the particular aspect of discipline than those who were single

2.4 The students with different occupations had no significantly statistical difference in democratic behaviors in learning as a whole, while those who had occupation in trade had higher level of the particular aspects of discipline and respectfulness than the students who were temporary employed.

2.5 The students with different education qualification had significantly statistical difference at .01 level in democratic behaviors in learning as a whole, while those who completed level 3 of adult education had higher level of the particular aspects of discipline, respectfulness and faithfulness than those who completed the sixth - grade compulsory education.